

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI

**ÂSİM VE DİĞER KİRÂAT İMAMLARININ FATİHA
SURESİ İLE BAKARA SURESİNİN 1-141. AYETLERİ
ARASINDAKİ OKUYUŞ FARKLILIKLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemal ŞANLIBAYRAK

İSTANBUL
Mart, 2018

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI

ÂSİM VE DİĞER KİRÂAT İMAMLARININ FATİHA
SURESİ İLE BAKARA SURESİNİN 1-141. AYETLERİ
ARASINDAKİ OKUYUŞ FARKLILIKLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemal ŞANLIBAYRAK

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TEMİMİ

İSTANBUL
Mart, 2018

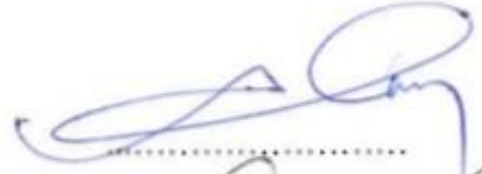
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Temel İslam Bilimleri Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

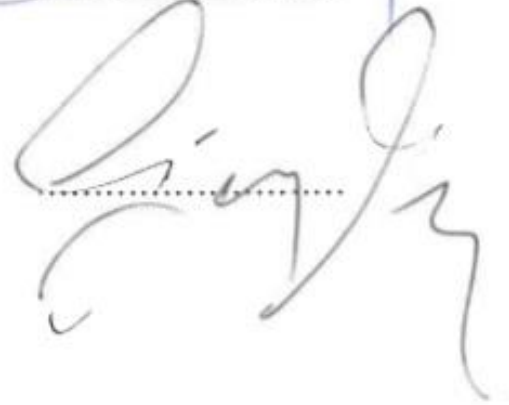
Başkan Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TEMİMİ (Danışman)

Üye Doç. Dr. Abdulmuttalip ARPA

Üye Dr. Öğr. Üyesi Selahattin BAYRAM

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Âsım Ve Diğer Kırâat İmamlarının Fatıha Sûresi İle Bakara Sûresinin 1-141. Âyetleri Arasındaki Okuyuş Farklılıkları**“ adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

İmza

Cemal Şanlıbayrak

ÖZET

Giriş ve iki bölümden oluşan bu çalışmada, çalışmanın konusu, önemi, amacı zikredildikten sonra ilk bölümde; kırâat ilminin tarifi, konusu, gayesi ve faydası üzerinde durulmuştur. Kur'ân öğretim tarihi, kırâat çeşitleri ve kırâat imamları ile ravilerinin ve tariklerinin terceme-i hali sunulmuştur.

Bu bölümde, kırâat-i aşere olarak takyid edilen kırâatlerin mütevatir kırâatler olduğu ve mütevatir olan bu kırâatler arasında ayrıma gidilemeyeceği, bilakis böyle bir ayrımın Kur'an, sünnet ve icmâ' gibi herhangi bir şer'î dayanağı olmayan yanlış bir ayrım olduğu tezde vurgulanan hususlardan biridir. Mütevatir kırâatların tamamı vahiyle sabittir ve kırâatin yaygınlığı esas alınarak asıl ya da tâlî gibi bir sınıflandırma yapmanın doğru olmadığı aşikârdır. Âsım kırâatinin ilk dönemlerde yaygın olmadığı halde sonraki zamanlarda çoğunluğun okuduğu kırâat haline gelmiş olması kırâatlerin yaygınlığa göre tasnifinin yanlışlığını teyid etmektedir. Bir kırâatin, belli bir imama nisbet edilmesi, sadece o imam tarafından okunduğu anlamını da taşımamaktadır.

Kırâatin bir imamla meşhur olması; o imamın ilgili kırâati okuyup okutarak zamanla etrafında geniş halkaların oluşması, halkın rağbet etmesi vb. sebeplerle iştihar etmesiyle alakalıdır, yoksa bu kırâatlerin, nakil ve edâ keyfiyetleri itibariyle mütevatir oldukları ve pek çok kârî tarafından okundukları izahtan varestedir.

Bu bölümde üzerinde durulan bir diğer önemli husus, yedi harf meselesidir. Konuyla ilgili verilen bilgilerde; Kur'an'ın yedi harf üzere inzal edildiği, yedi harfin vahiyle sabit olduğu, tamamının muhafaza edildiği, mütevatir kırâatlerin de yedi harf kapsamında bulunduğu ve her birinin farklı bir manâ ve hikmete delalet ettiği ifade edilmiştir. Sahâbenin, Kur'an'ı cem ve istinsahta son derece titiz davrandığı ve Kur'an'ın yedi harfi ihtiva edecek şekilde yazıya geçirildiği ve bunun üzerine icma bulunduğu beyan edilmişti. İkinci bölümde Âsım kırâatinin usûlü ve genel kaideleri ile kırâat ıstılahlarına dair kapsamlı bilgiler verilmiştir. Fatıha sûresi ile Bakara Sûresi 2/1-141. âyetleri, başta Âsım kırâati olmak üzere diğer mütevatir kırâat imamlarının aşere ve takrib vücûhatları şablonlarla mukayeseli olarak izah edilmiştir. Çalışma, genel bir değerlendirme yapılan sonuç bölümü ve kaynakça ile sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırâat, Yedi harf, Âsım, Kırâat-ı Aşere, Takrip, Usûl.

ABSTRACT

This study which have an introduction section and two chapters, focused on study's subject, importance, goal, and then science of qirâ'a' s definition, aims and benefits in the first chapter. History of Qur'anic instruction, types of qirâ'a' s imams, ravis and tariqs translated forms has been presented.

In this chapter, as a qirâ'a which has been limited in mutawatir is qirâ'atul ashara. On the contrary between this mutawatir qirâ'as a distinction is not possible, this wrong distinction which has not any evidence from Qur'an, sunnah or consensus is pointed in our thesis. All of mutawatir qirâ'a is fixed with revelation and it is clear that make a categorization based on currency like main or secondary is not true. Although at first time Âsim's qirâ'a's wasn't common it has become majority's qirâ'a reading and this supports that categorization by currency is not true. A qirâ'a's name that has mentioned by an imam doesn't mean that has been read only by this imam.

Qirâ'a's becoming famous by an imam and this is related to imam's reading and teaching qirâ'a and with the time occur wide circles around him, people demand from him etc. Reasons make them famous otherwise this qirâ'as transfers and expressions is mutawatir from plenty of qâri and they has been read by them.

Another important subject that we pointed out in this chapter is seven letters issues. Information given by this topic ; Qur'an is descend with seven letters, seven letters is fixed with revelation, all of them has been protected, mutawatir qirâ'a's are whitin seven letters and all pieces of them has been different meanings. It is declared that Sahaba's careful behavior about Qur'an's gathering and copying, Qur'an's descending with seven letters and there is a consensus on it. In the second chapter there are informations given about Âsim's qirâ'a's method, general principles and qirâ'a's technical terms. We show the differences of vocables with their names and verse numbers primarily Âsim's qirâ'a's and other mutawatir qirâ'a's imams in Surah Fatiha and Surah Bakara 2/1-140. The study end with a general evaluation and bibliography.

Keywords: Qur'an Recitation, seven letters, Asim, Qirâ'a, The Ashara Method Recitation, Asharatu-I-Qur'ân, method.

ÖNSÖZ

Âlemlerin Rabbi Allah-ü Teâlâ'ya hamd-ü senalar, O'nun kulu, Rasûlü Hz. Muhammed Mustafa'ya, âline ve ashabına salat ve selam olsun.

İnsanların doğru yolu bulmaları için Allah Teâlâ'nın insanlık âlemine gönderdiği kitapların sonuncusu ve en mükemmeli olan Kur'ân'ı Kerîm, nazil olmaya başladığı günden itibaren herkesin dikkatini çekmiştir. Bu itibarla onun okunması, ezberlenmesi, yazılması ve muhtevasıyla amel edilmesi üzerinde titizlikle durulmuştur.

Hz. Peygamber döneminde Kur'ân'ı Kerîm'in öğretilip okunmasına çok önem verilmiş, yeni Müslüman olan kabilelere Kur'ân öğretecek öğretmenler tayin edilmiştir. Bu dönemde Kur'ân'ı Kerîm hem yazılmış, hem de okunmuştur. Sahabe döneminde de aynı titizlikle bu ilâhî kitap üzerinde durulmuş, Hz. Ebû Bekir döneminde bir kitap halinde toplanan Kur'ân'ı Kerîm Hz. Osman döneminde çoğaltılarak çeşitli bölgelere gönderilmiştir. Bununla Kur'ân'ı Kerîm'in bütün İslam dünyasında doğru okunup anlaşılması hedeflenmiştir.

Kur'ân'ı Kerîm'in okunuşu söz konusu olunca ilk akla gelen meselelerden biri de "yedi harf" meselesidir. Yedi harf, hem kırâat hem tefsir hem de diğer Kur'ân ilimlerinin ilgi alanı olmuştur. Bu konu gerek tefsircilerin gerekse kırâat âlimlerinin üzerinde durdukları önemli meselelerden biridir. Kur'ân ilimleriyle uğraşan İslam âlimleri bu konuda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Tarih boyunca kırâat ilimleriyle uğraşan âlimler bu konuda çok çeşitli eserler meydana getirmişlerdir. Bu eserlerde farklı kırâat şekillerini okuyucularına nispet ederek en ince detaylarına varıncaya kadar tespit etmişlerdir. Kırâatler mütevatir, meşhur ve şâz gibi kısımlara ayrılır. Âlimler bunların her biri ile ilgili yeterli bilgileri kitaplarında kaydederek günümüze kadar ulaşmasını sağlamışlardır.

Bu tez çalışmamızın amacı ülkemizde kırâat anabilim dalı olarak üniversitelerde daha yeni yerini alması ve bu alanda yeterince çalışma yapılmaması bizi bu çalışmaya götüren yegâne sâik olmuştur. "Fatiha suresi ve

Bakara suresi 1-141. Ayetler arasındaki Âsım ve diğer kırâat imamlarının okuyuş farklılıkları” üzerinde daha önce çalışma yapıp yapılmadığını araştırdıktan ve böyle bir araştırmanın yapılmadığını tespit ettikten sonra başladık.

Çalışmamızın öncelikle giriş bölümünde çalışmanın konusu, gayesi, amacı, kırâatin tarifini, konusunu, gayesini ve faydasını, kırâat ilminin tarihi sürecini, yedi harf meselesini, kırâatlerin günümüzdeki durumunu, kırâat çeşitlerini, kırâat ilminde tarikleri, Kur’ân’ı kerimin istinsahını izaha çalıştık. İkinci olarak mevcut eserlerden istifade edebildiğimiz kadarıyla kırâat-ı aşere imamlarının hayatı, ilmi şahsiyetleri, hocaları ve talebeleri, tarikleri ve isnadlarına değindik. Devamında da İmam-ı Âsım’ın kırâat özelliklerini açıkladıktan sonra diğer imamlarla aralarındaki okuyuş farklılıklarını göstererek çalışmamızı sonlandırdık.

Bu çalışmamızda bize desteğini, kıymetli vakitlerini ve görüşlerini esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mustafa Temimi hocama teşekkürlerimi arz ederim.

Cemal ŞANLIBAYRAK

İSTANBUL 2018

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	X

GİRİŞ

A. ÇALIŞMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	1
1. Çalışmanın Konusu	1
2. Çalışmanın Önemi	1
3. Çalışmanın Amacı	1
4. Kırâat İlminin Tanımı	1
5. Kırâat İlminin Konusu.....	2
6. Kırâat İlminin Gayesi ve Faydası.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KIRÂAT İLMİNİN TARİHİ.....	4
1.1.1. Hz. Peygamber Döneminde Kur'ân Öğretimi Ve Kırâati.....	4
1.1.2. Sahabe Döneminde Kırâat.....	6
1.1.3. Tabiûn Dönemi Kırâat.....	6
1.1.4. Kırâatların Gelişmesi	7
1.2. KIRÂAT ÇEŞİTLERİ.....	8
1.2.1. Mütevatir Kırâat.....	8
1.2.2. Meşhur Kırâat.....	10
1.2.3. Ahad Kırâat	10
1.2.4. Şâz Kırâat	10
1.2.5. Mevzû Kırâat.....	11
1.2.6. Müdrec Kırâat.....	11
1.3. KIRÂATLARIN ÖĞRETİMİ VE TARİKLER.....	11
1.3.1. Kırâatların okutulmasın bakımından tarîklar.....	12

1.3.2. Kırâatların sayısı bakımında tarîklar.....	12
1.3.3. Takip edilen kitaplar bakımından Tarîkler.....	12
1.3.4. Beldeler bakımından tarîklar.....	13
1.4. KIRÂATLARIN GÜNÜMÜZDEKİ DURUM.....	13
1.5. YEDİ HARF “EL-AHRUFU’S-SEB’A”.....	14
1.5.1. Kur’ân’ın Dili ve Arapçadaki Lehçeler.....	14
1.5.2. Arapçadaki Lehçeler.....	15
1.5.3. Lehçeler Arasında Görülen Farklılıklar.....	16
1.5.4 Yedi Harfle İlgili Hadisler.....	17
1.5.5. “Yedi Harf’e ışık tutan bazı örnekler.....	20
1.5.6. Harf Kelimesinin Mânası.....	20
1.5.7. Yedi Harf’in Müteşabih Olarak Değerlendirilmesi	21
1.5.8. Yedi Harf’in Arap kabilelerinden Yedi’sinin Dili Olarak Değerlendirilmesi...22	
1.5.9. Aynı Mânâya Gelen Değişik Lâfızların Yedi Vecih Olarak Değerlendirilmesi.22	
1.5.10. Yedi Harf’in Yedi Vecih Olarak Değerlendirilmesi.....	22
1.5.11. Ebu Hatim es-Sicistani’ye Göre Yedi Vecih.....	23
1.5.12. İbn Kuteybe’ye Göre Yedi Vecih.....	23
1.5.13. Ebü’l-Fadl er-Razi’ye Göre Yedi Vecih.....	23
1.5.14. Mekki b. Ebi Talib’e Göre Yedi Vecih.....	24
1.5.15. Ebu Amr ed-Dânî’ye Göre Yedi Vecih.....	24
1.5.16. İbnü’l-Cezeri’ye Göre Yedi Vecih.....	25
1.5.17. Subhi es-Salih’e Göre Yedi Vecih.....	25
1.6. KUR’ÂN’I KERÎM’İN TOPLANMASI (CEM’İ).....	25
1.6.1. Kur’ân-ı Kerim’in Peygamberimiz Devrinde Bir Cilt Halinde Toplanmamasının Sebepler ve Hikmetleri.....	25
1.6.2. Kur’ân’ı Kerîm’in Hz. Ebû Bekr Devrinde Mushaf Haline Getirilmesi.....	26
1.6.3. Toplanan Nüshanın Özellikleri.....	28
1.7. KUR’ÂN-I KERÎM’İN ÇOĞALTILMASI.....	29
1.7.1. İstinsahın Gerekçesi.....	29
1.7.2. İstinsah Esasları.....	30
1.7.3. İstinsahın Tamamlanması.....	31
1.8. KIRÂAT İMAMLARI , RAVİLERİ VE TARİKLERİ.....	33

1.8.1. İMAM NAFİ'NİN HAYATI.....	33
1.8.1.1. Kalun.....	34
1.8.1.2. Verş.....	34
1.8.1.3. İsbhani.....	35
1.8.1.4. Ezrak	35
1.8.2. İBN-İ KESİR'İN HAYATI.....	36
1.8.2.1. Bezzi.....	37
1.8.2.2. Kunbul.....	37
1.8.3. EBÛ AMR B. ALÂ'NİN HAYATI.....	38
1.8.3.1. Duri.....	39
1.8.3.2. Susi.....	39
1.8.4. İBN ÂMİR'İN HAYATI.....	39
1.8.4.1. Hişâm.....	40
1.8.4.2. İbn Zekvan.....	40
1.8.4.3 Hulvani	41
1.8.4.4 Dacuni.....	41
1.8.4.5 Suri.....	41
1.8.4.6 Ahfeş.....	41
1.8.5. ASİM B. BEHDELE'NİN HAYATI.....	41
1.8.5.1. Ebu Bekir Şu'be.....	42
1.8.5.2. Hafs.....	42
1.8.6. HAMZA B. HABİB'İN HAYATI.....	43
1.8.6.1. Halef b. Hişam.....	43
1.8.6.2. Ebû İsbâ Hallâd.....	44
1.8.7. KİSAİ'NİN HAYATI.....	44
1.8.7.1. Ebü'l-Hâris.....	44
1.8.7.2. Hafs ed-Duri.....	45
1.8.7.3. Ebu Osman ez zarir.....	45
1.8.8. EBU CA'FER'İN HAYATI.....	45
1.8.8.1. İbn Verdân.....	46
1.8.8.2. İbn Cemmâz.....	46
1.8.9. YA'KUB EL-HADRAMİ'NİN HAYATI.....	46

1.8.9.1. Ruveys.....	47
1.8.9.2. Ravh.....	47
1.8.10. HALEFÜ'L ÂŞİR'İN HAYATI.....	47
1.8.10.1. İshak.....	47
1.8.10.2. İdris.....	48
KİRÂAT İMAMLARI RÂVÎLERİ VE TARİKLERİ TABLOSU.....	49
1.9. ÂSİM KİRÂATININ USULÜ VE KİRÂAT İSTİLAHLARI.....	50
1.9.1. ÂSİM KİRÂATININ USÛLÜ.....	50
1.9.2. İstiaze.....	50
1.9.3. Besmele.....	51
1.9.4. Medler.....	53
Kırâat İmamlarına Göre Medler Tablosu.....	54
1.9.5. KİRÂAT İSTİLAHLARI.....	55

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. FATİHA SÛRESİ İMAMLARIN OKUYUŞ FARKLARI	59
2.2. BAKARA SÛRESİ 1-141. AYETLERİ OKUYUŞ FARKLARI.....	62
SONUÇ.....	230
KAYNAKÇA.....	232

KISALTMALAR

- b.** : İbn
- çev.** : Çeviren / tercüme eden
- DİA** : Diyanet İslam Ansiklopedisi
- Hz.** : Hazreti
- İbid** : Aynı eser
- Md.** : Madde
- S** : Sayfa
- (s.a.v.)** : Sallallâhü aleyhi ve sellem
- thk.** : Tahkik eden
- ts.** : Tarihsiz
- vb.** : ve benzeri

GİRİŞ

A. ÇALIŞMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER VE KİRÂAT

1. Çalışmanın Konusu

Arapça'nın zengin bir dil oluşu ve kendisinde bulunan bir takım lehçe farklılıkları Hz. Peygamber'in bizzat onayıyla Kur'ân'ın farklı kırâatlerle okunmasına zemin hazırlamıştır. Yazılması, harekelenmesi ve noktalanmasını da kapsayan tarihsel süreci içerisinde, Kur'ân'ı daha iyi anlama çabaları yönündeki çalışmalar bir kırâat alanı oluşturmuştur. Söz konusu alan daha ziyade Kur'ân ile doğrudan ilişkili ilimler açısından önem arz etmektedir.

Bu öneme binaen çalışmamız kırâat ilminde âşere ve takrip vucûhatları hakkında Âsım ve diğer kırâat imamlarının okuyuşlarını ayrı ayrı inceleyerek bunlar hakkında şablonlar oluşturarak farklı okuyuşları açıklamaya çalıştık.

2. Çalışmanın Önemi

Hem lafız hem de mana yönüyle mucize bir kelâm olan Kur'ân'ı anlamada ve yorumlamada önemli rolü olan kırâatler, Kur'ân ilimlerinin vazgeçilmez bir unsurudur. Kur'ân'ın anlaşılmasına katkı sağlayan bu ilim sayesinde değişik anlamlar elde etme imkânı doğmuş ve bazı kapalı ifadeler bu kırâatler vasıtasıyla açıklığa kavuşmuştur. Âlimler mütevâtir kırâatlerin Kur'ân'dan sayılması konusunda görüş birliği içindedirler. Dolayısıyla kırâatler, âlimlerin hüküm çıkarma konusunda önemli dayanaklarından biri olmuştur. Biz de bu öneme binaen dünyada en çok okunan kırâatın Âsım kırâatı olmasından dolayı bu kırâatla diğer kırâatlerin farkını ortaya koymaya çalıştık.

3. Çalışmanın Amacı

Tezin birinci bölümünde “Kırâat ilminin tarifi ve konusu, gayesi ve faydasını, tarihini, “Kırâatı Âşere İmamları, Râvîleri, Tarîkleri ve isnadları” hakkında detaylı bilgilere yer vermeye çalıştık. Âsım kırâatının usûlü hakkında geniş bilgi vererek örneklerle beraber onun kırâatını açıklamaya çalıştık.

Tezin ikinci bölümünde ise Fatıha ve Bakara suresini Âsım kırâatı ve diğer sahîh kırâatlarla okuyuş farklılıklarını şablonlarla göstermeye çalıştık. Bu yönüyle çalışma, bu alandaki boşluğu doldurmaya katkı sağlamayı, zihinlerdeki yanlış bilgilere doğru bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir.

4. Kırâat İlminin Tarifi

Kırâat kelimesi lügatte “okumak, tilavet etmek, toplamak, toplanmak, bir araya

getirip birleştirmek, telaffuz etmek¹, ulaştırmak², gibi anlamlara gelen bir masdardır.

Istılahta ise kırâat; “Kur’ân lafızlarının eda şekli”³ veya “Kur’ân kelimelerinin ve harflerinin okunuş şekli”⁴ olarak ifade edilir.

Bu nedenle “karye” (köy), içerisinde insanların toplanmasından dolayı bu isimle anılmıştır. Kur’ân da aynı şekilde içerisinde ahkâm, kıssalar ve benzeri şeyleri ihtiva edip topladığı için bu isimle anılmıştır.⁵

Şöyle de tarif etmek mümkündür: Kur’ân’ı Kerim’in âyetlerini nakledenlerin muhtelif anlayışların ve rivâyetlerine göre, Kur’ân’ın kelimelerinin nasıl edâ edileceğini bildiren bir ilimdir.

5. Kırâat İlminin Konusu

Yukarıdaki tanımlardan anlaşıldığı üzere kırâat ilminin mevzuu, Kur’ân lafızlarının edâ ve ifâde keyfiyetlerinin, ayrıca okunuş şeklinin ilk sahibine nispet edilmesidir.⁶ Diğer bir ifadeyle kelimelerin ve cümlelerin yapısındaki değişiklikler (ferşu’l-hurûf) ile yine bu kelimelerin edâ keyfiyeti hususunda hazf, isbat, fasl, vasl, sâkin kılma, imâle, teshil, ihfâ, işmâm vb. mevzularda kırâat imamlarının ihtilaf ve ittifak ettiği yönleri, nakledenin kendisine dayandırarak inceler. Ana teması bu olmakla birlikte aynı zamanda kırâat çeşitleri, kırâat ilminin tarihi ve kırâat ekolleri de bu ilmin konuları arasında yer almaktadır.⁷ Dolayısıyla Kur’ân tilâvetine taalluk eden meselelerin tamamı kırâat ilminin münderecatına girmektedir.

Bazen Kur’ân’ı Kerim’in nazmındaki farklılıklar mütevatir derecesine ulaşmamış olabilir. Bu takdirde bu meşhur vecihler veya güvenilebilecek âhâd haberler de bu ilmin konusu içinde değerlendirilebilir.⁸ Kur’ân’ı Kerim’in kelimelerinin telaffuzlarındaki keyfiyet bakımından, Kur’ân’ın kelimeleridir. Bu ilimde sünnet ve icmâdan faydalanılarak Med, Kasr, Nakl...’den bahsedildiği gibi Kur’ân’ı Kerim’in nazm şekillerinden ve zamanımıza kadar tevâtüren gelmiş olan ihtilaflardan da bahsedilir. Aynı zamanda mütevatir olmamakla beraber, en meşhur ihtilafların kelâm şekillerinden bahsetmekte bu ilmin mevzuuna girer.

¹ İbn Manzûr, Ebu’l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed, *Lisânü’l-Arab*, (thk. Abdullah Ali Kebîr, M. Ahmed Haseballah, H. Muhammed eş-Şâzeli), *Dâru’l-Me’ârif*, Kahire, 1389, c. III, s. 228.

² Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Ya’kub, *Kâmûsü’l-Muhît*, *Beyrut: Müessesetü’r-Risâle*, 1987, s. 62.

³ Tehânevî, Muhammed Ali, *Kitab-u Keşşafî Istilahatü’l-Fünun*, Kalküta 1984, c. I, s. 31.

⁴ Önder, Muharrem, “Şâz Kırâatler ve İslam Hukuku Açısından Değeri”, *İHAD*, sy: 13, 2009, s. 164.

⁵ İbn Fâris, Ebü’l-Hasan Ahmed, *Mu’cemu Mekayisi’l-Lüğa*, (thk. Abdüsselam Muhammed Harun), *Daru’l-Fikr*, Kahire 1389, c. V, s. 78-79.

⁶ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, *Dâru’t-Tûnisîyye*, Tunus 1984, c. I, s. 51.

⁷ Kastalânî, Şihabuddin, *Letâifu’l-İşârât li Funûni’l-Kırâât*, thk. Âmir es-Seyyid Osman, Abdussabur Şahin, *Dâru’l-Kutub*, Kâhire 1972, c. I, s. 171.

⁸ Taşköprüzâde, Ahmet Efendi, *Mevzûatü’l-Ulûm*, (terc. Kemalüddin Mehmet Efendi), Dersaadet (İstanbul) 1313, c. I, s. 444.

6. Kırâat İlminin Gayesi ve Faydası

Kırâat ilminin gayesi mütevâtir ihtilafların zabt melekesini elde etmektir.⁹ Kırâatlar, Kur'ân'ın hıfzında, tefsir ve yorumlanmasında bir çok yararlar sağlamıştır.

Kur'ân'î Kerim'in yedi harf üzerine inmesine bağlı olarak kırâatların çeşitli oluşu; Kur'an okumada büyük kolaylık sağlamıştır. Çeşitli lehçelere sahip, okuma-yazma bilmeyen, Kureyş lehçesini telaffuzda güçlük çeken bir çok Müslüman Kur'ân'ı kolaylarına geldiği şekilde okuyabilmişlerdir.

Kırâatlarla sağlanan vecihler sebebiyle, Kur'ân daha mû'ciz ve muhtasar hale gelmiş, belağat ve i'câzın doruğuna ulaşmıştır. Böylece her kırâat, bir âyet mertebesinde olmuş; aynı kelime ile değişik mânâlar elde etmek mümkün kılınmıştır.

Kırâat ilminin önemini açıkça ortaya koyan birçok fayda mevcuttur. Kur'ân kelimelerini telaffuz ederken dili hatadan korumak ve böylece Kur'ân'ı tahrif ve tağyirden muhafaza etmek bu ilmin faydaları arasında sayılmakla birlikte ¹⁰kırâat farklılıkları, âyetlerin çeşitli anlam düzeylerinin açığa çıkması gibi çok önemli bir faydayı da açığa çıkarmaktadır.

Binaenaleyh Hz. Peygamber'den itibaren okunagelen Kur'ân metninin kırâat çeşitliliği tefsir ilminde göz ardı edilmemiş ve anlamın semerelendirilmesi yönünde önemli bir fonksiyon icra edegelmiştir. Gerek fikhî ahkâmın gerekse kelâmî düşünce sisteminin temellendirilmesinde anlama etki eden sarfî ve nahvî okuyuş farklılıkları kullanılmıştır.

Kırâatların, Kur'ân'ın anlaşılmasında da rolü olmuştur. Bazı müphem kelimeler, kapalı ifadeler, kırâatlar sayesinde vuzûha kavuşmuştur. Bu hususa işaret olmak üzere, tâbiûndan Mûcahid b. Cebr (103/721) in şu sözü manidardır; “Abdullah b. Abbas'a sorular sormadan önce, Abdullah b. Mes'ud kırâatini okumuş olsaydım ona sorduğum meselelerin çoğunda soru sormaya ihtiyaç duymazdım”.¹¹ Kırâatlar, bazı ayetlerin yorumlanmasında ve bazı hükümlerde çelişki ve zıtlık olmayan değişik anlayışların doğmasına da sebep olmuştur. Böylece Kur'an'ın okunuşunda büyük bir zenginlik ortaya çıkmıştır. Kırâatlar, Kur'ân'ın muhafazasında Müslümanların ne kadar titiz ve gayretli olduklarının da bir göstergesidir. Kırâatların diğer bir faydası da Arap dili ve edebiyatına olan katkısıdır. Kur'ân'ı Kerim sayesinde Arapça hem mükemmel bir dil haline gelmiş hem de zaman içinde yozlaşp bozulmaktan korunmuştur.¹² Kur'an

⁹ İsmail Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Nüzulü ve Kırâati*, İstanbul 2016, s. 61.

¹⁰ İsmail Karaçam, “*Kırâatların İntikali*”, *Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları* IV, İSAV, İstanbul 2002, s. 291.

¹¹ Muhammed Huseyin ez-Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Müfessirun*, Kahire 1961, c. I, s. 41.

¹² İbnü'l Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye fi Tabakati'l-Kurra*, Beyrut 1982, c. I, s. 52-59.

kelimelerini telaffuzda hatadan korur. Tahrif ve değişikliğe de izin vermez. Bu şekilde okuyan her imamın okuyuşunu bilmeyi sağlar. Kendisinden alınıp okunabileceklerle okunamayacak olanı ayırt etme imkanı verir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KİRÂAT İLMİNİN TARİHİ

Kırâat ilminin tarihi demek bir anlamda Kur'ân'ın tarihi anlamına gelmektedir. Kur'ân kırâatinin tarihî serüvenine baktığımızda bir takım aşamalardan geçtiğini görmekteyiz. Özellikle kırâatin, Kur'ân ilimlerinden biri olarak mütalaa edilmesi ve belli bir sistematiğe bağlanması bir takım adımlarla gerçekleşmiştir. Söz konusu aşamaların başlangıç noktası elbette ki vahyin ilk muhatabı olan Hz. Peygamber'in dönemidir. Ardından onun talim ve terbiyesi altında yetişmiş ashâbı gelmektedir ki sonraki nesillere bu ilmin tevarüs etmesinde en büyük rol onlara aittir. Tâbiîn ve onlara tabi olanların önemi ise yadsınamaz bir gerçektir.

1.1.1. Hz. Peygamber Döneminde Kur'an Öğretimi Ve Kırâati

Her ne zaman Hz. Peygamber (s.a.v) Allah'tan vahiy alsın, bunu O'nun emrine imtisalen 176 ashâbından erkek kadın ayırımı gözetmeksizin¹³ ağır ağır okuyarak¹⁴ öğretmekteydi. Bununla beraber Hz. Peygamber gelen vahiyleri kâtiplere imlâ ettirmekte ve özel nüsha çıkartılmasına müsaade etmektedir.¹⁵ Böylece peyderpey nazil olan vahiy, Allah'ın muradı doğrultusunda Hz. Peygamber'in huzurunda eşzamanlı olarak yazılmaktaydı.¹⁶ Yine Ramazan aylarının her gecesinde Cebrâil'in Hz. Peygamber'e gelerek Kur'ân'ı mukâbele ettiklerine (arza) dair rivâyetler de mevcuttur.¹⁷ Bu esnada okuma yazma bilen sahâbîlerin yanlarında kendi özel Kur'ân koleksiyonlarını getirerek hata varsa düzeltme imkânı buldukları da ayrıca zikredilen diğer bir husustur.¹⁸

Mekke döneminin kısıtlı ve zor şartları altında bile her fırsatın değerlendirildiği bilinen bir gerçektir. Mekke'de Hz. Peygamber (s.a.v) evinde gece namaz kılarken sesli bir şekilde Kur'ân tilâvet etmekte ve tüm yasaklamalara rağmen her tabakadan Mekkeli insanların, Hz. Peygamber'in evinin önüne gizliden gelip fecir vakti

¹³ Muhammed Hamidullah, *İslam'ın Doğuşu*, (çev. Murat Çiftkaya), Beyan Yay, İstanbul 2002, s. 24.

¹⁴ İsrâ, 17/106.

¹⁵ Abdullah Mahmud eş-Şehhâte, *Ulûmu'l-Kur'ân*, Dâru Ğarîb, Kâhire 2002, s. 2.

¹⁶ Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Dâvud es-Sicistânî, *Kitâbu'l-mesâhif*, thk. Muhibbiddin Abdussubhan Vâiz, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâm, Beyrût 2002, c. I, s. 145.

¹⁷ Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-Sahîh, Menâkib*, İstanbul 1979, s. 22.

¹⁸ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, (çev. Salih Tuğ), İrfan Yay, İstanbul 1993, c. I, s. 28.

girinceye kadar Kur'ân dinledikleri kaynaklarda yer almaktadır.¹⁹

Hiz. Ömer'in Müslüman olmasıyla alakalı rivâyete baktığımızda²⁰ Kur'ân eğitim ve öğretiminin gizli bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Söz konusu hadiseye göre Habbab b. Eret, Hiz. Ömer'in kız kardeşi ve eniştesine Tâhâ sûresinin ilk on altı, Tekvîr sûresinin de ilk on dört âyetini²¹ okuturken Hiz. Ömer onları duymuş ve neticede Müslüman olmuştur.²² Yine Hiz. Ebûbekr'in İbn Duğunnâ'nın himayesinde Mekke'de kendi evinin avlusunda Kur'ân-ı Kerîm'i yüksek sesle ve ağlayarak okuduğuna şahit olmaktayız.²³ Hiz. Ebûbekr, Kur'ân okurken kadın-erkek, çocuk ve yaşlıların gelerek onu dinledikleri belirtilmektedir.²⁴ İslam tarihi ve hadis kaynaklarında, tüm yasaklama ve engelleme faaliyetlerine rağmen nazil olan vahyin ama gizli ama açık her fırsatta tilâvet edildiğinin onlarca örnekleri bulunmaktadır.²⁵

Âyetlerde yer alan “ve rattili'l-kur'âne tertîlâ”²⁶, “ve rattelnâhu tertîlâ”²⁷ ve “ütlü mâ ühiye ileyke mine'l-kitâb”²⁸ vb. ifadeler, Kur'ân'ın tane tane, usûlüne uygun dikkatlice okunmasına matuf olarak değerlendirilmektedir. Bu emre uyarak Hiz. Peygamberin (s.a.v) fecir vaktine kadar, namazında Kur'ân okuduğuna yukarıda değinmiştik.²⁹

Suffe Mektebi: Mescid-ı Nebevi ismiyle anılan Peygamber Mescidinde üç ayrı bölüm bulunuyordu: Namazların kılındığı bir salon, mektep vazifesi gören bir sınıf, Hiz. peygamberin ailesi için bir kaç oda. Bunlardan suffice, islamın ilk eğitim öğretim yeri olmuştur.

Suffe, Müslümanlardan barınacak yeri olmayan bir kısım fakir sahabiye mahsustu. Onlar burada yatar, ibadet ve Kur'ân kırâatiyle meşgul olurlardı. Vakitlerinin çoğunu resulüllahın yanında geçirir ondan ilim ve feyiz alırlardı. Burası parasız yatılı bir okuldu.³⁰

Suffenin bir süre sonra yetersiz kalması sebebiyle peygamberimiz tarafından, Medine'nin çeşitli mahallelerinde okullar (küttâp/mahalle mektebi) açılmıştır.

¹⁹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, c. I, s. 98.

²⁰ Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Menâkibu Emîri'l-Mü'minin Ömer el-Hattâb*, Dâru İbn Haldûn, İskenderiye ts. s. 20.

²¹ İbn İshak, *Sîret*, nşr: Muhammed Hamidullah, Konya 1981, s. 221-222.

²² İbid, s. 262-265.

²³ İbid, s. 221-222.

²⁴ Hamidullah, *İslam Müesseselerine Giriş*, (çev. İhsan Süreyya Sırma), Beyan Yay, İstanbul 1992, s. 54-55.

²⁵ İbn İshâk, *Sîret*, s. 225.

²⁶ Müzzemmil, 73/4.

²⁷ Furkân, 25/32.

²⁸ Ankebût, 29/45.

²⁹ İbn İshâk, *Sîret*, s. 226.

³⁰ Abdurrahman Çetin, *Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-I Kerim Tarihi*, Dergah Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2014. s. 107.

Bunlardan birisi de Hicri 2. yılda Medine’de, Mehremet ibnü Nevfel’in evinde tesis edilen ve “Darülkurra” adını taşıyan Kur’an mektebidir.³¹

Hz. Peygamber, her sene Ramazan ayında o zamana kadar vahyedilen Kur’an’ı Cebrâil ile mukabele ederdi. Bu mukabele işlemine arz denilmektedir. Hz. Peygamberin vefat ettiği yıl iki kez arz işlemi gerçekleşmiştir. Arz esnasında sahabelerin Hz. Peygamberin yanında hazır bulunduğu ve son arzda da Zeyd b. Sabit’in bulunduğu kaynaklarda geçmektedir.³²

1.1.2. Sahabe Döneminde Kırâat

Peygamberimizden sonraki dönemlerde de Kur’an öğretimine son derece önem verilmiş ve hafızların sayısı gittikçe çoğalmıştır. Meselâ sahabeden Ebu Musa el-Eş’ari, bazı öğütlerde bulunmak üzere Basra’nın hafızlarını çağırdığında, bu davete 300 civarında hafızın iştirak ettiği nakledilmiştir³³

Kur’an öğrenmek isteyenler her sabah Abdullah b. Mesud’un evinde toplanırdı. Her birine “Sen hangi âyete gelmiştin?” diye sorar. O da en son öğrendiği âyeti okurdu. İbn-i Mes’ûd ondan sonraki âyeti başlatır ve “Öğren! Bu senin için göklerle yer yüzü arasındaki bütün şeylerden üstündür.” derdi. Öğrenen kişi de o âyete aynı gözle bakardı. İbn-i Mes’ûd Kur’ân bitinceye kadar ondan sonraki ayetler için de aynı şeyi söylerdi.³⁴

Hz. Ali’nin de Kur’ân öğretimini teşvik ettiği, Kur’ân okuyanlara -talep ettikleri takdirde- devlet bütçesinden belli bir miktar ödeme yapacağını bildiği nakledilmiştir.³⁵

Sahabeden Ebu’d-Derdâ da, sabah namazından sonra talebelerini onar kişilik gruplar halinde okutuyordu. O, öğrencilerinin sayısının bazen 1600 kişiye ulaştığını bildirilmiştir.³⁶

1.1.3. Tabiûn Döneminde Kırâat

Tabiûn döneminde de Kur’an öğretimine çok önem verilirdi. O kadar ki, hadis veya fıkıh öğrenimine başlamak isteyen bir kimseye bile önce Kurân bilip bilmediği sorulurdu. (Ebu Hanife’nin de talebelerinden olan ve Harun Reşid zamanında Bağdat ve Kûfe Kadılığı yapan) Hafs b. Gıyâs (194/810) (kırâat, hadis, ve feraiz alanındaki bilgisiyle tanınan tabiûn nesline mansup bir alim olan) A’mes’in (148/765) yanına

³¹ Çetin, *Kur’ân İlimleri...*, s. 108.

³² Bedru’d-Din Muhammed b. Abdillâh Zerkeşi, *el-Burhan fi Ulumi’l-Kur’an*, Mısır 1957, c. I, s. 237.

³³ Ebü’l-Huseyn Müslim b. Haccac el-Müslim, *el-Camiu’s-Sahih*, Beyrut 1955, s. 119.

³⁴ Heysemî, Ali b. Ebû Bekr (807/1404), *Mecmeu’z-zevâid ve Membeu’l-Fevâid*, Beyrut, 1967, 2. Baskı (IX), c. VII, s. 167.

³⁵ Hindî, Ali b. Abdülmelik (975/1567), *Kenzü’l-Ummal fi Süneni’l-Akvâli ve’l-Ef’al*, nşr: Bekri Hayyân-Safvet es-Sikâ, Beyrut 1399/1979 (I-XVI), c. II, s. 339.

³⁶ İbnü’l Cezerî, *Gâyetü’n-Nihâye fi Tabakati’l-Kurra*, Beyrut 1982, c. I, s. 606-607.

vararak kendisine hadis öğretmesini istemişti. A'meş ona Kur'ân'ı bilip bilmediğini sormuştu. Olumsuz cevap alınca: "Git, Kur'ânı öğren öyle gel; hadisi sana o zaman öğreteyim." diye cevap verdi. Bundan sonrasını Hafs b. Gıyas şöyle anlatıyor: "Gittim. Kur'ân'ı Kerim'i ezberledim. Sonra geldim. Bir kaç yerden okumamı istedi. Okudum. Ondan sonradır ki, bana hadis rivayet etmeye başladı."³⁷

Selçuklular kırâat ilminin okutulduğu medreseleri genellikle "darülhuffaz" şeklinde adlandırmışlardır. Darülhuffazların otuza yakını Selçukluların başkenti Konya'da bulunmakta idi.

Osmanlılar zamanında kurulan ihtisas merkezlerinin bir bölümünü de "darülkurra"lar teşkil etmiştir. Osmanlıların ilk darülkurrasının Bursa Ulu Camiinde İbnü'l Cezeri'nin (833/1929) hocalığını yaptığı Yıldırım Bayezid Darülkurrası olduğu nakledilmektedir.³⁸

1.1.4. Kırâatların Gelişmesi

Müslümanların üzerinde ittifak ettiği Hz. Osman'ın istinsah ettirip çoğalttığı Kur'ân-ı Kerim'ler, çok kısa zaman içerisinde bütün İslam coğrafyasına yayılmıştır. Haccac b. Yusuf'un (95/714), Kur'ân'ın yanlış okunmasını önleyecek işaretlerin bulunması ve mushaflara konulması hususunda büyük bir ilgi gösterdiği ve hassasiyetle üzerinde durduğu bilinen bir gerçektir. Ancak, Kur'an'a ilk defa harekenin ve noktanın kimin tarafından konulduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte Ebu'l-Esved ed-Düeli'nin (69/688) harekeyi, Ebu'l-Esved ed-Düeli'nin talebeleri olan Yahya b. Ya'mer (129/746) ve Nasr b. Asım'ın (89/707), kesin olmamakla birlikte üzerinde ihtilaf olan noktalama işaretlerini vaz ettiklerini söyleyebiliriz.

Çünkü son iki zat Ebu'l-Esved'in talebesi olup, bu işi ondan öğrenmişlerdir.³⁹ Hareke ve noktalama işaretlerinin yapılmasıyla da Kur'an-ı Kerim her kesim tarafından okunur olmuştur. Bunun sonucunda, öncelikle mushafların gönderildiği şehirler olmak üzere yavaş yavaş kırâat ilmi merkezleri doğmuştur. Kırâat alanında yapılan çalışmaların, hicrî 70 ve 80'li yıllara kadar gitmesi⁴⁰ ve büyük kırâat âlimlerinin çoğunun tâbiûndan olması bu ilmin kısa zamanda aldığı mesafeyi göstermesi açısından önemlidir. İlk üç asır içerisinde daha çok Mekke, Medine, Kûfe, Basra ve Şam gibi şehirlerde yoğunlaşan kırâat çalışmaları, o vakitten sonra yapılan

³⁷ Mücteba Uğur, "Tabîilerin bazı Hadis Öğretim Prensipleri", Diyanet Dergisi, c. XXIV, sayı 2, s. 20.

³⁸ Çetin, *Kur'ân İlimleri...*, s. 112.

³⁹ Ebu Amr Osman b. Said ed-Dânî, *el-Muhkem fi Nakd'l-Mesâhif*, Dimeşk 1379, s. 5; İsmail Hakkı İzmirli *Tarih-i...*, s. 16.

⁴⁰ Fuad Sezgin, *Tarihu't-Türâsi'l-Arabî*, (çev. Fehmi Ebu'l-Fadl), Kahire 1971, c. I, s. 145-172.

fetihler ve yürütülen islamlaştırma faaliyetlerine paralel olarak Mısır, Kuzey Afrika, Endülüs, İran, Anadolu ve Orta Asya'ya kadar yayılmıştır.

Kırâat ilmine dair yazılan ilk eserlere bakıldığında, kendi içerisinde tutarlılığı olan kırâatların sayısının otuzu aştığı görülmektedir. Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellam (ö.224/838) yazdığı *Kitâbu'l-Kırâât* adlı kitapta içinde yedi meşhur kırâatin de bulunduğu otuz iki kırâate yer verirken; Ebû İshak İsmail b. İshak el-Cehdami (ö.282/896)⁴¹ ve İbn-i Cerir et-Taberî (ö.310/922) çalışmalarında yirmi kırâati toplamışlardır. Kırâat ilminin tedvini ve geleceğe aktarılmasında İbn-i Mücahid (ö.324/936) bir dönüm noktası olmuştur. O, "*Kitâbu's-Seb'a fi'l-Kırâât*" adlı eseriyle Müslümanlar nezdinde çok kabul gören kırâatları yedi olarak kayda geçirmiştir.⁴²

Halbuki İbn-i Mücahid'e (324/936) kadar kırâatların sayısı konusunda belli bir tercih ve sınırlamaya gidilmeyip, kırâatin sıhhati için ileri sürülen üç temel şartı taşıyanlar sahih olarak Kabul edilmiştir.⁴³ İbn-i Mücahid'in tasnifine göre, Medine'de Nâfi', Mekke'de İbn-i Kesir, Kûfe'de Âsım, Hamza b. Habib ve Kisâi, Basra'da Ebû Amr ve Şam'da İbn-i Âmir beş merkezde bulunan yedi kırâat imamıdır. Bu tasnif İbn-i Mücahid'in muasırları ve sonrakiler tarafından oldukça beğenilmiş ve kırâat eğitimi, bu tasnif esas alınarak yürütülmüştür. Ancak sıhhat şartını taşıyan her kırâat geçerli olduğundan, zaman zaman bu sayıyı aşan tasnifler de yapılmıştır. Meselâ İbn-i Mücahid'den sonra gelen İbn-i Galbûn (ö.399/1009) sekiz kırâate yer verdiği *et-Tezkirefi'l-kırâati's-Semân* adlı eserinde sekizinci kırâat imamı olarak Ya'kûb b. el-Hadramî'yi saymıştır. Ebû Ca'fer el-Kârî, Ya'kûb el-Hadramî ve Halef b. Hişâm'ın listeye eklenmesiyle oluşan *Aşere* tarîkinin tarihi de *Seb'a* kadar eskidir. Ne var ki, ilk defa İbn-i Mihran en-Nîsâbü'rî'nin (ö.381/992) ortaya koyduğu, el-Enderâbî, el-Begavî (ö.516/1122) ve Ebu'l-'Alâ el-Hemedânî'nin de benimsediği bu tasnif kırâat eğitiminde kabul görmemiştir.⁴⁴

1.2. KIRÂAT ÇEŞİTLERİ

1.2.1. Mütevatir Kırâat

Yalan üzere ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan râvilerden kalabalık bir cemaatin naklettiği kırâattir ki, kırâatı seb'a buna üç ilavesiyle meydana gelen kırâat'ı

⁴¹ Ali Tatlı, "Cehdami", DİA, İstanbul 1993, c. VII, s. 225.

⁴² Mekki b. Ebû Talip el-Kaysi, *el-İbâne 'an Me'ani'l-Kirâ'ât* (nşr. Muhyiddin Ramazan), Dâru'l-Me'mun li-ttîrâs, Dimaşk 1979, s. 64.

⁴³ Mekki b. Ebû Talip, *el-İbâne...*, s. 26-31.

⁴⁴ İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed. *en-Neşrfi'l-Kirâati'l-Aşr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2002. c. I, s. 27-28; Çetin, *Kur'an İlimleri...*, s. 163-165.

aşere böyledir.

Burada tevâtür konusunu açıklamak faydalı olacaktır: Bazıları, kırâatların mütevâtir oluşunu şüpheyle karşılamaktadırlar buna sebep olarak da, bir imama yani bir kişiye dayandırılan kırâatın mütevâtir olamayacağını ileri sürmektedirler aslında bu durum böyle değildir

Bilindiği gibi kırâatler nakle dayanır sahâbe kanalıyla Peygamberimizden nasıl nakl edilmişse, nesilden nesile bu şekilde aktarılmıştır. Söz gelimi Âsım kırâatını, İmam Âsım icad etmiş değildir. Bu, onun hocalarından öğrendiği kırâattır. Âsım, kırâatını Ebû Abdurrahman es-Sülemî (74/693) Zirr b. Hübeş (82/701) ve Ebû Amr eş-Şeybânî (96/714) gibi zâtlardan almıştır. Şeybânî, Abdullah b. Mes'ûd'dan; Sülemî ve Zirr ise Hz. Osman, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd'dan kırâat almıştır. Es-Sülemî ayrıca Übeyy b. Kâ'b ve Zeyd b. Sabit'ten de okumuştur. Bunlarda Peygamberimizden öğrenmişlerdir.

Yine örneğimizden hareket edersek şüphesiz bu kırâatı (bu kırâatın ihtiva ettiği vecihler) o devirde sadece ismi anılan sahâbîler okuyordu. Aynı şekilde sahabeden kırâat alan Âsım'ın hocalarından başka, o dönemde daha pek çok insan aynı kırâatı okuyup okutuyordu.

Demek ki peygamberimiz ve sahabe döneminden itibaren bu güne kadar bu kırâat, başka bir ifadeyle, bu kırâatte yer alan farklılıklar her devirde kalabalık bir grup tarafından başka bir gruba aktarılmış ve günümüze kadar böylece gelmiştir diğer on kırâatın durumu da böyledir.

Bu kırâatın, bir imama nisbet edilmesi ise; o imamın o kırâatta meşhur olması onu okuyup okutması, bu alanda ilim adamları ve halk tarafından uzman ve güvenilir kabul edilmesi sebebiyledir. böylece bu kırâatlar, tevâtür yoluyla günümüze ulaşmış olmaktadır kırâatlar esasen ve ağırlıklı şifâhi ihtilaflar olduğu için, bunların nakilleri, edâlarıyla birlikte mütevâtirdir.

Üzerinde ittifak edilen mütevâtir kırâatlerin, Sahih veya Mütevâtir kırâat sayılabilmesi için İslam âlimleri tarafından ortaya konulan bir takım kriterleri taşıması gerekmektedir. Sahih veya mütevâtir kırâatların şartları ise bütün kaynaklara göre üçtür:

- 1) Kırâat, bir vecihle de olsa, Arapça gramerine uygun olmalı.
- 2) Kırâat, takdiren de olsa, Hz. Osman'ın istinsah ettiği Mushaflardan birinin resmî hattına uygun olmalı.

3) Kırâat, sahih ve muttasıl bir senetle Hz. Peygamber'e ulaşmalıdır.⁴⁵

1.2.2. Meşhur Kırâat

Senedi sahih olan ve mütevâtir derecesine ulaşmayan, Arap dili kurallarına ve Mushaf-ı Osman hattına uygun düşen, Kurrâ nezdinde meşhûr olan, galat ve şaz kırâatlerden sayılmayan kırâate, Meşhur Kırâat denir. Diğer bir ifadeyle; yedi kırâat imamından gelen nakillerde tariklerin farklı olmasıdır. Mesela yedi kırâat imamının birinin rivâyet ettiğini, diğerinin terk ettiği kırâatler meşhur kırâatlerdendir.⁴⁶ Meşhur kırâatle Kur'ân okumak ve namaz kılmak caizdir.⁴⁷

Meşhûr Kırâat hakkında yazılan en önemli kaynak eserler ise: ed-Dânî'nin *Teyşîr*'i, eş-Şâtibî'nin *Kaside*'si, İbnü'l-Cezerî'nin *Tayyibetü'n-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr* adlı eserleridir.⁴⁸

1.2.3. Ahad Kırâat

Ahad Kırâat, senedi sahih olduğu halde, Hz. Osman'ın Mushaflarından birinin hattına veya Arap dili kaidelerine muhâlif düşen, meşhur Kırâat derecesine ulaşamayan kırâate denir. Bununla Kur'ân okunamadığı gibi ibadet de edilemez. Buna inanmak da gerekmez.⁴⁹

Hakim, Müstedrek'inde Asım el-Cuhderi tarihiyle Ebû Bekra'dan nakille, Hz. Peygamber'in Rahman Sûresi 76. âyetini şöyle okuduğunu rivâyet eder:

مُنْكَيِّنَ عَلَى رَفَارْفِ خُضْرٍ وَعَبَا قَرِيٍّ حِسَانِ

İbn-i Abbas'tan yapılan rivâyette ise, Hz. Peygamber Tevbe Sûresi'nin

أَنْفُسِكُمْ 128. ayeti kerimesinde geçen

kelimesindeki “ف” harfini fetha ile okumuştur. Örnek olarak verdiğimiz bu âyetler Ahad kırâate misal olarak kaynaklarda yer almıştır.⁵⁰

1.2.4. Şâz Kırâat

Şâz kırâat, senedi sahih olmayan kırâate denir. İbnü's-Sümeýfe'nin Yunus Sûresi

(فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً) âyetinin

⁴⁵ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 9; Subhi es-Salih, *Mebâhis...*, s. 255; İsmail Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okuma Kâideleri*, 29. Baskı, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2015, s. 65-66.

⁴⁶ Ebu'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebû Bekr es-Suyûtî, *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, (nşr. Mustafa Buga) (I-II), Dâru İbn-i Kesir, Dımaşk 1987, c. I, s. 77.

⁴⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 26.

⁴⁸ Subhi es-Salih, *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1988, s. 256-257.

⁴⁹ Abdurrahman Çetin, *Kur'an'ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kırâatlar*, 3. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013, s. 232.

⁵⁰ Subhi es-Salih, s. 257; Suyûtî, *el-İtkân...*, s. 77.

92. âyetindeki “ نُنَجِّيكَ ” kelimesini noktasız “ ح ” ile, “ خُلِّفَكَ ” kelimesinin “ ل ” harfîni fetha ile okuması bu kırâate örnektir.⁵¹ (مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ) ayetinin (مَلِكِ يَوْمَ الدِّينِ)

1.2.5. Mevzû Kırâat

Mevzû kırâat, aslı olmaksızın, okuyanına nisbet edilen kırâate denir. Meselâ İmam Ebu'l-Fadl Muhammed b. Cafer el-Hüzaî, “*el-Müntehâ*” adlı eserinde kendinden öncekilerin toplamadıkları kırâatleri bir araya toplamış ve onları Ebû Hanife'ye nisbet etmiştir.⁵² (إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ) Âyetinin (مَنْ يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ) âyetindeki lafzatullahı ötre ile, el-ulemâ kelimesini ise, üstün ile okumuştur.⁵³

1.2.6. Müdrec Kırâat

Müdrec Kırâat, Hadis çeşitlerinden Müdrec'e benzer. Müdrec Kırâat, âyete yapılan tefsiri mahiyetteki ilavelerle okunan kırâatlere denir. Mesela Sa'd b. Ebî Vakkas, Nisâ Sûresinin 12. Âyetini (وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ) “ مِنْ أُمَّ ” ilavesiyle “ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ مِنْ أُمَّ ” şeklinde okumuştur. Keza İbn-i Abbas, Bakara Sûresi 198. âyetini “ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ ” ilavesi ile “ فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ ” ilavesiyle “ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ ” okumuştur.⁵⁴ Suyûtî, âyetlere ilaveler hakkında, İbnü'l-Cezeri'den rivayetle şöyle demektedir: “ Kur'ân metnine ilavede bulunanlar, kırâate ilave ettikleri tefsiri kelimeleri, izah ve beyan olmak üzere getirmişlerdir. Çünkü bunlar Kur'ân'ı, Hz.Peygamber'den öğrendiklerinden, âyetin gerçek metnini biliyorlardı. Herhangi bir karışıklık olmayacağından emindiler. Muhtemeldir ki, sahâbeden bazıları, tefsiri kelimeleri, âyetle birlikte yazmışlardı. Böylece bazı sahâbenin, kırâatinin tefsir ile okunmasına cevaz verdiğini söyleyenler yalan söylemiştir.⁵⁵

1.3. KIRÂATLARIN ÖĞRETİMİ VE TARİKLER

Kırâat öğretiminde, “sema“ ve “arz“ denilen iki metod vardır. Sema işitmek, duymak anlamına gelir hocanın okuyup, öğrencinin dinlemesi demektir. Arz ise sunmak anlamına gelir ve öğrencini okuyup, hocanın dinlemesine denir.

Kur'ân ve kırâatların eğitimi başlangıçtan itibaren sema ve arz yoluyla gerçekleşmiştir, Peygamberimiz Kur'ân'ı Cebrâil'den Sahabe de Peygamberimizden dinlemiştir. Aynı şekilde Peygamberimiz, Kur'ân'ı Cebrâil'e; ashap da

⁵¹ Çetin, *Yedi Harf...*, s. 233.

⁵² Fatır, 35/28.

⁵³ Subhi es-Salih, *Mebâhis...*, s. 257; Zerkani, *Menâhil...*, c. I, s. 423.

⁵⁴ Suyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, s. 77; Subhi es-Salih, *Mebâhis...*, s. 257; Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in...*, s. 266-267.

⁵⁵ Suyûtî, *el-İtkân...*, s. 77.

peygamberimize okuyarak sunmuştur. Daha sonraki nesiller de bu iki usûl ile Kur'ân ve kırâatını öğrenmişlerdir.

Bilhassa başlangıç safhasında bu iki usulün birlikte yürütülmesi gerekir. Öğrenci, okumayı iletince, sadece arz yolu ile yetinilebilir; bu şekilde hoca talebesini dinler, varsa hatalarını düzeltir.

Öte yandan kırâatların öğretiminde esas alınan kitaplar ve takip edilen yöntem bakımından çeşitler tarîklar vardır. Bunları da şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

1.3.1. Kırâatların okutulmasının bakımından tarîklar:

- **İnfirad tarîkı:** Her kırâatın ayrı bir hatimle okunmasına denir.
- **İndirâc/cem tarîkı:** Bütün kırâatların bir hatimde topluca okunmasına denir.

Kırâatlar atlar, hicri 500 tarihlerine kadar İnfirad tarîkı yani her bir kırâat için ayrı bir hatim ile okutulup öğretilirken, bu tarihten sonra, daha pratik bir tarz olan İndirâc/cem tarîkı yani bütün kırâatlar bir hatimde topluca okutulup öğretilmiştir⁵⁶.

1.3.2. Kırâatların sayısı bakımında tarîklar:

- **Seb'a tarîkı**

İmam Ebu Amr ed-Dânî'nin yedi kırâatı ihtiva eden "*et-Teyşir*" isimli eseri ile İmam eş-Şatıbi'nin "*Hirzü'l- Emani*" isimli eserinin ihtiva ettiği kırâat vecihlerine denir.

- **Aşere tarîkı**

İbnü'l-Cezeri'nin on kırâatı ihtiva eden "*Tahbiru't-Teyşir*" ile "*ed-Dürre*" isimli eserlerinin münderecâtına denir.

- **Takrîb tarîkı**

Kırâat-ı aşere imamlarının râvîleri ile o râvîlerin râvîleri arasındaki ufak tefek ihtilafları içine alan vücuhata denir.

1.3.3. Takip edilen kitaplar bakımından Tarîkler:

- **Teyşir tarîkı:**

Ebû Amr ed-Dânî'nin "*et-Teyşir*" isimli eseri ile İbnü'l Cezeri'nin "*et-Tahbir*" isimli eseri esas ittihaz edilerek bunlara "*eş- Şatıbiyye*" ve "*ed-Dürre*" ilave edilerek yapılan öğretim tarzıdır. Hicri 10. Asırdan itibaren buna "İslambol/İstanbul tariki" denmiştir.⁵⁷

- **Şatıbiyye tarîkı**

Bunda "*eş-Şatıbiyye*" ve "*ed-Dürre*" esastır, bunlara "*et- Teyşir*" ile "*Tahbiru't-*

⁵⁶ Suyûtî, *el-İtkân...*, c. I, s. 102.

⁵⁷ Karaçam, *Kur'ân'ı Kerim'in...*, s. 249.

Teysir” ilave olunmuştur. Bu tarik da Hicri 11. asırdan itibaren “Mısır tariki” adını almıştır.⁵⁸

- **Tayyibe Tarîkı**

İbnü'l Cezeri'nin Tayyibetü'n-Neşr isimli eserinin muhtevasını tedris etmeye denir. Bunun diğer bir adı da yukarıda zikr edilen takrîb tarîkıdır.

Kırâatları öğrenen talebeye hocası tarafından icâzetnâme/diploma verilir bunun için camilerde icâzetnâme törenleri tertip edilir. O bölgedeki meşhur kâripler bu merasime davet edilir. Reisü'l kurra törene başkanlık edip yönetir.

1.3.4. Beldeler bakımından tarîklar

Yerleşip yayıldıkları yer bakımından başlıca iki tarîk vardır.

- **İstanbul Tarîkı**

Yukarıda bahs edilen teysîr tarîkına denir. Bu tarîkta azimet yönünü tercih eden itîlâf mesleği; ruhsat yönünü tercih eden sofi mesleği olmak üzere iki meslek vardır. İtilâf mesleği, adını, bu mesleğin öncüsü olan Yusuf Efendizade Şeyh Abdullah (1753)' in el-İtilaf fi vucuhil itilaf isimli eserinden sofi mesleği ise, bu meleğin lideri olan Ahmet Sofî Efendi (1758)'nin isminden almıştır.

Meslek; kırâat tedrisinde uygulanan sistem takip edilen yöntem demektir. Bundan maksad; dayandıkları kaynak aynı olmakla birlikte, vecihlerin detaylarında; takdim, tehir, tercih, terk gibi teferruata yönelik farklı uygulamaların benimsenmesidir.

- **Mısır Tarîkı**

Yukarıda anlatılan şatibiyye tarîkına denir. Bu tarîkta da iki meslek bulunup, biri, azimet yönünü tercih eden mütkın mesleği; diğeri de ruhsat cihetini tercih eden Atâullah mesleğidir.

Mütkın mesleği, bu mesleğin öncüsü olan Kettânîzâde Muhammed Efendi (1755)' nin Mütkını'r-Riveye isimli eserinden ismini almıştır. Atâullah mesleği ise bu adı, mesleğin lideri Atâullah Necib b. Hüzeyin Efendi (1794)'nin isminden almıştır.⁵⁹

1.4. KIRÂATLERİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUM

Kırâatların bugünkü durumu hakkında bilgi vermeye çalışacak olursak: Bugün, gerek Kırâat-ı Seb'a (7 kırâat) ve gerek Kırâat-ı Aşere (10 kırâat) ilim olarak tatbik edilmekte ve okutulmaktadır. Müslüman halklar arasında okuna gelen kırâatlar ise şunlardır:

⁵⁸ Karaçam, *Kur'an'ı Kerim'in...*, s. 248-250.

⁵⁹ İbid, s. 245-250.

Âsım kırâatı Hafs rivâyeti: Müslümanların büyük çoğunluğunun bugün okumakta olduğu kırâattir. Türkiye, Mısır, Suriye, Irak, Pakistan, Suudi Arabistan, İran, Hindistan, Afganistan vs. ülkelerin kırâatı, kırâatı Âsım ve rivayeti Hafs'tır.

Nâfi' kırâatı Kâlûn rivâyeti: Libya, Mısır ve Tunus'un bazı bölgelerinde okunmaktadır.

Nâfi' kırâatı Versî rivâyeti: Mısır hariç, kuzey afrika'nın bazı bölgelerinde revaçtadır. Cezayir, Sudan, Moritanya, ve Tunus'un büyük bölümünde okunmaktadır.

Ebû Amr kırâatı: Sudanlıların bir bölümü tarafından okunmaktadır. Burada şu hususu tekrar belirtelim ki, on kırâat imamına nispet edilerek okunan kırâatların tamamı mütevâtirdir, haktır ve hepsi de Peygamberimize dayanmaktadır. Yoksa kırâat imamlarının kendi görüşleri doğrultusunda bazı kaideler koyarak ortaya koydukları bir husus değildir. Hepsı de, bu kırâatları, hocaları, hocaları da kendi hocaları... vasıtasıyla zincirleme olarak ashâba ve onlar kanalıyla Peygamberimize ulaşan bir yolla öğrenip nakletmişlerdir. Bu bakımdan, bunların hangisi iyi, hangisi hak ve doğru denilemez. Hepsı de iyi, hepsi de hak ve doğrudur.

Yüce Allah, her konuda olduğu gibi, kırâat konusunda da, insanların güç yettirmeyeceği bir yük yüklememiş, kolaylık murad etmiştir. Kırâatların çeşitli olmasındaki temel sebebi de böyle değerlendirmeliyiz.

1.5. YEDİ HARF “EL-AHRUFU’S-SEB’A” VE LEHÇELER

Yedi harf meselesi, yani Kur'an'ın farklı okuyuş vecihleriyle inmiş olması, dünden bugüne tartışıla gelmiş, anlaşılması zor ve hassas bir konudur. İslam alimleri büyük bir gayret göstererek İslam'ın rahmet ve kolaylık boyutunu gösteren bu konuyla ilgili bir çok eser telif etmişlerdir.

Yedi harf meselesini ele almadan önce konunun daha iyi anlaşılması için Arapçadaki lehçeleri ele almak konunun anlaşılması yönünden daha faydalı olacağı kanaatindeyim.

1.5.1. Kur'ân'ın Dili ve Arapçadaki Lehçeler

Bilindiği gibi, yeryüzünün gelişmiş ve kökleşmiş en eski dillerinden birisi de Arapça'dır. Son mukaddes kitap Kur'ân'ı Kerîm'de, Arapça olarak indirilmiştir. Nitekim bu husus birçok âyette açıkça ifade edilmiştir. **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ**

“Biz O’nu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik ki anlayasınız“ (Yûsuf 12/2) Arapça pek çok lehçeye sahip zengin bir dildir. Bu lehçeler arasında da, tabii olarak birçok

farklılıklar mevcuttur. Hareke telâffuz farklılığından, harf ve anlam farklılıklarına kadar uzman geniş bir alana yayılan bu konu, kırâatları da ilgilendirmektedir. Bu bakımdan yedi harf konusuna geçmeden önce bu husus üzerinde durulması gerekir.

Lehçelerin tarifi: Her kabilenin dilinde bâkî kalan farkların tamamına, o kabilenin lehçesi denir.⁶⁰

Arap dilini, çeşitli kabilelerin konuştuğu bilinen bir hakikattir. Arap toplumu iki büyük gruba ayrılmıştır. Kahtanlılar (yahut Yemenliler), Adnânlılar. Bu iki kabile de, asılları bir olmakla beraber, çeşitli boylara ayrılmıştır ve her kabilenin de bir lehçesi vardır. Şukadar var ki; Kahtanlıların Himyer kabilesinin dili, diğer kardeş lehçelerine üstün gelmiştir. Sonra bu lehçeye Adnânîlerin dilinden de çeşitli lehçelerle-az veya çok farklı-kelimeler ve üslûplar girmiştir. Bu lehçeler İslâm'ın gelişine kadar devam etmiş, ondan sonra ancak, Adnânlıların dilleriyle uyuşan lâfızlar bâkî kalmıştır.⁶¹ Arap Dili ve Lehçeleri, Lehçeler içerisinde Kureyş Lehçesi'nin önemini ve Kureyş Lehçesi ile mukayese edildiğinde, diğer lehçelerde görülen başlıca farkları özetlemeyi uygun bulduk.⁶²

1.5.2. Arapçadaki Lehçeler

- **Ac'acetü Kudâa**

Kudâa kabilesi mensupları “ayn“ harfinden sonra gelen “ya“ harfini “cim“e çevirirler: Mesela (مَعِيَ) Lâfzına (مَعِجُ) derler.

- **Şeşenetü'l-Yemen**

Yemenliler “kef“ harfini “şın“ ile değiştirirler: (كَلِمَنِي) yerine (شَلْمَنِي) derler.

- **Vetmü'l-Yemen**

Yemenliler “sin“ harfini, “ta“ harfiyle değiştirerek konuşurlar: (النَّاسُ) yerine (النَّاتُ) derler.

- **Tumtumâniyyetü Himyer**

Himyer lehçesinde “el“ edâtı yerine “em“ kullanılır: (جاء الرجل) demek istedikleri zaman (جاء امرجل) derler.

- **Telteletül Behrâ**

Behrâ' kabilesi mensupları muzâri fiillerin başındaki muzâri harflerini meksür okurlar (نَذْهَبُ) demek istedikleri zaman (نَذْهَبُ) şeklinde telâffuz ederler

- **Fahfahtü Huzeyl**

⁶⁰ Karaçam, *Kur'an'ı Kerim'in...*, s. 14.

⁶¹ İbid, s. 14-45.

⁶² Yedi Harf ve lehçeler hakkında bkz: Küçükkalay, *Kur'an Dili...*, s. 173-178.

Huzeyl kabilesi “ha“ harfini “ayn“ diye okurlar: (الحسن) kelimesini (العسن) olarak telâffuz etmektedirler.

- **An’aretü Temîm**

Temîm oğulları, “hemze“ yerine “ayn“ harfini kullanırlar: (أَن) yerine (عَن),(امان) yerine (عمان) derler.

- **Keşkeşetü Esed ve Rabîa**

Esed ve Rabîa kabileleri, müennes keş’lerinden sonra, bir “şın“ ilave ederek konuşurlar: (عَلَيْكَ) yerine (عَلَيْكُشْ) derler. Bazen de sondaki “keş“i hazf ederek onun yerine “şın“ getirirler : (عَلَيْكَ) yerine (عَلَيْشِ) derler.

- **Vehmül Kelb**

Kelb oğulları, “mim“den önce gelen “hû“ zamirini meksur okurlar: (مِنْهُمْ) yerine (مِنْهُم) diye okurlar.⁶³

- **Lahlahâniyyetü Uman**

Uman kabilesi mensupları kelimenin sonuna gelen hemze’leri, çoğu zaman hazf ederek konuşurlar: (مَا شَاءَ اللَّهُ) yerine (مَا شَاءَ اللّٰه) derler.

- **Kut’atü Tay**

Tay kabilesi halkından birçoğu kelimenin sonunu hazf ederek konuşur: (يَا أَبَا الْحَكَم) yerine (يَا أَبَا الْحَا) derler.

- **İstintâü Sad’ b. Bekr, Hüzeyl, Ezd, Kays ve Ensâr**

İstintâü Sad’ b. Bekr, Hüzeyl, Ezd, Kays ve Ensâr kabileleri, “tı“ harfine mucâveret eden sâkin “ayn“ harfini, “nun“a kalb ederler: (أَعْطَى) yerine (أَنْطَى) derler.

Yukarıda bahsedilenler ışığında, lehçeler arasında görülen farklılıklardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

1.5.3. Lehçeler Arasında Görülen Farklılıklar

- **Lehçeler arasında hareke ve sükûn farklılığının olması**

Meselâ: نَسْتَعِينُ kelimesinin نَسْتَعِينِ şeklinde okunabilmesi

- **Harf değişiklerinin bulunması**

Meselâ: اولائك yerine اولئك denilebilmesi.

- **Bir kelimedeki harfler arasında takdim-tehir farklılığının mevcudiyeti**

Misâl: صَاعِقَةٌ yerine صَاقِعَةٌ denilmesi.

- **Hazf ve isbat farklılığı**

⁶³ Yedi Harf ve lehçeler hakkında bkz: Küçükcalay, *Kur’ân Dili...*, s. 173-178.

Misâl: أَصَدَّدْتُ yerine صَدَّدْتُ dnlmesi.

- **Tezkir-te'nis farklılığı**

Misâl: هَذِهِ النَّخْلُ yerine هَذَا النَّخْلُ denilmesi

- **Ziyadelik ve noksanlık farklılığı**

Misâl: أَنْظُرْ yerine أَنْظُرُ denilmesi

- **Lehçeler arasındaki i'rab farklılıkları**

Misâl: إِنَّ هَذَا يَنْ yerine إِنَّ هَذَيْنِ denilmesi

- **Hemz-teshîl, ibdâl-hazf farklılıkları**

Misâl: مَسْتَهْرُونَ – مَسْتَهْرِيُونَ – مَسْتَهْرُونَ gibi.

- **Feth-imâle farklılığı**

Misâl: هُدَى – قَضَى – مَوْسَى gibi kelimelerin imâleli ve imâlesiz okunabilmesi

- **İdğâm – Adem-i idğâm farklılığı**

Misâl: مُهْتَدُونَ kelimesinin مُهْتَدُونَ şeklinde okunabilmesi.⁶⁴

Görüldüğü gibi, Arapça'nın bünyesinde yer alan lehçeler arasında birtakım farklılıklar olabilmektedir. Esasen her dilde aynı durum söz konusudur. Bu bakımdan, bunlara vâkîf olan insan, kırâatları yadırgamaz.

Yukarıda Arapça'nın pek çok lehçeye sahip zengin bir dil olduğunu ifade etmiştik. Bu lehçeler içinde Kureyş lehçesi; genişlik ve zenginliği incelik ve olgunluğu telâffuz kolaylığı vb. sebeplerle diğer lehçelere karşı üstünlük sağlamıştır. Meşhur şairler de şiirlerini Kureyş lehçesiyle yazmışlardır.⁶⁵

Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) Kureyş kabilesine mensup olduğu için, Kur'ân'ı Kerîm de esas itibarı ile Kureyş lehçesiyle nâzil olmuştur. Nitekim:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ

“Biz, her Peygamberi ancak kendi kavminin diliyle gönderdik“ (İbrahim 14/4).

Sahabenin ileri gelenlerinden bazıları da Kur'ân'ın Kureyş lehçesi ile indirildiğini vurgulamışlardır.

Hz. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd'a yazdığı bir mektupta: “Kur'ân Kureyş diliyle inmiştir; insanlara Kur'ân'ı Kureyş dili ile okut, Huzeyl dili ile değil“ demiştir.⁶⁶

1.5.4. Yedi Harfle İlgili Hadisler

- Ömer b. el-Hattâb şöyle söylemiştir:

“Rasûlullah'ın (s.a.v.) sağlığında, Hişâm b. Hâkîm'in Furkân Sûresini okuduğunu

⁶⁴ Yedi Harf ve lehçeler hakkında bkz: Küçükcalay, *Kur'ân Dili*..., s. 173-178.

⁶⁵ John Davenport, *Hz. Muhammed ve Kur'ân-ı Kerîm* (trc: Ömer Rıza Doğrul), İstanbul 1347, s. 70.

⁶⁶ Askalâni, Şihâbuddin İbn Hacer (852-1448), *Fethu'l-Bâri Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, Beyrut ts. (I-XIII), c. IX, s. 7.

işittim. Hişâm bu sûreyi, Resûlullah'ın bana okutmadığı bir şekilde okuyordu. Az kalsın namazda üzerine atılacaktım, fakat selâm verinceye kadar sabrettim. Selam verince yakasından tutup: Bu sureyi sana bu şekilde kim okuttu? Diye sordum. Hişâm, Rasûlullah (s.a.v.) okuttu, dedi.

-Yalan söyledin; çünkü Rasûlullah bana bu sûreyi, senin okuduğundan başka bir şekilde okuttu, dedim. Ve yakasından tutarak, Peygamberin yanına götürdüm.

-Yâ Rasûlullah! Şunun Furkân Sûresini, bana okuttuğunuzdan başka bir şekilde okuduğunu işittim, dedim. Peygamber bana:

Hişâm'ın yakasını bırak buyurdu. Onada:

-Ey Hişâm, oku! diye emretti. O da kendisinden duyduğum gibi okudu. Bunun üzerine Allah'ın elçisi:

-Böyle nâzil oldu, buyurdu. Sonra bana:

Ey Ömer, oku! diye emretti. Ben de onun bana okuttuğu gibi okudum.

-Böylece şu ayet nâzil oldu; “şüphesiz ki bu Kur'an yedi harf üzere indirilmiştir; ondan kolayınıza geleni okuyun” buyurdu.⁶⁷

• Abdullah b. Abbas, Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu bildirmiştir:

-“Cebrail (a.s.), bana bir harf üzere okuttu. Artırması için müracaat ettim. Tekrar tekrar aynı müracaatımı yapıyordum, oda her seferinde artırıyor. Nihayet yedi harfe çıktı.”⁶⁸

• Semüre'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

-Kur'an yedi harf üzere nazil olmuştur.⁶⁹

• Übeyy b. Ka'b şöyle demiştir:

Rasûlullah (s.a.v.) bana bir sûreyi okuttu. Bir defasında ben mescitte oturuyordum. Bir kimsenin, benim okuduğumdan başka türlü okuduğunu işittim.

-Ona:” Sana bu sureyi kim okuttu?” dedim.

-Rasûlullah (s.a.v.), diye cevap verdi.

-Benden ayrılma; Rasûlullah'a gideceğiz dedim ve onu Hz. Peygambere götürdüm:

-Ya Rasûlullah! Bu adam, bana öğrettiğin sûreyi başka türlü okuyor, dedim.

Peygamber (s.a.v.):

⁶⁷ Buhârî, Muhammed b. İsmâ'il b. İbrahim b. el-Muğira, *Sahihu'l Buhari*, matbaa-i Âmire, İstanbul 1315, s. 308-309; Tecrid tercemesi, c. XI, s. 264-265.

⁶⁸ Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-Sahih, Bed'ü'l-Halk*, İstanbul 1979, s. 6.

⁶⁹ Ahmed b. Hanbel *el-Müsned*, Beyrut 241/855, (I-V), c. V s. 16.

-Ey Übeyy, oku! buyurdu. Ben de okudum. Rasûlullah: Güzel okudun, diye cevap verdi. Sonra o adama:

-Oku ! dedi. O da benden farklı okudu. Onada: Güzel okudun, buyurdu ve devam etti:

-Ey Übeyy ! Kur'ân yedi harf üzere indirilmiştir; hepsi de şâfidir (şifa kaynağıdır), kâfidir (yeterlidir).⁷⁰

Yedi harf ile ilgili Hadisleri geniş bir şekilde Tefsir'ine alan ibn Cerîr et-Taberî (310/922), bu konuya dair, bazıları mükerrer olmak üzere kırk kadar Hadis nakletmiştir. Bunların senetlerinde geçen sâhabe sayısı oniki'dir, Taberî'nin naklettiği Hadislerin (ikisi Abdurrahman b. ebî leylâ) ve birer tanesinde Amr b. Dinar ve Ebu'l-Âliye dört tanesi Mürsel Hadistir.⁷¹

İbnü'l-Cezerî (833/1429), konuyla ilgili Hadis'lerin senedinde 19 Sahâbî'nin ismini tesbit etmiştir. Bunlardan on tanesi, Taberî'nin kaydettiği isimlerdir.⁷²

Celâlüddîn es-Süyûtî ise, yedi harf ile ilgili hadislerde isimleri geçen Sahabe sayısının yirmibir olduğunu belirtmektedir.⁷³

Aslında Peygamber Efendimizin, bu konuyla ilgili Hadislerini işiten Sahabe bu sayıdan daha fazladır. Nitekim Hz. Osman:

-Resûlullah (sav)'in: "Kur'ân yedi harf üzerine indirilmiştir; hepsi de şâfidir, kâfidir" sözünün işiten varsa, Allah için söylesin, deyince, sayılmayacak kadar çok kişi ayağa kalkarak işittiklerini bildirmişlerdi. Hz. Osman da:

-Ben de onlarla beraber şahidim, demişti.⁷⁴

Bu haber bize, bu konudaki hadisin pek çok sahâbî tarafından bilindiğini göstermektedir.

Bütün bu rivayetleri göze alarak, yedi harf hadisinin tevâtür seviyesine ulaştığı sonucuna varılabilir.

Hadislerde dikkat çeken önemli bir husus: Birkaç sahâbî Kur'ân'ın bazı âyetlerinin okunuşunda ihtilafa düşmüş ve meseleyi halletmesi için Peygamberimize başvurmuşlardır. Peygamberimiz de hepsinin kırâatını beğenmiş ve her defasında "Kur'ân'ın" yedi harf üzerine indirildiğini buyurmuştur.

Bu konuda dikkat çeken diğer bir husus da şudur: Hadislerde de açıkça

⁷⁰ Çetin, *Yedi Harf...*, s. 48.

⁷¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyan...*, (Tefsir), c. I, s. 29.

⁷² İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 21.

⁷³ Süyûtî, *el-İtkân...*, c. I, s. 45.

⁷⁴ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevaid...*, c. VII, s. 152.

görüleceği üzere, bazı sahâbîler arasında görülen ihtilaflar, Kur’ân’ın tefsirinde ve hükümlerinde değil okunuşunda görülen farklılıklardır. Bu farklılıklar da sahâbenin içtihadından değil Resûlullah’tan o şekilde öğrenmelerinden kaynaklanmaktadır. O halde -senedi sağlam olmak kaydıyla- bu farklılıkların hepsi de Kur’ân’dan sayılmalıdır. Bu bakımdan kırâatların hepsi de haktır; hiç kimse başkasının kırâatının yanlış, kendi kırâatının doğru olduğunu iddaa edemez ayrıca bu mahiyetteki tartışmalarda doğru olarak görülmemiştir. Herkes doğru olarak öğrendiği kırâatı okumaya devam eder.

Yedi harf çerçevesinde nakledilen kırâat ihtilafları, birbirine zıt ve çelişki ifade etmemekte, okuyuşta değişiklik ve çeşitlilik sağlamaktadır.

1.5.5. “Yedi Harf”e ışık tutan bazı örnekler

- “Eğer sen *عَزِيزًا حَكِيمًا - سَمِيعًا عَلِيمًا* desen, azab âyetini râhmet yahut râhmet âyetini azab ile bitirmedikçe, hepsi de doğrudur.”⁷⁵
- “*عَزِيزًا حَكِيمًا* yerine *سَمِيعًا عَلِيمًا* desen -çünkü yüce Allah *سَمِيعًا عَلِيمًا* ‘dir- rahmet âyetini azab’la, azab âyetini de rahmetle karıştırmadığın sürece, hepside şâfidir, kâfidir.”⁷⁶
- Abdullah b. Mes’ud ise, Yedi Harf konusunda ışık tutan şu sözü söylemiştir:
“Kurrânın kırâatını dinledim ve onları birbirine yakın buludum. Öğrendiğiniz gibi okuyunuz. İhtilaftan ve münakaşadan sakınınız. Bu, sizden birinizin (“gel” anlamında) *أَقْبَلَ - هَلُمَّ - تَعَالَى* demesi gibidir.”⁷⁷
- Hz. Ömer *فَأَسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ* Cuma 62/9 âyetini *فَأَمُّضُوا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ* şeklinde okumuştur. İmam Mâlik (179/795)’e Hz. Ömer’den nakledilen bu kırâat sorulduğunda O: “Caizdir. Resûlullah (sav) “Kur’ân Yedi Harf üzerine indirilmiştir ondan kolayınıza gelenini okuyunuz“ buyurdu. *يَعْلَمُونَ - تَعْلَمُونَ* gibidir. “Ben bu tür ihtilaflarda sakınca görmüyorum“ demiştir.”⁷⁸

1.5.6. Harf Kelimesinin Mânası

Kelime anlamı itibariyle “harf” kelimesi, “her hangi bir şeyin bir tarafı ve yüzü” ile “vecih” ve “tarz”⁷⁹ anlamlarında kullanılmaktadır. Bazı dilciler meşhur “yedi harf”

⁷⁵ Ebû Davûd, *Vitr...*, s. 22.

⁷⁶ San’ânî, Ebû Bekr Abdurrezzâk b. Hemmâm (211/826), *el-Musannef*, thk: Habiburrahman el-A’zamî, Beyrut 1970-1972 (I-XI), c. XI s. 219-220.

⁷⁷ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hasen, *es-Sünenü ’l-Kübrâ*, Haydarabad 1346, c. II, s. 383-385.

⁷⁸ Ebu Şâme, *el-Mürşidü ’l-Veciz...*, s. 104-105.

⁷⁹ Mecdüddin el-Firûzâbâd, *el-Kâmusu ’l-Muhit*, Müessesetü’r-Risale, Beyrut 1993, s. 1032.

hadislerinde geçen “ahruf” kelimesini lugat ve lehçe anlamında almışlardır.⁸⁰ Kur’ân-ı Kerim’de bir yerde geçen “harf”⁸¹ ismi bu kökten tef’îl babından gelen “tahrif” kelimesi ile birbirine yakın bir mana taşımaktadır. Zaten “h-r-f” kökünden tef’îl babından türeyen “tahrif” kelimesi konuşmayla ilgili olursa sözü lafzî veya manevî olarak değiştirme, herhangi maddî bir şeyle ilgili olursa onun asliyetini bozma harap duruma getirme gibi anlamlar ifade etmektedir.

Metinlerde geçen “yedi” kelimesine gelince, kullanıldığı anlam ile ilgili bir kesinlik yoktur. Yedi ile gerçekten sayının mı kastedildiği yoksa Araplarda ve başka bir kısım milletlerde olduğu gibi çokluktan kinâyeye mi olduğu hususu tartışmalıdır. Ancak rivâyetlere dikkatlice baktığımızda belli bir sayıya ulaşmak gibi bir amaç güdülmeyeceği, aksine ümmet için geniş bir okuma alanı ve kolaylık murad edildiğini görmekteyiz.⁸² Kur’ân’da ve hadislerde geçen “yedi gök”, “yedi başak”, “cennetin yedi tabakası”, “yedi kat sevap” türünden ifadeler “yedi” rakamının buradaki kullanımına benzemektedir. Bunların ortak yönü “yedi” sayısının belli bir miktarı değil de çokluğu ifade etmesidir.⁸³

Bu görüşe karşılık, kırâat ilmi ile ilgilenen âlimlerden azımsanmayacak kadar bir kısmı, yedi lafzının mecâzî değil gerçek bir sayı ifade ettiğini söylemişlerdir.⁸⁴ Yedi harf’den hadislerde kastedilen şey, Kur’ân’ın yedi meşhur lehçeye göre okunmasıdır. Bu fikre sahip olan bazı âlimler, yedi lehçenin hangi kabilelere ait olduğunu göstermeye çalışmışlar ve bu lügatların, Kureyş, Hüzeyl, Sakîf, Tayy, Hevâzin, Yemen ve Temîm kabilelerinin lügatleri olduğunu söylemişlerse de başkaları da, bu konuda farklı görüşler bildirmişlerdir. Konuyla ilgili fikir birliği yoktur.⁸⁵ Bizim yedi harfle ilgili üzerinde duracağımız asıl konu “ yedi harfin yedi vecih olarak değerlendirilmesi ” olacaktır.

1.5.7. Yedi Harf’in Müteşabih Olarak Değerlendirilmesi

Bazı bilginler; “el-Ehrufu’s-Seb’a“ tabiri medlûlü müşkil, mânâsı itibariyle de müteşabih bir deyimdir ki, ne kastedildiğini anlamak mümkün değildir çünkü “harf” kelimesi birçok mânâlara delalet eden ortak bir lâfızdır hangi mânânın kastedildiği

⁸⁰ Fîrûzâbâd, *el-Kâmus...*, s. 1033.

⁸¹ Hac, 22/11.

⁸² Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 27-28.

⁸³ İbid, c. I, s. 27-28.

⁸⁴ Zerkeşi, *el-Burhan...*, I, s. 304; Zerkani, *Menâhil...*, c. I, s. 155.

⁸⁵ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 26.

anlaşılmaz demişlerdir⁸⁶

Ebû Ca'fer Muhammed b. Sa'dân (231/845) bu görüşe sahip olanlardan birisidir.⁸⁷ Celâleddîn es-Suyûtî (911/1505)'de aynı görüşe katılarak te'vîli bilinmeyen müteşabihten olduğunu hadiste de Kur'ân'da olduğu gibi muhkem ve müteşabih olduğunu kaydetmektedir.⁸⁸

1.5.8. Yedi Harf'in Arap kabilelerinden Yedi'sinin Dili Olarak Değerlendirilmesi

Bazılarına göre Yedi Harf; Arap kabilelerinden Yedi'sinin dilidir. Yedi Harf konusunda ençok taraftarı olan görüşün bu olduğu belirtilmektedir.⁸⁹

Yedi Harf'in Yedi Arap lügatı olduğunu söyleyenlerden Ebû Übeyd, bundan, Kur'ân'ın tamamının Yedi lügat ile indirildiği mânâsının çıkarılmaması gerektiğinin, bunların Kur'ân'da dağınık olarak bulunduğunu; Kur'ân'ın bir kısmının Kureyş, bir kısmının Huzeyl, bir kısmının Hêvazın, bir kısmının da Yemen... lügatleriyle indirildiğini ve bazı lügatlerin daha şanslı olduğunu söylemektedir.⁹⁰ Burada "lügat" kelimesiyle, "lehçe"nin kast edildiği anlaşılmaktadır.

1.5.9. Aynı Mânâya Gelen Değişik Lâfızların Yedi Vecih Olarak Değerlendirilmesi

Bazı bilginlere göre Yedi Harf; aynı mânâya gelen ve birbirine zıt olmayan değişik lâfızların Yedi vechidir. Başka bir ifadeyle, aynı anlamı ifade eden çeşitli kelimelerin Yedi vechidir meselâ "gel" anlamına gelen أَقْبَلَ - هَلَمَّ - تَعَالَ - أَلَى - قَصَدَى - قَرِبَى kelimeleri gibi.⁹¹

Bu görüşün taraftarlarının da çok olduğu söylenmektedir. Abdullah b. Vehb (197/812), Süfyân b. Uyeyne (198/813), Taberî (310/922) Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî (321/933) gibi âlimler bu görüşü benimseyenler arasındadır.⁹²

1.5.10 Yedi Harf'in Yedi Vecih Olarak Değerlendirilmesi

Yedi harften maksat yedi vecihtir. Bu görüşü savunan İslam âlimleri de bir hayli çoktur. Bunlar arasında; Ebu Hatim es-Sicistani, İbn Kuteybe, Ebü'l-Fadl er-Razi, Kadi b. Tayyib el-Bakıllani, Mekki b. Ebi Talib, Ebu Amr ed-Dânî, İbnü'l-Cezeri, Abdülazimez- Zerkani, Subhi es-Salih, Abdussabur Şahin gibi zevat bulunmaktadır.

⁸⁶ Ebu Şâme, *el-Mürşidü'l-Veciz...*, s. 93.

⁸⁷ İbid, s. 93.

⁸⁸ Süyûtî, *Tenvîrül-Havâlik...*, c. I, s. 206.

⁸⁹ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 24.

⁹⁰ Ebu Şâme, *el-Mürşidü'l-Veciz...*, s. 100.

⁹¹ Kurtubî, *Tefsir*, c. I, s. 46.

⁹² Taberî, *Câmiu'l-Beyan...*, (*Tefsir*), c. I, s. 25.

Bu görüş sahipleri, kendilerine göre yedi vecih tesbite çalışmışlardır. Ancak aşağıda da belirteceğimiz üzere bunların çoğu ortak vecihlerdir. Şimdi sırasıyla bu âlimlerimizin yedi vecihle ilgili görüşlerini zikrelelim.

1.5.11. Ebu Hatim es-Sicistani'ye Göre Yedi Vecih:

1. Bir kelimeyi onun yerine başka bir kelimeye çevirmek.
2. Bir harfi başka bir harfe çevirmek.
3. Takdim-tehir.
4. Harf ziyadesi veya noksanlığı.
5. Asli harekenin değişmesi.
6. İ'rab farklılığı.
7. Tefhim-terkik, feth-imale, idğam-izhar gibi farklılıklardır.⁹³

1.5.12. İbn Kuteybe'ye Göre Yedi Vecih:

1. Kelimenin irabında veya harekesinde meydana gelen ve fakat yazısında ve manasında değişiklik olmayan farklılıklar.
2. Kelimenin irabında veya harekesinde meydana gelen, manasını değiştiren fakat yazılışı değişmeyen farklılıklar.
3. Kelimenin irabında değil de, harflerindeki değişiklikler ki mana değişir, yazı değişmez.
4. Kelimede yazı şeklini değiştirip, manayı değiştirmeyen farklılıklar.
5. Kelimede yazılışın ve mananın değiştiği ihtilaf çeşidi.
6. Takdim ve tehirle meydana gelen farklılık.
7. Ziyade ve noksanlıkla ortaya çıkan ihtilaf.⁹⁴

1.5.13. Ebü'l-Fadl er-Razi'ye Göre Yedi Vecih:

1. İsimlerde müfred, tesniye, cemi, müzekkerlik ve müenneslik yönünden meydana gelen farklılıklar.
2. Fiillerdeki mazi, muzari, emir gibi tasrif yönünden ortaya çıkan ihtilaf.
3. İrab vecihlerinde meydana gelen farklılıklar.
4. Ziyadelik ve noksanlık farklılıkları.
5. Takdim ve their farklılıkları.
6. İbdal ile ilgili ihtilaf.
7. Feth, imale, terkik, tefhim, tahkik, teshil, idğam, izhar vb. lehçe ihtilafıdır.⁹⁵

⁹³ Çetin, *Yedi Harf...*, s. 142.

⁹⁴ İbid, s. 142-143.

⁹⁵ İbnü'l-Cezeri, *en-Neşr...*, c. I, s. 27; Çetin, *Yedi Harf...*, s. 143-144.

1.5.14. Mekki b. Ebi Talib'e Göre Yedi Vecih:

1. Lafzı bir manası değişik olan.
2. Lafzı da manası da değişik olan.
3. Yazılışı bir olsa da olmasa da (nokta farklılığı) kelimenin değişmesiyle meydana gelen.
4. Kelime ziyadeliği ve noksanlığı.
5. Harf ziyadeliği ve noksanlığı.
6. Harf değişiklikleri.
7. Takdim ve tehir'den ortaya çıkan vecihler olduğunu bildirmektedir ⁹⁶

1.5.15. Ebu Amr ed-Dânî'ye Göre Yedi Vecih

Ebu Amr Osman b. Said ed-Dânî, Camiu'l-Beyan isimli eserinde, yedi harfin bulunduğu yerlerin çok olduğunu bildirdikten sonra, bunları yedi vecih içinde toplamadan, teker teker misallerle anlatmaktadır. O, bu vecihleri madde madde saymamış olmakla beraber, bunları 19 esasta toplamak mümkündür. Bu 19 esas ise:

- 1- Lafzın değiştirilip başka bir lafza nakledilmesi.
- 2- İsbat ve hazif.
- 3- Edatların değişmesi.
- 4- Müfret ve cemi olması.
- 5- Müzekker ve müennes olması.
- 6- İstifham ve haber olması.
- 7- Teşdid ve tahfif ile okunması.
- 8- Hitab ve ahbar olması.
- 9- Kelimenin nefis-i mütekellim veya haber olarak kırâati.
- 10- Takdim ve tehir.
- 11- Nefy ve nehy.
- 12- Emir ve haber.
- 13- Sadece irabın değişmesi.
- 14- Lazimi harekenin değişmesi.
- 15- Hareke veya sükunla kırâat.
- 16- İttiba veya terk. (Mesela sakin nun'un kesre veya zamme ile okunması فَمَنْ اضْطُرَّ veya فَمَنْ اضْطُرَّ gibi.)
- 17- Tasrif veya terki.

⁹⁶ Çetin, *Yedi Harf...*, s. 144.

(Mesela وَعَادًا وَتَمُودَ ifadesindeki ilk kelimeyi tenvin ile veya tenvinsiz okumak.)

18-Lügatlerin ihtilafi.

19- Lügatlerde tasarruf.⁹⁷

1.5.16. İbnü'l-Cezeri'ye Göre Yedi Vecih:

1-Yazıda ve manada değişiklik olmadan, harekelerdeki farklılıklar.

2-Yazıda değişiklik olmadan sadece manayı değiştiren harekelerdeki farklılıklar.

3- Yazıda değil de, manada değişiklik yapan harf ihtilafları.

4- Manada değil de, lafızda değişiklik yapan harf ihtilafları.

5- Hem yazıda, hem manada değişiklik yapan harf ihtilafları.

6- Takdim ve tehir farklılıkları.

7- Ziyadelik ve noksanlık hususundaki farklılıklar.⁹⁸

1.5.17. Subhi es-Salih'e Göre Yedi Vecih:

1-Mana ister değişsin ister değişmesin, irab vecihlerindeki farklılıklar.

2-Harflerdeki farklılıklar. Bu da, yazının şekli değişmeden mananın değişmesiyle veya mana değişmeden yazımının değişmesi ile olur.

3-İsimlerin müfret, tesniye, cemi, müzekker ve müennes oluşlarındaki farklılıklar.

4-Bir kelimenin diğer bir kelime ile değişmesiyle meydana gelen farklılık.

5-Takdim ve their farklılıkları.

6-Ziyadelik ve noksanlık ihtilafları.

7-Lehçe farklılıklarıdır⁹⁹

1.6. KUR'ÂN'I KERÎM'İN TOPLANMASI (CEM'İ)

1.6.1. Kur'ân-ı Kerim'in Peygamberimiz Devrinde Bir Cilt Halinde Toplanmamasının Sebep ve Hikmetleri:

Peygamberimiz (sav) hayatta iken, Kur'ân'ı Kerîm'in tamamen yazılmış olduğunu ve ayrıca pek çok sahâbî tarafından ezberlendiğini belirtmiştik. Ancak, hem hâfizalarda ve ve hem de yazı ile sağlam bir şekilde muhafaza altına alınmış olan Kur'ân'ı Kerim Resûlullah'ın sağlığında aşağıda zikredeceğimiz bazı sebepler yüzünden topluca bir cilt halinde bir araya getirilmiş değildi. Bu sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz.

1) Hz. Peygamber hayatta olduğu müddetçe vahiy devam edecekti. Bu durumda bazı âyetlerin nesh edilme ihtimali vardı. Böyle olunca da, Kur'ân'ın bir cilt haline

⁹⁷ Çetin, *Yedi Harf...*, s. 144-145.

⁹⁸ Cezeri, *en-Neşr...*, c. I, s. 26; Çetin, *Yedi Harf...*, s. 146.

⁹⁹ Çetin, *Yedi Harf...*, s. 146-147.

getirilmesi bazı karışıklıklara mahal verebilirdi.

2) Âyet ve sûreler nüzûl tarihlerine göre tertiplenmiyordu. Binaenaleyh bazen bir sûreye, uzun bir zaman sonra inzal edilen bir veya birkaç âyet ilave ediliyordu.

3) Kur'ân'ı Kerim'in hepsi birden inmemiş, 23 senede tedricen nazil olmuştur. Bu da ashaba büyük kolaylıklar sağlamıştır. Eğer Kur'ân'ı Kerim'in cilt halinde toplanma lüzumu ifade edilseydi. Bu vâka ashaba ezber ve neşr konularında büyük sorunlar ortaya koyacaktı.

4) Hz. Ebu Bekr devrinde ortaya çıkan Kur'ân'ın toplanma ihtiyacı Peygamber efendimiz zamanında duyulmamıştır. Çünkü o devirde pek çok hâfız vardı. İslâmiyet çok fazla yayılmamıştı ve Peygamber efendimiz ashabin başında idi.

5) Vahyin tamamlanması ile Peygamber Efendimizin vefatı arasında geçen Zaman Kur'ân'ı cilt haline getirecek kadar yeterli değildi. Bu müddet kimi âlimlere göre 81 gün kimi âlimlere göre ise sadece 9 gecedir. Bu müddet de Kur'ân'ın Mushaf haline getirilmesi için kâfi değildir.¹⁰⁰

1.6.2. Kur'ân'ı Kerîm'in Hz. Ebû Bekr Devrinde Musaf Haline Getirilmesi:

Peygamberimiz vefat ettikten sonra, halifelğe Hz. Ebû Bekr seçildi. O, merkezde sükûneti sağladıktan sonra, Müslümanlığı tehdit eden, taşradaki bazı karışıklıkları önlemek üzere teşebbüslerde bulundu. Bu arada bazı bölgelerde birtakım yalancı Peygamberler türemişti. Bunlar Müslümanlığın yayıldığı yerlerde fitne ve irtidat hareketleri meydana getirmişlerdi. Bu fitnenin önüne geçmek, Müslümanlığı tehdit eden tehlikelri bertaraf etmek icâb ediyordu.

Hz. Ebû Bekr, irtidat ve irtica hareketlerine karşı gönderdiği kuvvetlerden birisini de müseyleme üzerine yollamıştı (12/633). Müseyleme'nin ordusuyla çok şiddetli geçen savaşta ashâbtan bir çokları şehit düştüler.¹⁰¹ Bunlar arasında da çok miktarda hafız bulunuyordu işte bu durum, Hz. Ömer'i telaşa düşürmüş ve böylesi daha birçok savaşta aynı üzücü neticelerin alınabileceğini ve bunun Kur'ân'a zarar verebileceğini düşünmüş ve bu endişesini ifade etmek üzere halife Ebu Bekr'e gitmiştir.

Kur'ân'ın toplanmasını ve istinsahını gerçekleştiren Zeyd b. Sâbit, bu olayı şöyle anlatıyor "Ebû bekr, Yemâme de şehid olanların ölümünü takiben haber yollayıp beni çağırды. Ömer de yanında bulunuyor. Ebû Bekr bana şöyle dedi :

¹⁰⁰ Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mes'ûd (516/1122), *Şerhu's-Sünne*, nşr: Şuayb Arnavud-Muhammed Züheyr Şâviş, Dımaşk 1397/1977 (I-XVI), c. IV, s. 519.

¹⁰¹ İbn Kesîr, *Fedâilü'l- Kur'ân*, s. 8.

- Ömer bana gelerek, Yemâme gününün şiddetli savaşında Kur'ân hâfızlarından birçoğu şehid oldu. Ben, diğer harp sahalarında da savaşın şiddetli olup, Kur'ân hâfızlarının şehid edilmelerinden, bu sebeple de Kur'ân'ın bir çoğunun kaybolmasından endişe ediyorum. Ben, senin, Kur'ân'ın toplanmasını emretmeni düşünüyorum dedi. Ben Ömer'e:

- Resûlullah'ın yapmadığı bir işi nasıl yaparsın ? dedim. Ömer:

- Vallahi bu bir hayırdır, dedi. Ve bana müracaatta devam etti. Nihayet Allah benim göğsümü bu iş için açtı ve ben de Ömer'in düşündüğü gibi düşündüm.

Zeyd, bu sözlerden sonra Ebû Bekr'in kendisine şöyle hitap ettiğini söyledi:

- Sen, genç ve akıllı bir adamsın. Senin aleyhine hiçbir şey söyleyemeyiz. Sen Resûlullah için vahiy yazıyordun. Kur'ân'ı araştırarak topla.

Zeyd şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, bana bir dağı taşımayı teklif etselerdi, o iş, benim üzerime, bana emrettiği bu Kur'ân toplama işinden daha ağır olmazdı. Ve dedim ki: Sizler, Resûlullah'ın yapmadığı bir işi nasıl yaparsınız? Ebu Bekr:

- Vallahi bu hayırdır' dedi ve bana müracaatta devam etti. Nihayet Allah, Ebû Bekr'le Ömer'in göğüslerini açıp ferahlandırdı. Bunun üzerine ben Kur'ân'ı inceledim ve hurma dallarından, beyaz ince taş levhalardan ve insanların hafızalarından topladım.¹⁰²

Zeyd b. Sâbit'in Kur'ân'ı toplamakla görevlendirilip, onun da bu vazifeyi kabul etmesinden sonra Hz.Ömer, Peygamberimizden doğrudan doğruya Kur'ân'dan bir şey telâkki edenlerin (alanların) Zeyd'e getirmelerini ilân etti.

Getirilen âyet ve sûrelerin kabul edilebilmesi için de şu şartlar aranıyordu:

- 1.Getirilen âyetlerin (yazılı metne uygun şekilde) ezberlenmiş olması,
- 2.Peygamberimizin huzurunda yazılmış metin olması,
- 3.Bunun da en az iki şahidin şahadetiyle ispat edilmesi.¹⁰³

Yukarıdaki prensiplerden de anlaşılacağı gibi yapılan bu iş, Hz. Peygamber'in huzurunda yazılan Kur'ân âyetlerini bir araya getirmekten ibarettir. Esasen Zeyd b. Sâbit' in söz konusu ettiği güçlük de budur. Zeyd, bunları arayacak, fakat yazılı bulunduğu her şeyi kabul etmeyecek, ancak Resûlullah'ın huzurunda yazılmış olanları bulacaktı. Maksat, Kur'ân'ı sadece yazdırmak olsa, iş gayet kolaylaşırdı. Birkaç hafız

¹⁰² Buhari, *Fedâilü'l-Kurân*, s. 3.

¹⁰³ Askalâni, *Fethu'l-Bârî*, c. IX, s. 40.

bir araya gelir, onlar okur, Zeyd de yazardı. Halbuki istenen bu değildi.¹⁰⁴

Zeyd b. Sâbit gayet ihtiyatlı davranarak, Kur'ân'ı araştırmaya koyuldu. Yalnız hâfizalarda bulunanlarla yetinmeyip, bizzat Peygamberin huzurunda yazılmış nüsha olmasını ve böyle olduğuna dair en az iki şahit bulunmasını da şart koşmuştu. Tabiidir ki bunlar ihtiyattan dolayı olup, kimsenin gönlünde bir şüphe bırakmamak içindi.¹⁰⁵

Buhârî'nin kaydettiğine göre Zeyd b. S.âbit, Kur'ân'ı toplama işini anlatırken, sözlerinin sonunda şöyle demektedir.

Kur'ân'ı yazılı bulduğum hurma dallarından, ince taş levhalardan ve hâfizların ezberlerinden topladım. Nihayet Tevbe süresinin son tarafı olan **لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ** ayetlerini yalnız Ebu Huzeyme el-Ensârî de buldum. Peygamberimiz onun şahâdetini iki kişinin şehâdeti olarak kabul etmiştir. Toplanan bu sayfalar, vefat edinceye kadar Ebû Bekr'in yanında kaldı. Sonrahayâtı boyunca Ömr'in yanında, daha sonra da Hz. Ömer'in kızı Hafsa'nın yanında kaldı.¹⁰⁶

Yukarıdaki haberlerden, Zeyd b. Sâbit'in konulan prensiplere son derece sadâkatle riâyet ettiği anlaşılmaktadır. Sadece Tevbe süsesinin 128. ve 129. Âyetlerini, sahâbede huzeyme'de bulmuş olması, bu iki âyetin kimse tarafından bilinmediği anlamına gelmez. Nitekim bu ayetleri Zeyd de biliyordu ve bunların yokluğunu fark etmişti. Nihayet Zeyd onu Huzeyme'de buldu. Bu sahâbenin şâhitliği Peygamberimiz tarafından iki kişinin şâhitliğine bedel kabul edildiği için, Zeyd de, Resûlullah'ın tatbikatına dayanarak ondan başka bir şâhide ihtiyaç duymadı.¹⁰⁷

Kur'ân'ı Kerîm'in toplanması işi, takriben bir sene içinde tamamlanmıştır. Bu kadar kısa zaman içinde bu büyük işin başarılmış olması, Hz. Ebû Bekr, Hz. Ömer ve Zeyd b. Sâbit olmak üzere ashâb'ı kırâmın büyük hizmet ve gayretlerine bağlıdır.¹⁰⁸

1.6.3. Toplanan Nüşam Özellikleri

Hz. Ebû Bekr zamanında toplanarak bir cilt haline getirilen bu Kur'ân nüshasında şu özellikler görülmektedir.

1. Bu sahifeler en ince ilmî tespit usulleriyle toplanmıştır. (birbirinden kopya edilmiş nüshalar değil, sadece peygamberimizin huzurunda yazılmış nüshalar esas alınmıştır).

2. Bu nüshaya, ancak tilâveti mensûh olmayanâyetler alınmıştır.

¹⁰⁴ Şibli, Nûmânî (1914), *Asr-I Saadet*, trc: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul 1974 (I-X), c. IX, s. 51.

¹⁰⁵ Karaçam, *Kur'ân'ı Kerîm'in Nüzulü...*, s. 172.

¹⁰⁶ Buhari, *fedâilü'l-Kurân*, s. 3.

¹⁰⁷ Sicistânî, *Kitâb'l-Mesâhif*, c. I, s. 145.

¹⁰⁸ Süyûtî, *el-İtkân...*, c. I, s. 184.

3. Bu nüshaların doğruluğu hem ümmetin icmâi ve hem de tevâtür yoluyla sabittir.

4. Bu nüsha “Yedi harf”i ihtiva etmektedir.¹⁰⁹

Toplanan bu nüshaya, Abdullah b. Mes’ud’un teklifiyle “el-Mushaf” ismi verilmiştir.

Hiz. Ebu Bekir’e teslim edilen bu Mushaf, onun vefatından sonra Hiz. Ömer’e o’nun da vefatını mütakip Hiz. Ömer’in kızı ve Peygamberimizin hanımı Hafsa’ya-Hiz. Ömer’in vasiyeti üzerine- teslim edilmiştir.¹¹⁰

Böylece hem Kur’ân’ın en sağlam ve en güvenilir bir şekilde toplanması sağlanmış hem de herkesin katkısı sağlanarak ve gizli saklı bir iş yapılmadığı ortaya konarak zihinlerde tereddüt olması önlenmiştir.

1.7. KUR’ÂN-I KERÎM’İN ÇOĞALTILMASI

1.7.1. İstinsahın Gerekçesi

Hiz. Ömer ve Osman devirlerindeki fetihler sebebi ile insanlar grup grup İslâm’a giriyor, müslümanlar çeşitli şehirlere yayılıyor¹¹¹ ve her belde ahalisi, kurrâdan olan bir sahâbeden kırâat alıyordu. Mesela Dimâşk ve Himslılar Mikdad b. Esved’den, Kûfeliler İbn Mes’ûd’dan, Basralılar Ebû Mûsa el-Eş’arî’den, Şamlıların çoğu Übeyy b. Kâ’b’dan kırâat alıyorlardı.¹¹²

Kur’ân’ı Kerîm’in Yüce Allah tarafından, okunmasında kolaylık olması için Yedi Harf (el-ahrufü’s-seb’a) üzerine indirilmiş olması¹¹³ve ashâb’ı kirâmın, bazı kelime ve harflerin eda ve söylenişini türlü şekil ve keyfiyette nakil ve rivâyet etmeleri¹¹⁴sebebiyle, Müslümanların kırâat vecihleri de muhtelif oluyordu. Bilhassa İslâmiyet’i yeni kabul etmiş Müslümanlar bu farklılıkları görünce şaşırıyorlar, tereddüt ve şüpheye düşüyorlar; hatta kendi kırâatlarının daha hayırlı, daha doğru ve fasih olduğunu iddia ediyorlardı.¹¹⁵

Nitekim Ermesistan ve Azerbaycan fetihlerinde (26/646) bulunan Huzeyfe b. Yemân, bu durumu açıkça görmüş ve derhal halife Osman’a müracaat ederek, bu işin çaresine bakmasını istemişti.¹¹⁶

Buhârî’nin Sahîh’inde bu olay şöyle anlatılmaktadır:

¹⁰⁹ İsmail Karaçam, *Kur’ân-ı Kerîm’in Faziletleri...*, s. 48.

¹¹⁰ İbn Kesîr, *Fedâilü’l-Kur’ân*, s. 10.

¹¹¹ Corci Zeydân (1332/1914), *Medeniyet’i İslâmiyye Tarihi*, trc: Zeki Megâmiz, İstanbul 1329 (I-V), c. III, s. 109.

¹¹² Zerkânî, *Menahil...*, c. I, s. 255.

¹¹³ İsmail Durmuş, “Harf”, DİA, İstanbul 1997, c. XVI, s. 158.

¹¹⁴ İbn Haldun, *Mukaddime*, s. 437.

¹¹⁵ Taberi, *Tefsir*, c. I, s. 26.

¹¹⁶ Buhârî, *Fedâilü’l-Kur’ân*, s. 3.

-Ey müminlerin emîri! Şu ümmet Yahudi ve Hıristiyanların kitaplarında düşmüş oldukları ihtilafa düşmeden önce, sen bu işin icabına bak, dedi.

Bunun üzerine Hz. Osman, Hafsa'ya haber göndererek:

-Yanında bulunan sayfaları bize gönder. Onları Mushaflarda çoğaltalım, Sonra sana iade ederiz dedi.

Hafsa, Mushaf'ı Osman'a yolladı.¹¹⁷ Hz. Osman, Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Zübeyr, Said b. Âs ve Abdurrahman b. Hârîs b. Hişâm'a, Kur'ân'ı istinsah etmelerini emretti.¹¹⁸ Osman, Zeyd'den başka Kureyşli olan üçüne:

-Siz Zeyd ile Kur'ân'dan herhangi bir şey üzerinde ihtilafa düştüğünüz zaman onu, kureyş lisanı ile yazınız.¹¹⁹ Çünkü kur'ân, onların dili ile inmiştir, dedi. Onlar bu talimat üzere hareket ederek vazifelerini yaptılar.

Sayfalar, Mushaflarda çoğaltılınca, Hz. Osman, asıl nüshayı Hafsa'ya iade etti. Her tarafa, çoğaltıklarından bir mushaf gönderdi. Bu mushafın dışında kalan sayfalarda veya başka nüshalarda bulunan Kur'ân'ın yakılmasını emretti.¹²⁰

Bu haber bize, Hz. Osman'ı, Kur'ân'ı Kerim'i çoğaltmaya ve özel nüshaları kaldırmaya sevk eden sebepleri açık bir şekilde göstermektedir.

Müslümanlar arasındaki ihtilafın mahiyeti gayet açıktır ki bu, Kur'ân'ın tilâvet (okunuş) tarzıdır. Bu ihtilaf, Yahudiler ile Hıristiyanların kitaplarındaki ihtilaflarla benzememektedir. Fakat bir şey yapılmadığı ve bu ihtilafın önüne geçilmediği takdirde, o sırada hâsıl olan bu küçük ihtilaf, ileride büyür ve belki de Yahudilerle hristiyanlar arasındaki ihtilafa benzerdi.¹²¹

1.7.2. İstinsah Esasları

İstinsahın gerekçesinde zikredildiği gibi, istinsah işi, sahâbeden dört kişiye verilmiştir. Bunlardan yalnız Zeyd b. Sâbit Ensar'dan olup, diğer üçü; Abdullah b. Zübeyr, Said b. Âs ve Abdurrahman b. Haris b. Hişâm Kureyş kabilesindedir. Ekseri rivâyetlerde Hz. Osman'ın emri ile Kur'ân'ı çoğaltan heyette bu dört kişinin bulunduğu söylenmekte ise de, bazı haberlerde bu heyetin on iki kişiden meydana geldiği bildirilmektedir.¹²²

Bu heyet, aşağıdaki prensipleri göz önünde bulundurarak çalışmalarına başlamıştır:

¹¹⁷ İbn Şebbe, *Târihu'l Medîne*, c. III, s. 1002.

¹¹⁸ Sicistânî, *Kitâb 'l-Mesâhif*, c. I, s. 209.

¹¹⁹ İzmirli, *Tarih-i Kur'ân*, s. 18.

¹²⁰ Buhârî, *Fedâilü'l-Kur'ân*, s. 3.

¹²¹ Ömer Rıza Doğrul, *Asr-ı Saadet*, c. V, s. 263.

¹²² İbn Kesîr, *Fedâilü'l-Kur'ân*, s. 10-14.

1) İstinsah edilecek olan bu Mushafların esas, Hz. Ebû Bekr zamanında toplanan mushaftır ve istinsah ona göre yapılacaktır.

2) Bu Mushaflarda, son arza da nihai şeklini bulmuş olan Kur'ân tesbit edilecek, tilâveti mensûh olan âyetler alınmayacaktır.

3) Şayet lehçe bakımından komisyon üyeleri arasında bir ihtilaf çıkacak olursa Kureyş lehçesi tercih olunacaktır.

4) Birkaç nüsha Mushaf yazılacak ve bunlar, muhtelif beldelere gönderilecek; örnek olarak gönderilen bu mushafa uyan sahife ve Mushaflar kalacak, uymayanlar düzeltilecek tashihi mümkün olmayanlar ise imha edilecektir.

5) Sûre'ler, bugün elimizde bulunduğu şekliyle tertib edilecektir. Bu Mushaflara, Kur'ân'dan olmayanlar (mesela, bazı sahâbîler tarafından tefsir mahiyetinde yazılmış notlar

veya nâsihi mensûhu açıklamak için konulan ilaveler, ileride yanlış anlamaya neden olmaması için) terk edilecek ve yazılmayacaktır.¹²³

1.7.3. İstinsahın Tamamlanması

Birçok kaynağın haber verdiği gibi göre bu komisyon yalnız bir kelimedeki ihtilaf etmiştir o da “**et-Tâbût**” kelimesidir.¹²⁴ Zeyd b. Sâbit bunun “**التَّابُوتُ**”, diğerleri ise “**التَّابُوت**” şeklinde yazılmasını istemişlerdir. Aralarındaki bu ihtilaf Hz. Osman'a intikal edince Hz. Osman: “**التَّابُوت**” yazınız: çünkü kur'an Kureyş lehçesi üzerine indi¹²⁵ demiştir.

Beş sene zarfında tamamlanan söz konusu nüshalardan birisi Medine'de bırakılmış, diğerleri de Mekke, Kûfe, Basra ve Şam'a gönderilmiştir.¹²⁶ Bununla, beraber çoğaltılan nüshaların sayısının yedi adet olduğunu ve yukarıdaki şehirlerden başka, Yemen ve Bahreyn'e de birer nüsha gönderildiğini de söyleyenler de vardır.¹²⁷ Bu Mushaflar, aralarında Halife Hz. Osman'ın da bulunduğu ashâb'ı kiramın huzurunda okunmuş, daha sonra da dağıtım yapılmıştır.¹²⁸

Bu Mushaflara, Hz. Osman zamanında istinsah edildiği için “Mesâhif-i Osmâniyye/Osman Mushafları”; belirli merkezlere gönderildikleri için de “Mesâhifü'l-Emsâr/Şehir müşafları” denmiştir.

Müslümanların ellerinde bulunan Mushaflar bunlardan tashih edilmiş, tashihi

¹²³ Zerkânî, *Menâhil*..., c. I, s. 260-261.

¹²⁴ Bakara, 2/248; Tâhâ, 20/39.

¹²⁵ Kurtubî, *Tefsir*, c. I, s. 80-86.

¹²⁶ Dâni, Ebû Amr Osman b. Saîd (444/1053), *el-Mükni fi Ma'rifeti Mersûmi Masâhifi Ehli'l-Emsâr*, nşr: Muhammed Ahmed Dehmân, Libya 1359/1940, s. 9.

¹²⁷ Sicistânî, *Kitâb 'l-Mesâhif*, c. I, s. 239.

¹²⁸ İbn Kesir, *Fedâilü'l-Kur'ân*, s. 15.

mümkün olmayanlar da Hz. Osman'ın emriyle ortadan kaldırılmıştır.¹²⁹

Hz. Ebû Bekr mushafı cem etmişti. Hz. Osman da halkı o mushafa cem etti. Biri halka Kur'ân'ı topladı, diğeri halkı Kur'ân'a topladı.¹³⁰

Hz. Osman'ın yaptığı bu işi, ashâb çok yerinde bir hareket saymış;¹³¹ kendi şahıslarına ait olup da, bu Mushaflara uymayan sahife ve Mushafları imha etmişler ve böylece bu Mushaflar üzerinde ashâbın ve tabiûnun icmâi takarrür etmiştir.¹³²

Hz. Ali de: "Allah, Osman'a rahmet eylesin. Eğer ben halife olsaydım, Mushaflar hususunda onun yaptığını yapardım",¹³³ diyerek, Hz. Osman'ın tutmuş olduğu yolu tasvip etmiştir.¹³⁴

Hz. Ali'in talebelerinden ve tâbîûnun ileri gelenlerinden olan Ebû Abdurrahman es-Sulemî (73/692), Hz. Ali'nin halifeliği döneminde de Osman mushafını okuduğunu ve bu mushafı imam ittihaz ettiğini/esas aldığını bidirmiştir.¹³⁵

Hz. Osman'ın mushafı icmâen kabul edilmiş ve ona hiçbir itiraz vâki olmamıştır. Bazı eserlerde İbn Mes'ûd'un, Hz. Osman ve Zeyd b. Sabit'e karşı muhalif bir tavir takındığı bildirilmekte ise de, daha sonra İbn Mes'ûd, fikrinden dönmüş ve ümmetin icmâ ettiği görüşe katılmıştır.¹³⁶

Hz. Osman, istinsah ettirip bazı beldelere gönderdiği mushaflarla birlikte, o Mushafların ihtiva ettiği kırâat vecihlerini öğretmek üzere birer öğretmen de göndermiştir. Bu cümleden olarak, Zeyd b. Sâbî Medine'de, Abdullah b. Sâib Mekke'de, Muğ'ire b. Ebû Şihab Şam'da, Ebû Abdurrahman es-Sülemî Kûfe'de ve Âmir b. Abdulkays Basra'da görevlendirilmiştir.¹³⁷

Hz. Osman'ın gerek kendisinde bulundurduğu ve gerek diğeri şehirlere gönderdiği bu Mushaflar derhal benimsenmiş; kısa zamanda bunlardan istinsahlar yapılarak, birçok Müslümanın elinde Kur'ân nüshaları görülmeye başlanmıştır.

Muhammed b. Kâ'b el-Kurzî (108/726) "İbn Mes'ûd, Übeyy b. Kâ'ab ve Zeyd kırâatlarıyla yazılmış üç Mushaf gördüm, fakat bunlardan hiçbirinde birbirine muhalif bir şey bulamadım¹³⁸ demişti.

Mes'ûdî'nin (346/957) bidirdiğine göre, Ali b. Ebû Talib ile Muâviye b. Ebu

¹²⁹ Sicistânî, *Kitâb 'l-Mesâhif*, c. I, s. 178.

¹³⁰ Keskiöglü, *Kur'an Tarihi*, s. 161.

¹³¹ İbn Kesir, *Fedâilü 'l-Kur'ân*, s. 13.

¹³² Taberi, *Tefsir*, c. I, s. 28.

¹³³ Sicistânî, *Kitâb 'l-Mesâhif*, c. I, s. 206-207.

¹³⁴ Zerkânî, *Menahil...*, c. I, s. 262.

¹³⁵ Ebû Şâme, *el-Mürşidü 'l-Veciz...*, s. 68-69.

¹³⁶ Zerkânî, *Menahil...*, c. I, s. 261.

¹³⁷ İbid, c. I, s. 403-404.

¹³⁸ *Mukaddimetân...*, s. 47.

Süfyan arasında vuku bulan Siffin savaşında (836/656), Amr b. Âs'ın işaretiyle 500 tane Kur'ân nüshası havaya kaldırılmıştı.¹³⁹ Bu misal, Müslümanların elindeki Mushafların kısa zamanda ne kadar çoğalmış olduğunu göstermektedir. Halbuki Hz. Osman'ın Mushafları istinsah ettirmesiyle Siffin muharebesi arasında yedi sene gibi kısa bir zaman geçmişti. Kaldı ki bu Mushaflar, o vakte kadar Müslümanlar tarafından istinsah olunan Mushafların tamamı da değildi.¹⁴⁰

Bugün taşıtığımız ve okuduğumuz Kur'ân'ı kerîm nüshaları, Hz. Osman'ın çoğalttığı nüshaların aynısıdır.¹⁴¹ Nitekim Müslümanlığın muarızları da bunu kabul etmektedir.¹⁴²

Bu suretle Kur'ân'ı Kerîm'in tam ve mükemmel sağlamlığı ve doğruluğu ortaya çıktığı gibi, Hz. Osman'ın Kur'ân'a ifa ettiği büyük hizmet de kendisini göstermektedir.¹⁴³

1.8. KİRÂAT İMAMLARI , R'AVÎLERİ VE TARİKLERİ

1.8.1. İMAM NÂFİ'NİN HAYATI

İsmi, Nâfi' b. Abdurrahman b. Ebu Nuaym el-Leysî el-Medenî diye zikredilen İmam Nâfi', aslen İsfahanlıdır.¹⁴⁴ Künyesi, Ebu Ruveym, Ebu'l-Hasen, Ebu Abdullah, Ebu Nuaym veya Ebu Abdurrahman'dır. Nisbesi ise, el-Leysi'dir. Bu nisbe, İmam Nafi'ye Medine'li Leys oğullarından Ca'vene b. Şe'ubi'nin azadlısı olduğu için verilmiştir.¹⁴⁵

Nâfi' hicri 70(689) yılında İsfahan'da doğmuştur.¹⁴⁶ İmam Nâfi'nin ailesi ve çocukluk yılları ile ilgili kaynaklarımızdan bir bilgi elde edemediğimizi de burada ifade edelim.

İmam Nâfi Medine-i Münevvere'de 169 (785) yılında vefat etmiştir. Ölüm döşeginde iken çocukları kendilerine vasiyet etmesini isteyince "Allahtan korkun, aranızdaki şeyleri düzeltin ve eğer inanıyorsanız Allah'a ve Resulüne itaat edin."¹⁴⁷ Âyetini okumuştur. Kırâatte, İmam Nafi'nin remzi ۱ dir.

İmam Nâfi' kırâat eğitimini Medine'de yapmış ve yetmiş kadar tabîinden kırâat

¹³⁹ Zeydan, *Medeniyet-i...*, c. III, s. 111.

¹⁴⁰ İbid, c. III, s. 111.

¹⁴¹ Ziya Şen, *Kur'ân'ın Metinleşmesi Süreci*, İstanbul 2007, s. 98-107.

¹⁴² Nöldeke, Theodor-Friederich Schwally, *Geschichte des Qorans*, Leipzig 1909 (I-III) trc: Muammer Sencer, İstanbul 1970, s. 110.

¹⁴³ Doğrul, *Asr-ı Saadet*, c. V, s. 267.

¹⁴⁴ Ebû Bekir Ahmed b. Mûsâ İbn Mücâhid, *Kitâbu's-Seb'a fi'l-Kırâat*, (thk. Şevki Dayf), Kahire 1400, s. 54.

¹⁴⁵ İbn Mücâhid, *Kitâbu's-Seb'a...*, s. 53-54.

¹⁴⁶ Muhammed Salim Muhaysin, *el-Kırâatu ve Eseruha fi Ulumi'l-Arabiyyeti*, Mektebetü'l-Külliyati'l-Ezheriyye, Kahire 1984, c. I, s. 55.

¹⁴⁷ Enfal, 8/1.

almıştır. Kırâat ilmini aldığı hocaları arasında, Abdurrahman b.Hürmüz el-A'rec, Ebû Ca'fer Yezîd b. el-Ka'kâ' (İmam Ebu Cafer), Şeybe b. Nisâh, Müslim b. Cündebel-Hüzelî, Yezîd b. Rûmân, Salih b.Havvat b.Cübeyr el-Evsi, Muhammed b. Müslim Ebu Bekr ez- Zührî el-Medeni, el-Esbeğ b. Abdi'l-Aziz en-Nahvi ve Abdurrahman b. El-Kasım b. Muhammed b. Ebi Bekri's-Sıddık bulunmaktadır. Bu şahıslar da kırâatlerini, İbn Abbâs, Ebû Hureyre ve Abdullah b. Ayyaş b. Ebî Rabîa'dan kırâat etmiş olup, bunlarda; Übey b. Ka'b, Zeyd b. Sabit ve Ömer b. el-Hattab, yoluyla Resûl-i Ekrem'e ulaşmaktadır.¹⁴⁸

Yüz yıl kadar yaşayan İmam Nâfi' takriben yetmiş yıl Medine'de kırâat okutmuş ve burada kırâat ilminin riyasetini elinde tutmuştur. Bu dönem içerisinde kendisinden birçok insan kırâat okumuş ve almıştır. Bu dönemde sadece Medine'li talebeleri okutmakla kalmayıp aynı zamanda Mısır ve Şam'lı talebeleri de okutmuştur. İmam Nafi'nin Kırâat talebeleri arasında İmam Mâlik b. Enes, el-Leys b. Sa'd, Ebû Amr b. Alâ el-Basrî, İsmail b. Ca'fer b. Verdân, Süleyman b. Müslim b. Cemmâz, İsmail b. Ebî Üveys, Ya'kûb, İbrahim b. Sa'd, Kâlûn diyebilinen İsa b. Mîna' ve Verş diye bilinen Osman b.Saîd el-Mısri yer almaktadır.¹⁴⁹ İmam Nâfi'nin kırâati, râvilerinden Kâlûn (ö.220/835) ve Verş(ö.197/812) tarafından günümüze kadar intikal etmiştir.

1.8.1.1.Kâlûn

Asıl adı, Ebû Mûsâ İsa b. Mîna' b.Verdân ez-Zürekî el-Medenî olan Kâlûn, 120 (737) yılında Medine'de doğmuş ve 220'de (835) Medine'de vefat etmiştir. Rivayetlere göre Kâlûn, köle olarak Arabistan'a getirilmiş, Rum bir ailenin çocuğudur. Nâfi'nin üvey oğlu olduğu da bildirilmektedir. Kâlûn kelimesi Rumca güzel demek olduğundan, İmam Nâfi ona güzel okuyuşu sebebiyle bu lakabı vermiştir. Kâlûn yirmi yılı aşkın bir süre hocası İmam Nâfi'nin kırâat derslerine devam etmiş ve ondan defalarca Kur'ân'ı hatmetmiştir. Kendisinden de çok sayıda insan kırâat okumuştur. Kâlûn'un tariklerinden en meşhuru olanları ve kitaplarda nakledilenleri Ebû Neşîr (ö.258/871) ve El-Hulvânî (ö. 250/864) tarikleridir.¹⁵⁰ Kırâatte, Kalun'un remzi ٢ dir.

1.8.1.2.Verş

İmam Nâfi'nin ikinci râvisinin asıl adı Osman b. Saîd b. Abdillâh b. Amr olup

¹⁴⁸ İbn-i Mihran en-Nisâbüri, *el-Ğâye fi'l-Kırâati'l-Aşr* (thk. Muhammed Ğiyâs el-Cenbâz), 2. baskı, Riyad 1990, s. 46.

¹⁴⁹ İbn Mücâhid, *Kitâbu's-Seb'a...*, s. 54-64.

¹⁵⁰ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 615-616; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 82-88; Tayyar Altıkulaç, "Kâlûn", DİA, İstanbul 2001, c. XXIV, s. 268-269.

Verş lakabı ile meşhur olmuştur. Verş'in Endülüs Kayrevânlı veya Afrika'lı¹⁵¹ olduğu söylene de bizim kanaatimiz, Endülüs Kayrevanlı olduğudur. Çünkü İmam Nafi' kendisine çok beyaz olduğu için Verş lakabını taktığı rivayetlerde geçmektedir.¹⁵² Verş, 110 yılında Mısır'ın Kıft denilen şehrinde doğdu. Kırâat öğrenmek üzere Medine'ye İmam Nâfi'den ders almaya yanına gitti. 155 senesinde İmam Nafi'ye Kur'an-ı Kerim'i baştan sona kadar tecvidli bir şekilde birkaç hatim olarak okudu.¹⁵³ Eğitimini tamamlayınca Mısır'a döndü ve burada uzun yıllar kırâat okuttu. Mısır'da Reisü'l-Kurra'lık makamına kadar yükselmiştir. Bölgedeki kırâat rivayetlerinin büyük bir kısmı kendisine ulaşır. Verş Me'mûn'un hilafeti döneminde 87 yaşında iken Mısır'da vefat etmiştir (ö.197/812).¹⁵⁴ Verş'in tarikleri el-Ezrak (ö.240/854) ve el-İsbehâni'dir (ö.296/908).¹⁵⁵ Kırâatte, Verş'in remzi ζ dir.

1.8.1.3.İsbehâni (Ö.296 / 909)

Ebu Bekir el-İsbehâni asıl adı Muhammed b. Abdurrahim b. İbrahim b. Şuayb b. Yezis b. Halit b. Kurre b. Abdullah'tır. el-Hafız Ebu'l Ğala el-Hamedânî ve diğer alimler İbnul Halid b. Abdullah b. Zazan b. Feruh Ebubekr el-Esedî el- İsbehâni verş rivayetini yapan kurra olduğunu, el-İsbehâni Irak ekolü kurralarına göre zabt şartlarına haiz sika ve meşhur bir alim olduğunu ve Bağdat'a yerleştiğini söylüyorlar. İsbehâni kırâat ilmini hocası verş'ten almıştır. Kırâat İlmini arz yönünden: Mısırdaki; Ebu Rebiğ Süleyman b. Ehi er- Rüşdini, Abdurrahman b. Dâvut b. Ebi Tayyibe, Musa b. Sehl, el-Hüseyn İbn Cüneyd , Amie el- Cereşi, Fadıl b. Yakub b. el- Hamrâvi'dir.

Mekke'de ; Muammed b. Abullah b. Yezid el- Makari Ebu Mesud el- Esved el- Levni Ebul Eşğa-s el-Cizi dir. Kırâat İlmini Sema Yönünden aldığı Hocaları: Yunus b. Abdül Âlâ, Muhammed b. İsa b. Rezin el-İsbehâni.¹⁵⁶

1.8.1.4.Ezrak (D98/717) (Ö179/795)

Asıl adı Hammad b. Zeyd olan Ebu İsmail Hammad b. Zeyd b. Dirhem el-Ezrak el-Ezdi künyesiyle bilinir." Ezrak " lakabını ise görmeyen gözlerinde beyaz rengin hakimiyeti dolayısıyla almıştır. Kırâat-ı seb'a imamlarından olan Âsım b. Behdele, Ebu Maibed İbn Kesir ve Ebu Amr b. Ala'dan bazı kırâat vecihlerini rivayet etti.

¹⁵¹ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 502.

¹⁵² İbid, c. I, s. 502; Taşköprülüzade, *Miftahü's-Saade...*, c. II, s. 28.

¹⁵³ İbid, c. I, s. 502; Taşköprülüzade, *Miftahü's-Saade...*, c. II, s. 28.

¹⁵⁴ İbid, c. I, s. 503.

¹⁵⁵ İbid, c. I, s. 502-503; Cezerî, en-Neşr..., c. I, s. 88-95.

¹⁵⁶ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 169-170.

Kendisinden Şeybe b. Amr b. Meymun el- Missisi kırâat rivayet ettiler. Hammad'ın rivayetleri Kütüb-i Sitte'de yer almıştır.¹⁵⁷

1.8.2. İBN-İ KESİR'İN HAYATI

Meşhur kırâat imamlarının ikincisi olan İbn Kesir'in tam adı Abdullah b. Esir b. Muttalib¹⁵⁸ olan İbn Kesir aslen İran'lıdır.¹⁵⁹ Künyesi, Ebu Mabed, Ebu Abbad, Ebu Said, Ebu Bekr, Ebu Salt, Ebu Muhammed ve Ebu Muttalib gibi künyelerle anılan İbn Kesir daha çok Ebu Mabed künyesi ile meşhur olmuştur.¹⁶⁰ İbn Kesir Mekke'de doğup büyüdüğü için "Mekki", Amr b. Alkame el-Kinani'nin azatlı kölesi olduğu için "Kinani"¹⁶¹ nisbeleriyle tanınmıştır.

Yukarıda zikrettiğimiz üzere İran asıllı bir aileden olan İbn Kesir, Dar b. Hani b. Habib b. Numare oğullarından Temimed-Dari kabilesinin Lahm koluna¹⁶² mensup olup, İran kırsarı onları gemilerle Yemen'in San'a iline göndermiş, oradan da Habeşlilerin kovmasıyla Mekke'ye gelip yerleşmişlerdir.¹⁶³ Abdullah b. Kesir, 45 (665) yılında Mekke'de doğmuştur.

Tabakat kitaplarında yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerden başka İbn Kesir'in çocukluk ve gençlik dönemiyle alakalı her hangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Hişam b. Abdülmelik döneminde 120/737 senesinde Mekke'de vefat eden İbn Kesir, 75 sene yaşamıştır.¹⁶⁴ Kırâatte, İbn Kesir'in remzi ﺍﺩﻱ dır.

Tabakat ve Kırâat tarihi ile alakalı kitaplara baktığımızda İbn Kesir'in pek çok kırâat otoritesinden ders aldığını görürüz. Mekke'nin kırâat imamı olan İbn Kesir'in ders aldığı hocaları arasında sahabe ve tabiinden olanlar çoğunluktadır. Bu zatlar; Abdullah b. Zübeyr, Ebu Eyyüb el-Ensari, Abdullah b. es-Saib el-Mahzumi, Enes b. Malik, Ömer b. Abdülaziz, Mücahid b. Cebr, İkrime, Atab.es-Saib ve Derbas ders aldığı hocalarıdır.¹⁶⁵ İbn Kesir'in saymış olduğumuz bu hocalarından bir kısmının kırâati, Mücâhid b. Cebr, Abdullah b. Abbas, Übey b. Ka'b yoluyla kesintisiz olarak Resûl-i Ekrem'e ulaşır. Diğer bir kısım hocalarının kırâati ise, Derbâs, Abdullah b. Abbas, Übey b. Ka'b, Hz.Peygamber şeklindedir. Onun kırâatinin güvenilirliği üzerine

¹⁵⁷ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 402.

¹⁵⁸ İbid, c. I, s. 443.

¹⁵⁹ Tayyib Okiç, *Tefsir Notları*, Ankara 1965, s. 42.

¹⁶⁰ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 443.

¹⁶¹ Nasr b. Ali b. Muhammed Ebu Abdillâh b. Ebi Meryem, *Kitabu'l-Mudah fi Vucuhi'l-Kirâat ve İleliha*, (thk. Ömer Hamdan el-Kebisi), Cidde 1993, c. I, s. 108.

¹⁶² Ebi Meryem, *Kitabu'l-Mudah...*, c. I, s. 107.

¹⁶³ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 441.

¹⁶⁴ Zerkeşi, *el-Burhan...*, c. I, s. 327.

¹⁶⁵ Bu şahıslar için bkz. Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 443-444; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 120-121.

Mekkelilerin icması vardır. O hem Mekke'nin kârîsi hemde Mescid-i Harâm'ın mukrîsi idi ve bu vasfı vefatına (ö.120/738) kadar devam etmiştir.¹⁶⁶

İbn Kesir kendi dönemindeki bir çok kurradan kırâat okumuş, kendisinden de kırâat ilmini alan yüzlerce talebe olmuştur. İbn Kesir'in talebeleri arasında Ebu Amr b. A'la el-Basri, Şibl b. Abbad, Maruf b. Mişkan, Hammad b. Seleme b. Dinar el-Basri, İsmail b. Abdillâh b. Kostantin, Halil b. Ahmed, Muhammed b. İdris eş-Şafii, Sadaka b. Abdillâh b. Kesir ed-Dari ve Mutarraf b. Ma'kil yer almaktadır.¹⁶⁷ İbn Kesîr'in kırâati, Ahmed b. Muhammed el-Bezzî (ö.250/864) ve Muhammed b. Abdurrahman Kunbül (ö.291/904) rivâyetleriyle intikal etmiştir.

1.8.2.1.Bezzi

İbn Kesir'in birinci ravisi olan Bezzi'nin tam adı Ahmed b. Muhammed b. Abdillâh b. Kasım b. Nafi b. Ebi Bezze'dir.¹⁶⁸ Bezzî aslen İranlı bir aileden olup ailesi Hemedân bölgesinden Mekke'ye gelmişlerdir.¹⁶⁹ Bezzî Mekke'de doğmuş (170/786), burada yaşamış ve seksen yaşında Mekke'de vefat etmiştir.(250/864)¹⁷⁰ Kırâati babasından, Abdullâh b. Ziyâd, İkrime b. Süleyman, Vehb b. Vazih gibi kârilerden aldı. İbn Kesîr ile aralarında elli yıl bulunan Bezzî onun kırâatini İkrime b. Süleymân Şibl b. Abbâd, İsmâil b. Abdillâh el-Kostantin ve İbn Kesîr isnâdıyla almıştır. İbn Kesîr ile karşılaşmış on dan ders almış olmamasına rağmen onun râvisi sayılması onun okuyuşunu ve rivayetlerini diğerlerinden daha iyi bir şekilde temsil etmesindedir. Kırâatlerin tedvin edildiği devirde insanlar, İbn Kesîr'in kırâatlerini en iyi bir şekilde onda bulmuşlardır. Bezzî'nin, Ebû Rebîa (ö.294/906) ve İbnü'l-Habbâb (ö.301/913) adlarında iki tariki vardır.¹⁷¹ Kırâatte, Bezzi'nin remzi ◀ dir.

1.8.2.2. Kunbul

İbn Kesîr'in ikinci râvisi olan Kunbul'un asıl ismi Muhammed b. Abdurrahman b. Hâlid b. Muhammed b. Saîd el-Mahzûmî el-Mekkî'dir.¹⁷² Kunbul, 195 (811) yılında Mekke'de doğmuş, burada yaşamış ve 291 (904) yılında Mekke'de vefat etmiştir.

¹⁶⁶ İbn Mücâhid, *Kitâbü's Seb'a*..., s. 64-66; Cezeri, *Ğâyetü'n-Nihâye*..., c. I, s. 443-445; Tayyar Altıkulaç, "İbn Kesîr, Ebû Ma'bed", *DİA*, İstanbul 1999, c. XX, s. 131-132; Ebu Amr Osman b. Said'ed-Dânî, *Kitabu't-Teyisir fi'l-Kırâati's-Seb'a*, Beyrut 1996, s. 4.

¹⁶⁷ Ebi Meryem, *Kitabu'l-Mudah*..., c. I, s. 127-128.

¹⁶⁸ Dâni, Ebu Amr Osman b. Said. *Kitabu't-Teyisir fi'l-Kırâati's-Seb'a*, Beyrut 1996, s. 5; Cezeri, *Ğâyetü'n-Nihâye*..., c. II, s. 119.

¹⁶⁹ Cezeri, *Ğâyetü'n-Nihâye*..., c. II, s. 119.

¹⁷⁰ İbid, c. II, s. 119-120.

¹⁷¹ Cezeri, *Ğâyetü'n-Nihâye*..., c. I, s. 119-120; Cezeri, *en-Neşr*..., c. I, s. 95-97; Tayyar Altıkulaç "Bezzi", *DİA*, İstanbul 1992, c. VI, s. 114-115.

¹⁷² Dâni, *et-Teyisir*..., s. 4; Cezeri, *Ğâyetü'n-Nihâye*..., c. II, s.165.

Kırâati, Ahmed b. Muhammed b. Avn en-Nebbâl el-Kavvâs'tan öğrendi. Bezzî'den de kırâat okudu. Kendisi de Bezzî gibi İbn Kesîr ile karşılaşmamış ve ondan ders almamış olmasına rağmen onun kırâatini iyi icra ettiği için İbn Kesîr'in râvîleri arasında yer almıştır. Kunbul'den de aşağıda isimleri verilen iki meşhur tariklerinden başka çok sayıda insan kırâat okumuş ve rivayet almıştır. Kunbul'un kırâatinin tarikleri *Kitâbü's-Seb'a* müellifi İbn Mücâhid (ö.324/935) ve Şâz kırâatleri ile bilinen İbn Şenbûz'dur (ö.328/939).¹⁷³ Kırâatte, Kunbul'un remzi ج dir.

1.8.3. EBÛ AMR B. ALÂ'NIN HAYATI

Kırâat imamlarının üçüncüsü olan Ebû Amr'ın tam adı Ebû Amr Zeban b. el-Alâ b. Ammâr el-Mâzinî el-Basri'dir. Temîm'in Mazin koluna mensup olması sebebiyle Mâzinî, hayatının büyük bölümünü Basra'da geçirdiği için Basrî nisbeleriyle anılmıştır.¹⁷⁴

Ebû Amr Mekke'de 70 (689) yılında doğdu. Tahsil hayatını Mekke, Medine ve Basra'da geçirdi. Yetişkinlik dönemi ile ilgili bilgiler çelişkilidir. Ancak Basra'da bulunurlarken kendisinden kaçarak Yemen'e gittikleri Haccâc b. Yûsuf es-Sekafi'nin ölümünden sonra Basra'ya geri dönüp burada yaşadığı ile ilgili görüşler vardır.

Ebû Amr ömrünün son yıllarını Basra'da geçirmiş olmasına rağmen bir vesilesiyle gittiği Kûfe'de vefat etmiştir (ö.154/771). Kırâatte, Ebû Amr'ın remzi ح dır.

Ebû Amr, kırâat ilmini Mekke'de Mücâhid b. Cebr, Saîd b.Cübeyr, Ata b. Ebî Rebâh, İkrime b. Hâlid, Kurrâ-i Seb'a'dan İbn Kesîr; Medine'de Yezîd b. Rûmân, ve Kurrâ-i Aşereden Ebû Ca'fer el-Kârî; Kûfe'de Kurrâ-i Seb'a'dan Âsım b. Behdele; Basra'da Yahya b. Ya'mer, Nasr b. Âsım ve Hasan-ı Basrî gibi tanınmış âlimlerden okudu. Ebû Amr b. Alâ'nın kırâat senedi genellikle Ebû Amr b. Alâ, Mücâhid b. Cebr, Saîd b. Cübeyr, Abdullah b. Abbas, Übey b. Ka'b ve Hz. Peygamber şeklindedir. Ebû Amr'ın kırâati Basra'da büyük kabul görmüş ve kendisi Basra kırâat imamı olarak kabul edilmiştir.

Ebu Amr'ın kendisinden Yahya b. Mübarek el-Yezîdî, Abdülvehhâb b. Atâel-Haffâf, Abdülvâris b. Saîdel-Anberî, İshak b.Yûsuf el-Ezrak, Hârûn b. Mûsâ el-A'ver, Şücâ' b. Ebî Nasr, Hüseyin b. Ali el-Cu'fi, Ali b. Nasr el-Cehdamî arz ve semâ yoluyla kırâat öğrenirken, Sîbeveyh, İsâ b. Ömer el-Hemedânî ve Kurrâ-i Seb'a'dan Hamza b. Habîb ez-Zeyyât da Ebû Amr'ın talebeleri arasında yer alarak kendisinden bazı kırâat

¹⁷³ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 165-166; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 97-101; Tayyar Altıkulaç, "Kunbul," *DİA*, Ankara 2002, c. XXVI, s. 275.

¹⁷⁴ Dâni, *Câmiu'l-Beyân...*, s. 40.

vecihleri rivayet ettiler. Ebu Amr'ın kırâatini Ebû Ömer Hafs b. Ömer ed-Dûrî ve Ebû Şuayb Salih b. Ziyad b. Abdullah es-Sûsî rivayetiyle intikal etmiştir.

1.8.3.1. Dûrî

Ebû Amr'ın ilk râvisi olan Ebû Ömer Hafs b. Ömer ed-Dûrî 150 yılında Bağdat'ta doğdu. Nâfi kırâatini İsmail b. Ca'fer el-Medenî'den; Ebû Amr'ın kırâatini Yahyab. Mübarek el-Yezîdî'den; Hamza kırâatini Süleym b. Îsâ'dan; Kisâî'nin kırâatini ise bizzat kendisinden aldı ve daha birçok meşhur kırâat âliminden okudu. İlim öğrenmeğe ve kırâat rivayetlerini toplamaya büyük hevesi vardı. Dûrî kaynakların ekserisinin bildirdiğine göre 248 (862) yılında çok uzun bir süre yaşadığı Sâmerâ şehrinde vefat etmiştir. Ebû'z-Za'râ (ö.280/893) ve İbn Farah (ö.303/915) onun kırâatinin iki târikidir.¹⁷⁵ Kırâatte, Dûrî'nin remzi ط dır.

1.8.3.2. Sûsî

Ebû Amr b. Alâ'nın ikinci râvisi Ebû Şuayb Salih b. Ziyad b. Abdullah es-Sûsî olup Güney İran'ın Ahvâz bölgesindeki Sûs şehrine nisbetle anılmaktadır. Kırâati Yahya b. Mübarek el-Yezîdî'den, Abdullah b. Nümeyr'den ve Süfyân b. Uyeyne'den almıştır. Sûsî 261 (874) yılında Rakka'da doksana yakın bir yaşta vefat etmiştir. Onun kırâatinin tarikleri ise İbn Cerîr (ö.316/928) ile İbn Cumhûr'dur (ö.300/912).¹⁷⁶ Kırâatte, Sûsî'nin remzi ع dir.

1.8.4. İBN ÂMİR'İN HAYATI

Kırâat imamlarının dördüncüsü olan İbn Âmir'in tam adı Abdullah b. Âmir b. Yezîd el-Yahsubî'dir. Farklı künyeleri olmakla birlikte bilinen ve meşhur olan künyesi, Ebû İmrân'dır. Soyu, Yemen'de Himyer'in kolu olan Yahsub kabilesine dayandığı için Yahsubî nisbesiyle anılmıştır.¹⁷⁷

İbn Âmir'in doğum tarihiyle ilgili olarak kaynaklarda değişik bilgilere yer verilmeyle birlikte, 8 (630)¹⁷⁸ Mekke'nin fethi senesinde bugün Ürdün toprakları içinde yer alan Belkâ'nın Ruhâb köyünde dünyaya geldiği kuvvetle muhtemeldir. İbn Âmir, dokuz yaşında iken Dimaşk'a gitti ve muhtemelen hayatının sonuna kadar burada yaşadı. Soyunun arap soyundan geldiği ve nesebinin bilindiği kaydedilmiştir.¹⁷⁹

Tabakat kitaplarında yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerden başka İbn Kesir'in

¹⁷⁵ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 255-257; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 101-107.

¹⁷⁶ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 332-333; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 107-110.

¹⁷⁷ Dâni, *et-Teysîr...*, s. 6-9; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 144.

¹⁷⁸ Yûsuf b. Abdîrahmân b. Yûsuf el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâ'i'r-Ricâ*, (thk. Beşşâr Avvâd), Müessesetü'r-
"Hişam b. Ammar," *DİA*, İstanbul 1998, c. XVIII, s. 151.

¹⁷⁹ Dâni, *et-Teysîr...*, s. 6.

çocukluk ve gençlik dönemiyle alakalı her hangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.

İbn Âmir, 118 (736)'da Dımaşk'ta vefat etti.¹⁸⁰ Kırâatte, İbn Amir'in remzi ك dir. İbn Amir doğum tarihi olarak baktığımızda ashabın önde gelenlerinden bire bir kırâat aldığını görüyoruz. İbn Amir'in kırâat hocaları arasında Mu'âz b. Cebel, Ebû'd-Derdâ ve Fedâle b. Ubeyd gibi zevat vardır.¹⁸¹ Asıl kırâat hocası ise Hz. Osman'dan Kur'ân öğrenmiş bulunan Mugîre b. Ebî Şihâb el-Mahzûmî'dir. Kırâat senedi Mugîre b. Ebî Şihâbel- Mahzûmî, Hz. Osman b. Affân ve Hz. Peygamber şeklindedir.

İbn Âmir'in talebelerinden Yahya b. Haris ez-Zimârî, Ca'fer b. Rebî'a, Said b. Abdulazîz, Ca'fer b. Yezîd ve kardeşi Abdurrahmân b. Âmirel-Yahsûbî kırâat ve hadis okumuştur. İbn Âmir'in kırâati Ebû'l-Velîd Hişâm b. Ammar es-Sülemî ed-Dimaşkî ve Ebû Amr Abdullah b. Ahmed b. Beşîr/Bişr b. Zekvân rivayetiyle intikal etmiştir.

1.8.4.1 Hişâm

İbn Âmir'in birinci ravisi, Ebû'l-Velîd Hişâm b. Ammar es-Sülemî ed-Dimaşkî'dir. Halife Mansûr döneminde 153 (770) yılında Şam'da dünyaya gelmiştir. Babasının teşviki ve sağladığı imkan ile ilim tahsili için Hicaz'a gelmiştir. Kırâat ilmini İbn Âmir'in talebesi olan Yahya b. Haris ez-Zimârî'den alan Irak b. Hâlid ve Eyyûb b. Temîm'den okudu. Kendisinden de başkaları kırâat tahsil etmiştir. İbn Âmir'in kırâatini uzun yıllar o temsil etmiş ve yaymıştır. Hişâm b. Ammâr 245(859) yılında Şam'da vefat etmiştir. Kırâatinin tarîkleri Hulvânî (ö.250/864) ve Dâcûnî (ö.324/935) olup tercihlerini İbn Cezerî nakletmektedir.¹⁸² Kırâatte, Hişâm'ın remzi ل dır.

1.8.4.2. İbn Zekvan

İbn Âmir'in ikinci meşhur olan râvisi, Ebû Amr Abdullah b. Ahmed b. Beşîr/Bişr b. Zekvân'dır. İbn Zekvân 173 (789) yılında Şam'da doğmuştur. Kırâati Hişâm gibi Eyyûb b. Temîm'den okumuştur. Kisâî'den de kırâat okuduğu ve kendisine Kur'ân-ı Kerîm'i birkaç defa hatmettiği rivayet edilmiştir. Hişâm b. Ammâr'la birlikte Şam Emeviyye Câmii'nde imam olarak görev yapmıştır. Kırâat ilmindeki yetkinliği çok sayıda âlim tarafından ifade edilmiştir. İbn Zekvân 242(857) yılında görevli bulunduğu Şam'da vefat etmiştir. Kırâat tarikleri el-Ahfeş (ö.292/904) ile es-Sûrî'dir (ö.307/919).¹⁸³ Kırâatte, İbn Zekvan'ın remzi م dir.

¹⁸⁰ Tayyar Altıkulaç, "İbn Âmir," *DİA*, İstanbul 1998, c. XIX, s. 309.

¹⁸¹ Hayreddin ez-Zirikli, *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim*, 3. Baskı, Beyrut 1969, VIII, s. 166.

¹⁸² Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 354-356; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, 111-113.

¹⁸³ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 404-405; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, 113-118.

1.8.4.3. Hülvani (Ö250/864)

Ebu-l Hasen Ahmed b. Yezid b. Ezzaz (Yezdaz) el-Hülvani'nin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Mekke'de Ahmed b. Muhammed el-Kavvas, Medine'de Kâlûn, Kûfe'de ve Irak bölgesinde Halef b. Hişam, Hallad b. Halid ve Dûrî , Şam'da Hişam b. Ammar' dan kırâat okudu. Kâlûn için Medine'ye iki, Hişam b. Ammar için Dımaşk'a üç defa gittiği ve iki zâtın rivayetleri konusunda kendisine çok güvendiği kaynaklarda belirtilmektedir.¹⁸⁴

1.8.4.4. Dâcûni (Ö.324/936)

Muhammed b. Ahmed b. Ömer b. Süleyman b. Ebubekr ez-Zarir er-Remeli ed-Dâcûni Kebir diye bilinir. Sika, güvenilir kamil bir kırâat imamıdır.

Kırâat İlmini Arz ve sema yönünden : el- Ahfeş b. Harun, İbnul Huveyris el-Bisani, Muhammed b. Musa es-Suri, İbn Memuye, Musa b. Cerir, Abdullah b. Cübeyr, Abdurrezzak b. el- Hasen, Abdullah b. Ahmed Süleyman, el- Abbas ibn el-Fadl b. Şazan, Ahmed b. Osman b. Şubeyb, İshak el- Huzai Ebi Rebia'den almıştır.¹⁸⁵

1.8.4.5. Es-Sûri (Ö.307/930)

Muhammed b. Musa b. Abdurrahman b. Ebu Amar Ebu-l Abbas es-Suri ed-Dımeşki zabt ve sika şartlarına haiz meşhur bir kırâat imamıdır. Kırâat ilmini arz yönünden İbn Zekvan ve Abdurrezzak b. Hasen'den almıştır.¹⁸⁶

1.8.4.6. Ahfeş (Ö.292/904)

Ebu Abdillah Harun b. Musa b. Şerik et-Tağlibi ed-Dımaşki (201/816) (292/904) kırâati arz ve sema yoluyla Abdullah b. Zekvan ve Hişam b. Ammal'den öğrendi. Şam'da yaşadı ve uzun süre Babülrabiye'de "Şeyh-ül Kurra" unvanı ile kırâat öğretti. Bundan dolayı Ahfeş-u Babil Cabiye diye anıldı. Arap dili ve edebiyatında özellikle Kırâat-ı Seb'a ve garibu'l Kur'an konularında derin bilgi sahibiydi. Kırâat imamı İbn Âmir'in ravisi İbn Zekvan tarikinin en önde gelen mümessillerinden biri olup Şam'da Ahfeş lakabıyla anılanların da sonuncusudur.¹⁸⁷

1.8.5 ÂSİM B. BEHDELE'NİN HAYATI

Mütevâtir kırâat imamları arasında yer alan İmam Âsım'ın tam adı, Ebu Bekir Âsım b. Ebi'n-Necud Behdele el-Esedî el-Kufî'dir. Künyesi Ebu Bekr nisbesi ise el-Esedî ve el-Kufî'dir. Kûfelilerin bilgini ve seyyididir.

¹⁸⁴ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 149-150.

¹⁸⁵ İbid, c. II, s. 77.

¹⁸⁶ İbid, c. II, s. 268.

¹⁸⁷ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 347.

Muâviye döneminde Kûfe'de doğmuş olup doğum tarihi belli değildir. Sahabeden Haris b. Hassan el-Bekrî ve Ebû Rimse Rifaa b. Yesribî ile görüşmesi sebebiyle tâbiûndan Kabul edilir. İmam Âsim 127 (745) yılının sonlarında Kûfe'de vefat etti.¹⁸⁸ Kırâatte remzi ُ dur.

Hiz. Osman'ın Kûfe'ye gönderdiği resmî mushafa göre Kur'ân öğretmekle görevlendirilen Ebû Abdîrrahman es-Sülemî'den Ali b. Ebî Tâlib'in kırâatini aldı. Zir b. Hubeyş el-Esedî'den de İbn Mes'ûd'un kırâatini öğrendi. Ebû Abdîrrahman es-Sülemî'nin vefatı üzerine kırâat hocası olarak onun yerini aldı. Ebû Bekir Şu'be b. Ayyaş, Hafis b. Süleyman, Süleyman el-A'meş, Halil b. Ahmed, Kırâat-ı Seb'a imamlarından olan Ebû Amr b. Alâ ve Hamza b. Habîb ez-Zeyyât kendisinden bu ilimde faydalandı. Ebû Hanife de kendisinden kırâat okumuştur. Talebelerinin çokluğu sebebiyle yığılma olurdu ve herkes sırasının gelmesini beklerdi. Talebeleri arasında üveyoğlu Hafisile Ebû Bekir Şu'be kırâatinin kalıcı olarak gelecek nesillere intikalinde özel bir yere sahiptiler. İmam Âsim'in kırâati Ebû Bekir Şu'be b. Ayyaş el-Esedî ve Ebû Ömer Hafis b. Süleyman b. el-Muğîre el-Esedî rivayetiyle intikal etmiştir.

1.8.5.1. Ebû Bekir Şu'be

Âsim b. Behdele'nin birinci râvisi Ebû Bekir Şu'be b. Ayyaş el-Esedî'dir. Ebû Bekir 95 (713) yılında dünyaya geldi. Üç yıl boyunca Âsim'dan kırâat okudu, başka hiçbir kimseden kırâat dersi ve rivayeti almadı. Âsim, Zir b. Hubeyş'ten öğrendiği kırâati Ebû Bekir b. Ayyaş'a öğrettiği için Ebû Bekir'in senedi şu şekilde olmaktadır: Âsim b. Behdele, Zir b. Hubeyş, Abdullah b. Mes'ûd ve Hz. Peygamber, Ebû Bekir Şu'be, ibâdete düşkünlüğü ve Kur'ân kırâatini sık aralıklarla tekrar etmesi ile bilinir. Hayatta on sekiz bin hatim yaptığı rivayet edilmiştir. Ebû Bekir b. Ayyaş 193 (809) yılında Kûfede vefat etmiştir.¹⁸⁹ Kırâatte, Ebu Bekir Şu'be'nin remzi ُ dır.

1.8.5.2. Hafis

Kitaplarda yapılan tasnife göre Âsim b. Behdele'nin kırâatteki ikinci râvisi, kendisinden uzun yıllar kırâat okuyan, üvey oğlu Ebû Ömer Hafis b. Süleyman b. el-Muğîre el-Esedî'dir. Hafis 90 (709) yılında Kûfe'de doğdu. Âsim b. Behdele'nin terbiyesinde yetişti. Kur'ân okumayı ve kırâatleri ondan öğrendi. Hocasına Kur'ân-ı Kerîm'i defalarca okudu. Âsim, Ebû Abdîrrahman es-Sülemî'den aldığı okuyuşu Hafsa

¹⁸⁸ Dâni, *et-Teysir...*, s. 6; Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 346-349; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 119-127; Mehmet Ali Sarı, "Âsim b. Behdele", *DİA*, İstanbul 1991, c. III, s. 475-476.

¹⁸⁹ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 325-327; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 119-123; Tayyar Altıkulaç, "Ebu Bekir b. Ayyaş", *DİA*, İstanbul 1994, c. X, s. 109-110.

öğrettiği için Hafs'ın kırâat senedi Âsım, Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Hz. Ali ve Hz. Peygamber şeklindedir. Bağdat ve Mekke'de kırâat okutmuş ve Âsım'ın kırâatini en iyi temsil eden kişi olarak bilinmiştir. Hafs'ın bizim açımızdan önemi, bugün dünyadaki mushafların büyük bir kısmının Âsım'ın Hafs rivayetine göre yazılmış olması ve kırâat eğitiminde onun tercihlerinin okutulmasıdır. Diğer râvi Ebû Bekir Şu'be b. Ayyaş ile aralarında 520 yerde ihtilaf olduğu ancak hocası Âsım ile sadece bir yerde ihtilaflarının bulunduğu tespit edilmiştir. Hafs 180 (796) yılında vefat etti.¹⁹⁰

Kırâatte, Hafs b. Süleyman'ın remzi خ dir.

1.8.6. HAMZE B. HABİB'İN HAYATI

Kırâat imamlarının altıncısı olan imam Hamze'nin tam adı şu şekildedir. Ebû Umâre Hamze b. Habîb b. Umâre ez-Zeyyât et-Teymî el-Kûfi'dir. İmam Hamze bir süre imamlık görevi yapmış ise de daha çok yağ ticareti ile meşgul olduğu için Zeyyat lakabı ile anılmıştır.

Hamza b. Habîb 80 (699) yılında doğmuş olup, bazı sahâbîler ile görüşmüş olmakla birlikte bunlardan okumamıştır. Erken yaşta kırâat eğitimi almış ve on beş yaşına geldiğinde kırâatte iyi bir seviyeye çıkmıştır. Hamze b. Habîb Kûfe'de yaşadı ve 156 (773) yılında Hulvan'da vefat etti. Kırâatte remzi ف dir.

Hamze b. Habîb kırâat ilmini Humrân b. A'yen, Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Leylâ, A'meş, Ebû İshak es-Sebîî ve Câ'fer es-Sâdık gibi hocalardan okumuş, özellikle Abdurrahman'a Kur'an'ı dört defa okumuştur. Hamze b. Habîb'in Resûl-i Ekrem'e kadar ulaşan kırâat isnâdları şu şekildedir; A'meş, Yahya b. Vessâb, İbn Mes'ud'dan okuyan Alkame b. Kays, Mesruk b. el-Ecda', el-Esved b. Yezîd, İbn Mes'ud ve Hz. Peygamber. Diğer bir isnad ise Yahya b. Vessâb, Ubeyd b. Nüdâle el-Huzâî, Alkame b. Kays, Son olarak da Yahya b. Vessâb, Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Kendisinden de kırâat ilmini ve rivayetlerini Süleym b. Îsâ el-Hanefî, Âiz b. Ebî Âiz, Şuayb b. Harb ve Kisâî gibi âlimler almışlardır. Hamza b. Habîb'in kırâatini Halef b. Hişâm el-Bezzâr ve Ebû Îsâ Hallâd b. Hâlid es-Sayrafi eş-Şeybânî rivayetiyle intikal etmiştir.¹⁹¹

1.8.6.1. Halef b. Hişam

Hamza b. Habîb'in ilk râvisi, Halef b. Hişâm el-Bezzâr (ö.229/844) olup aynı zamanda Aşere imamları arasında yer aldığından, kendisi hakkında ileri de bilgi

¹⁹⁰ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 254-255; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, 123-127; Tayyar Altıkulaç, "Hafs b. Süleyman", *DİA*, İstanbul 1997, c. XV, s. 118-119.

¹⁹¹ Abdülhamit Birişik, *Kırâat İlmî ve Tarihi*, Emin Yayınları, Bursa 2004, s. 116-118.

verilecektir. Kırâatte remzi ض dır.

1.8.6.2. Ebû Îsâ Hallâd

Hamza b. Habib'in ikinci râvisi, Ebû Îsâ Hallâd b. Hâlid es- Sayrafi eş-Şeybânî 119 veya 130 yılında doğdu. Süleym b. Îsâ, Hüseyin b. Ali el-Cu'fi, Muhammed b. Hasan er- Revvâsî'den ve daha başkalarından kırâat okudu. Kendisinden de birçok kimse kırâat okudu. Hamza'dan kırâat okumamış olmasına rağmen onun kırâatini talebesinden alması ve en iyi bir biçimde temsil etmesi sebebiyle onun iki râvisinden biri kabul edilmiştir. Hallâd 220 (835) yılında Kûfe'de vefat etti. Hallâd'ın kırâatinin tarîkleri, Muhammed İbnü'l-Heysem (ö.249/863), Kasım b. Yezîd el-Vezzân (ö.250/864) ve et-Talhâ (ö. 252/886) olmak üzere üçtür.¹⁹² Kırâatte remzi ق dır.

1.8.7. KİSÂÎ'NİN HAYATI

Asıl adı Ebü'l-Hasen Ali b. Hamza el-Kisâî el-Kûfi'dir. Ebû Abdullah künyesiyle ve Benî Esed'in mevlâsı olduğu için Esedî nisbesiyle de anılmıştır. Kaynaklarda Kisâî diye meşhur olmasının sebebi açıklanırken değişik rivayetler zikredilmiş olup bunların çoğu onun aba giymesine ilgilidir.

İran asıllı olup 119 (737) yılında Kûfe'de veya bir rivayette Bağdat'a yakın bir yerde dünyaya gelmiştir. Küçük yaşta Kûfe'ye gitmiştir. Bir rivayete göre tahsil çağının ilk yıllarında zamanını boşa geçirdiyse de daha sonra ilime yöneldi.

Kisâî, 189 (805) yılında Rey'in Renbûye köyünde vefat etti. Kırâatte remzi ر dır. Kırâat ilmini Hamza b. Habîb ez-Zeyyât, Îsâ b. Ömer el-Hemedânî, Muhammed b. Ebî Leylâ, Ebû Bekir b. Ayyâş'tan aldı. Hamza'dan dört hatim indirmiştir. Kisâî kırâat ilmini Hamza b. Habîbez-Zeyyât'tan almış ise de 300 yerde ona muhalefet etmiştir. Bir isnadı Hamza b. Habîb'ten sonra Hamza'nın ki gibidir. Ayrıca Muhammed b. Ebî Leylâ (ö.148/805) ve Ebû Hayve Şüreyh b. Yezîd (ö.203/818) yoluyla Resûlullah'a ulaşan iki isnadı daha vardır. Kisâî, Hamza'dan sonra Kûfe'nin kırâat imamı olmuştur. Kendisine de kırâat ilminde İsmail b. Medân, Îsâ b. Süleyman el-Hicâzî, Yahya b. Ziyâd el-Ferrâ, Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm, Muhammed b. Kudâme ve daha pek çok kimse talebelik yapmıştır. Kisâî'nin kırâatini Ebü'l-Hâris Leys b. Hâlid el-Mervezî (ö.240/854) ve Ebû Ömer Hafs b. Ömer ed-Dûrî (ö.248/862) rivayeti ile intikal etmiştir.

1.8.7.1. Ebü'l-Hâris

Kırâati arz yoluyla Kisâî'den öğrendi. Seleme b. Âsım, Muhammed b. Yahya el-

¹⁹² Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 274-275; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 129-134; Tayyar Altıkulaç, "Hallâd b. Hâlid," *DİA*, İstanbul 1997, c. XV, s. 381.

Kisâî, Fadl b. Şâzân ve Ya'kûb b. Ahmed et-Türkmânî de kendisinden kırâat okudu. Ebu'l Hâris'in, yedi kırâati ve râvilerini tasnif eden eserler içerisinde Kisâî'nin iki râvisinden biri olarak anılmasının sebebi Kisâî'nin kırâatini iyi temsil etmiş olmasındandır. Ebü'l-Hâris'in talebeleri Muhammed b. Yahya (ö.288/900) ve Seleme b. Âsım (ö.270/883) aynı zamanda onun kırâatinin tarîkleridir.¹⁹³ Kırâatte remzi س dir.

1.8.7.2. Hafs ed-Dûrî

Kisâî'nin ikinci râvisi Ebû Ömer Hafs b. Ömer ed-Dûrî aynı zamanda Ebû Amr b. Alâ'nın ilk râvisi olduğu için yukarıda kendisinden bahsedilmişti. Kırâatte remzi ت dir.

1.8.7.3. Ebu Osman ez-Zarir (Ö.310/ 923)

Seyid b. Abdurrahim b. Sayid Ebu Osman ez-Zarir , Bağdatlı olup, zabt şartlarına haiz bir imamdır. Kırâat ilmini arz yönünden ed- Duri'den almıştır.¹⁹⁴

1.8.8. EBÛ CA'FER'İN HAYATI

Ebu Ca'fer'in adı Yezid b.El-Ka'ka'dır. Ebu Ca'fer ise, maruf ve meşhur olduğu künyesidir. Mahzûm kabilesinden Abdullah b. Ayyaş b. Ebi Rabi'a'nın azatlısı olması sebebiyle el-Mahzûmî, doğduğu ve yaşadığı şehire nisbetle de el-Medeni denmiştir.

Ebu Ca'fer'in doğumu ile ilgili kaynaklarda her hangi bir bilgi yoktur. Ancak çocukluk dönemi ile ilgili olarak bizzat kendisinin anlattığı, küçük bir çocukken bir gün Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hanımlarından Hz. Ümmü Seleme'ye götürülmüş, oda başını okşayarak kendisi için bereketle dua etmiştir.¹⁹⁵ Muhtemelen hayatının tamamını Medine'de geçirdi ve doksan yaşının üstünde iken Medine'de hicri 130 miladi 748'de vefat etti. Kırâatte remzi ع dir.

Abdullah b. Ayyâş'ın azatlısıdır. Kırâati efendisi Abdullah b. Ayyaş, Abdullah b. Abbâs ve Ebû Hureyre'den okumuştur. Kırâat isnadı Abdullah b. Ayyaş, Abdullah b. Abbas, Ebû Hureyre, Ubeyy b. Ka'b ve Hz. Peygamber, ayrıca Abdullah b. Abbas, Zeyd b.Sâbit, Hz. Peygamber şeklinde iki koldandır. Çok uzun bir süre Mescid-i Nebevi de Kur'ân dersleri vermiş olması sebebiyle Medine kırâat imamı olarak anılır.

Kendisinden Nâfi, Ebû Amr b. Alâ ve Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem kırâat okumuş İmam Mâlik ve daha başkaları hadis almışlardır. Ebû Ca'fer el-Kârî'nin

¹⁹³ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 34; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 134-137; Tayyar Altıkulaç, "Ebül-Hâris", *DİA*, İstanbul 1994, c. X, s. 322.

¹⁹⁴ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I s. 306.

¹⁹⁵ Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 178.

kırâatini râvileri İbn Verdân ile İbn Cemmâz, sonraki kuşaklara intikal ettirmiştir.¹⁹⁶

1.8.8.1. İbn Verdân

Ebü'l-Hâris İsa b. Verdân el-Medenî (ö.160/777) aslen Medinelidir. Kırâati Ebû Ca'fer el-Kârî, Şeybe b. Nisâh ve Nâfi'den arz yoluyla aldı. Kendisinden de Kâlûn, Vakidî ve İsmail b. Ca'fer el-Ensârî kırâat okudu. Onun kırâati kırâate dair telif edilen ilk dönem eserlerinden itibaren nakledilmiştir. el-Fadl b. Şâzân (ö.290/902) ve Hibetullah b. Ca'fer (ö.350/961) kırâatinin iki tarîkidir.¹⁹⁷ Kırâatte, İbn Verdân'ın remzi عى dir.

1.8.8.2. İbn Cemmâz

Ebu Ca'fer'in ikinci râvisi Ebü'r-Rebî' Süleyman b. Müslim b. Cemmâz ez-Zührî (ö.170/786), kırâati Ebû Ca'fer'in ilk râvisi olan İsa b. Verdân'ın okuduğu hocalardan almıştır. Her iki hocasının da kırâatini okutmuş ancak daha çok Ebû Ca'fer el-Kârî'nin okuyuşunu kendisine yakın bulmuştur. Ebû Eyyûb el-Hâşimî (ö.219/834) ve ed-Dûrî (ö.246/860) İbn Cemmâz'ın tarîkleridir.¹⁹⁸ Kırâatte İbn Cemmâz'ın remzi ءم dir.

1.8.9. YA'KÛB EL-HADRAMÎ'NİN HAYATI

Ya'kûb el-Hadramî'nin tam adı Ebû Muhammed Ya'kûb b. İshak b. Zeyd el-Hadramî el-Basrî'dir. Hadramîlerin kölesi olduğu için o beldeye nispet edilerek el-Hadramî lâkâbını almıştır. Ya'kûb el-Hadramî 117 (735) yılında Basra'da doğmuştur. İmam Ya'kub ilim hayatına çok küçük yaşlarda başlamıştır.

Ya'kûb el-Hadramî, Basra'da yaşadı ve seksen sekiz yaşında burada vefat etti (ö.205/821).¹⁹⁹ Kırâatte, Yakub el-Hadramî'nin remzi بع dir.

Ya'kub el-Hadramî'nin hocaları arasında Selâm et-Tavîl, Mehdî b. Meymûn, Ebu'l- Eşheb el-Utâridî, Şihâb b. Şernefe, Mesleme b. Muhârib, İsmet b. Urve, Yûnus b. Ubeyd, Kisâi, Hamza ve Ebû Amr'dır.²⁰⁰ Ebû Amr b. Alâ'dan sonra Basra kırâat imamlığı kendisine geçmiştir. Hz. Ömer, İbn Mes'ud, Ebû Mûsâ el-Eş'arî ve Übey b. Ka'b yollarıyla ayrı ayrı Hz. Peygamber'e ulaşan isnatları vardır.

Kendisinden de Ebû Hatim es-Sicistânî, Ebû Ömer ed-Dûrî, el-Velîd b.Hassan, Ahmed b. Abdülhâkk el-Mekfîûf ve başkaları kırâat okudu. Kırâatinin en meşhur râvileri, Muhammed b. Mütevekkil el-Basrî Ruveys (ö.238/852) ve Ebü'l-Hasen Ravh

¹⁹⁶ Tayyar Altıkulaç, "Ebû Ca'fer el-Kârî", *DİA*, İstanbul 1994, c. X, s. 116.

¹⁹⁷ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 616; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 139-141; Tayyar Altıkulaç, "İbn Verdân, *DİA*, İstanbul 1999, c. XX, s. 445.

¹⁹⁸ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 315; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 141-144; Tayyar Altıkulaç, "İbn Cemmâz", *DİA*, İstanbul 1999, c. XIX, s. 395-396.

¹⁹⁹ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 386-389; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 144-150.

²⁰⁰ İbid, c. II, s. 386.

b. Abdülmü'min el-Basrî'dir (ö.235/849).

1.8.9.1. Ruveys

Birinci râvi olan Rûveys, kırâati arz yoluyla Ya'kûb'dan aldı. Kendisinden ise Muhammed b. Hârûn el-Buhârî et-Temmâr, Ebû Abdillah ez-Zübeyrî ve başkaları kırâat okudu. Tek tarîki et-Temmâr (ö.310/922) olup onun vasıtasıyla dört tariki daha vardır.²⁰¹ Kırâatta, Ruveys'in remzi **يس** dir.

1.8.9.2. Ravh

Ya'kub el-Hadrami'nin ikinci râvisi Ravh ise Basralı olup, Ebû Avâne, Hammâd b. Zeyd ve Ca'fer b. Süleyman ed-Dabî'den kırâat okudu. Kendisinden de Ahmed b. Yezîdel- Hulvânî, Ebu't-Tîb b. Hamdan, Ebû Bekir Muhammed b. Vüheyb es-Sakati ve Ahmed b. Yahya kırâat aldı. İbn Vehb (ö.270/883) ile ez-Zübeyrî (ö.300/912) iki tarîkidir.²⁰² Kırâatta, Ravh'in remzi **ح** dir.

1.8.10. HALEFÜ'L ÂŞİR HAYATI

Tam adı Ebû Muhammed Halef b. Hişâm b. Sa'leb el-Esedî el-Bağdâdî el-Bezzâr'dır. Aslen Vâsıfla Cebbül arasındaki Femüssılh'tan olduğu için Silhî, Bağdat'a yerleştiği için Bağdadî nisbesiyle tanınır. 767 yılında doğdu. Erken yaşlarda başladığı kırâat eğitimini Bağdat ve Kûfe'de tamamladı. Halef b. Hişâm 229 (844) yılında Bağdat'ta vefat etti.²⁰³ Kırâatta, Halef b. Hişâm'ın remzi **خل** dir.

Halef b. Hişâm kırâatini Süleym b. Âsâ'dan, Âsım b. Behdele kırâatini Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Halife el- A'şâ ve Yahya b. Âdem'den ve Nâfi kırâatini İshak b. Müseyyebî'den aldı. Kırâat isnadı Hamza b. Habîb, Âsım b. Behdele ve Nâfi'nin talebeleri yoluyla bunlar üzerinden Hz. Peygamber'e ulaştığından diğer imamların isnadlarından daha uzundur.

Kendisinden de Ebü'l-Hasan el-Hulvânî, İdris b. Abdülkerim el-Haddâd, Muhammed b. Yahya el-Kisâî ve Seleme b. Âsım semâ ve arz yoluyla kırâat aldılar. Halef b. Hişâm'ın kırâatı İshak b. İbrahim el-Verrâk el-Mervezî el-Bağdâdî ve Ebü'l-Hasan İdris b. Abdülkerim el-Bağdâdî el-Haddâd rivayetiyle intikal etmiştir

1.8.10.1. İshak

Halef'ül-Âşir diye de adlandırılan Halef b. Hişâm'ın ilk râvisi İshak b. İbrahim el-Verrâk el-Mervezî el-Bağdâdî'dir (ö.286/889). İshâk el-Verrâk, Halef ve Velîd b. Müslim'den kırâat okudu. Tarîkleri Muhammed b. İshâk (ö.290/902), el-Burzâtî

²⁰¹ Cezerî, *Ġâyetü'n-Nihâye...*, c. II, s. 234-235; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 144-146.

²⁰² İbid, c. I, s. 285; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 146-149.

²⁰³ İbid, c. I, s. 272-274; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 150-152.

(ö.360/970) ve İbn Ebû Ömer'dir (352/963). Kırâatta, İshak'ın remzi **سح** dir.

1.8.10.2. İdris

Halef b. Hişâm'ın ikinci râvisi Ebü'l-Hasen İdris b. Abdilkerim el-Bağdâdî el-Haddâd (ö.292/905) olup kırâati Halef'ten ve Muhammed b. Habîb eş-Şemûnî'den almış; Kendisinden de içinde İbn Mücâhid, İbrahim b.el-Hüseyin eş-Şattî, Ahmed b. Osman b. Bûyân, İbn Şenebûz, Ebû Bekir b. Miksem'in de olduğu çok sayıda kimse okumuştur. Eş-Şattî (ö.370/980) ve İbn Bûyân (ö.344/955) tarîklerinden ikisidir.²⁰⁴

Kıratte, İdris'in remzi **سه** dir.

²⁰⁴ Cezerî, *Ğâyetü'n-Nihâye...*, c. I, s. 154; Cezerî, *en-Neşr...*, c. I, s. 150-152.

KIRÂAT İMAMLARI, RÂVÎLERİ , TARİKLERİ VE REMZLERİ TABLOSU

SIRA	BELDE	İMAM (KARİ)	REMZ	RAVİLER	REMZ	TARİKLER	REMZ TOPLAMI
1	MEDİNE	NÂFİ	ا	KÂLÛN	ب		ابج
				VERŞ	ج	ISBAHÂNÎ EZRAK	
2	MEKKE	İBN KESİR	د	BEZZÎ	هـ		دهز
				KUNBUL	ز		
3	BASRA	EBÛ AMR	ح	DÛRÎ	ط		حطى
				SÛSÎ	ى		
4	ŞAM	İBNU ÂMİR	ك	HİŞÂM	ل	HULVÂNÎ DÂCÛNÎ	كلم
				İBN ZEKVAN	م	SÛRÎ AHFEŞ	
5	KÛFE	ÂSİM	ن	ŞÛ'BE	ص		نصع
				HAFS	ع		
6	KÛFE	HAMZE	ف	HALEF	ض		فضق
				HALLÂD	ق		
7	KÛFE	KİSÂÎ	ر	EBU'L HÂRİS	س		رست
				HAFSI DÛRÎ	ت	EZ ZARİR	
8	MEDİNE	EBÛ CÂ'FER	ج	İBN VERDÂN	عي		ثخذ
				İBN CEMMÂZ	جم		
9	BASRA	ŞEYH YÂ'KÛB	يع	RUVEYS	يس		ضغش
				RAVH	حه		
10	KÛFE	HALEFÛ' L ÂŞİR	خل	İSHÂK	سح		خلف اختياري
				İDRÎS	سه		

1.9. ÂSİM KİRÂATININ USÛLÜ VE KİRÂAT İSTİLAHLARI

1.9.1 ÂSİM KİRÂATININ USÛLÜ

Usûl sözlükte aslın çoğulu olup, kök, gövde, kaynak, orjinal, temel, kaide, ilke ve kurallar²⁰⁵ anlamlarındadır. Kırâat ilminde usûlden maksat, kırâat imamlarının belirli kelime ve kaidelerle (imâle, taklîl, teshîl, nakil, cemi mim'i) istisnaları olmakla beraber Kur'ân'ın her yerinde aynı şekilde okumasıdır.²⁰⁶ Bunlara fonetik farklılıklar da denmekte olup kelimelerdeki telaffuz ve ses değişiklikleriyle ilgili uygulamaları ifade etmektedir.²⁰⁷

İmam Âsım'ın Kırâati, Mesâhif-i Osmaniyyenin hattına ve Arapçanın usûl ve kaidelerine uygundur. Senedleri de sahih ve mütevatirdir. İmam Âsım kırâatinin Kureyş lehçesine uygunluğu, fazla vecihlerinin bulunmaması ve kolay öğrenilip okunması bakımından uzun zamandan beri Müslümanlar tarafından okunmuş ve okunmaktadır. Bununla birlikte Âsım, kırâati için belli usûller geliştirmiştir. Biz de bu usûlleri ana başlıklar altında şöyle açıklayabiliriz:

1.9.2. İSTİÂZE

İstiâze, Allah'a sığınmak demektir.²⁰⁸ Maddi ve manevi her türlü kötülükten, zarar ve sıkıntıdan Yüce Allah'a sığınıp O'ndan yardım istemektir. Buna Türkçede "Euzü çekmek" denir.²⁰⁹ Kur'ân'ı kerîm'de: **فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** "Kur'ân okumak istediğiniz zaman, derhal o kovulmuş olan şeytandan Alla'a sığın"²¹⁰

Kur'ân okumaya başlayan kimse, bir sûrenin başından başlıyorsa besmeleyi'de okuması lazımdır. Şayet sûre ortasından başlıyorsa, besmeleyi okuyup okumamakta muhayyerdir. Besmeleyi okuduğuna göre, istiâze üzerinde vakf yapmak veya istiâzeyi bemeleye vasl etmek (bağlamak) veyahut da her ikisinin başlanılan sûrenin ilk âyetine göre dört vecihle okunması caizdir.

İmam Âsım, sûre başlarında dört vecih yapar. Bu vecihler maddeler halinde açıklandıktan sonra tatbikâtı gösterilecektir. Şöyleki;

1. Vakf-ı Küll: Euzü'de durmak, besmele'de de durmak.

(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

²⁰⁵ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, c. I, s. 128.

²⁰⁶ Mesûl, *Mu'cemu Mustalahâti'l-İlmi'l-Kırâati'l-Kur'âniyye*, Dâru's-Selâm, Kâhire 2007, s. 86.

²⁰⁷ Mehmet Dağ, *İhticâc Bağlamında Geleneksel Kırâat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*, İSAM Yay, İstanbul 2011, s. 57.

²⁰⁸ Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, s. 452.

²⁰⁹ İbrahim Kafi Dönmez, "İstiâze," *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997, c. II, s. 453.

²¹⁰ En-Nahl, s. 98.

2. **Vakf-ı Evvel, Vasl-ı Sâni:** Euzü’de durmak, Besmele’yi sûre evveline bağlamak.

(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

3. **Vasl-ı Evvel, Vakf-ı Sâni:** Euzü’yü besmele’ye bağlayıp sure evvelinde durmak.

(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

4. **Vasl-ı Küll:** Euzü’yü besmele’ye, besmele’yi de sûre evveline (hepsini birbirine) bağlamak.²¹¹

(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

Tatbikâtı şöyledir:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

_____ قطع _____ قطع
_____ وصل _____
_____ قطع _____ وصل
_____ وصل _____

Bu dört vecih, Berâe sûresi hariç, diğer sûrelerin herhangi birisinin evvelinden başladığı zaman bütün kırâat imamlarına göre câizdir. Şayet sûre ortasından istiâze ve besmele ile başlanacaksa, yine bu dört vecih câizdir.

Berâe sûresinin başından başlanacaksa, iki vecih câiz olur. Şöyle ki;

5. **Vakf:** Euzü üzerinde vakıf yaparak okumak

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بَرَاءً ؕ مِنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

6. **Vasl:** İstiâze’yi sûrenin ilk âyetine vaslederek²¹² yani istiâze’den sonra vakıf yapmadan ilk âyete geçerek okumak sûretiyle olur.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بَرَاءً ؕ مِنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

1.9.3. BESMELE

Besmele, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Rahman ve Rahim Allah’ın adıyla (başlarım, okurum, yazarım) veya kısaca “Bismillah (Allah’ın adıyla)” cümlesine verilen

²¹¹ Cezeri, *en-Neşr...*, c. I, s. 257; Çetin, *Kur’an Okuma Esasları*, s. 454.

²¹² Karaçam, *Kur’ân-ı Kerim’in Nüzülü...*, s. 381-386.

isimdir.²¹³

1. Besmele sûrenin evvelinde ise:

Kırâat imamları, sûre başlarında bulunan besmelelerin okunması hususunda ittifak etmişlerdir.

Berâe sûresine gelince: İmamlar arsında, Berâe sûresinin evvelinde bismelinin okunmaması hususunda ittifak vardır.²¹⁴

2. Sûre ortasında besmele:

Sûrelerin ortasında okunmaya başlandığına göre: Bütün kırât imamları, besmeleyi okumayı da, terk etmeyi de câiz görmüşlerdir. Bu hususta Berâe sûresi ile diğer sûreler arasında fark yoktur.²¹⁵

3. İki sûre arasındaki besmeleler:

4. el-Enfâl ile Berâe hariç, iki sûre arasında besmele okuyanlar:

Kırâat imamları iki sûre arasındaki besmeleler hususunda üç kısma ayrılmışlardır: Kâlûn, İsbahânî'ye göre Verş, İbnu Kesîr, Âsım, el-Kisâî ve Ebû Ca'fer'dir.²¹⁶ Bunlar Saîd b. Cübey'rden rivâyet edilen bir hadise dayanmaktadırlar." Aleyhisselâtu vesselâm, besmele nazil oluncaya kadar, sûrenin ayrıldığını bilmezdi."²¹⁷

Adı geçen bu imamlara, "ehl-i besmele" (besmele ehli) denir. Kırâatta imamımız Âsım'ın da dahil olduğu bu gruba göre, üç vecih yapmak caizdir.

İmam Âsım, iki sûre arasında üç vecihle okur. Bu vecihleri maddeler halinde açıkladıktan sonra tatbikâtını göstereceğiz. Şöyle ki;

a) Vakf-ı Küll: Sûrenin sonunda durmak, besmelede de durmak.

(غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الم)

b) Vakf-ı Evvel, Vasl-ı Sâni: Sûrenin sonunda durmak, besmeleyi sûre evveline bağlamak.

(غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الم)

c) Vasl-ı Küll: Sûrenin sonuna besmeleyi, besmeleyi de müteakip sûrenin evveline bağlamak.²¹⁸

(غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الم)

Tatbikâtı şöyledir:

²¹³ Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, s. 457

²¹⁴ Dâni, *et-Teyisir...*, s.17.

²¹⁵ *el-Muhezzeb...*, s. 33.

²¹⁶ İbid, s. 33.

²¹⁷ Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, c. I, s. 182.

²¹⁸ Cezeri, *en-Neşr...*, c. I, s. 257; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, s. 460.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْم

_____ قطع _____
_____ وصل _____
_____ وصل _____ وصل _____

1.9.4. MEDLER

Lügatta çekme, uzatma, ziyade ve ilave²¹⁹ anlamına gelen med, kırâat ıstılahında med harfinin uzatılmasını artırmaktır.²²⁰ Bu artırma med harflerinden biri ile yapılır.²²¹ Kırâat imamları Kur'an meddinin mertebesi konusunda Merâtib-i Erba'a²²² ve Mertebeteyn²²³ olmak üzere iki mertebe belirleyip medleri bunlara göre uzatmışlardır.

²¹⁹ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, c. III, s. 396.

²²⁰ Ebu'l-Hasan Tahir b. Abdulmun'im İbn Galbun, *Kitabu't-Tezkira fi'l-Kırâat*, (çev. Abdulfettah Buhayri İbrahim), Kahire 1991, c. I, s.145

²²¹ Ali Rıza Sağman, *Sağman Tecvidi*, İstanbul 1955, s. 42

²²² Merâtib-i Erba'a: Kur'an-ı Kerim'in evvelinden yani Fatiha Süresi'nden başlayıp Meryem Süresine kadar olan kısma Merâtib-i Erba'a denir. Medd-i muttasıl bu sureler arasında imamlara göre iki, beş, üç ve dört elif miktarlarında uzatılarak okunur.

²²³ Mertebeteyn: Meryem Süresi'nden başlayıp Kur'an-ı Kerim'in sonuna yani Nas Süresine kadar olan kısma Mertebeteyn denir. Bu sureler arasında ise medd-i muttasıl imamalara göre sadece üç ve beş elif miktarı uzatılarak okunur.

MERÂTİB'İ ERBA'A			
(Fatiha Sûresi'nden Meryem Sûresi'ne Kadar Olan Kısım)			
MEDD-İ MUTTASIL		MEDD-İ MUNFASIL	
Medd-i Muttasil'da 1 Elif miktarı Med yoktur.		1 Elif	Kâlûn, İsbehânî, İbn Kesir, Ebû Amr, Hulvânî, Hafs, Ebû Ca'fer, Şeyh Ya'kûb
2 Elif	Kâlûn, İsbehânî, İbn Kesir, Ebû Amr, Hulvânî, Hafs, Ebû Ca'fer, Şeyh Ya'kûb	2 Elif	Kâlûn, İsbehânî, Ebû Amr, Hulvânî, Hafs, Şeyh Ya'kûb
3 Elif	Hulvânî , Dâcûnî, Sûrî, Hafs , Kisâî, Halefû'l Âşir	3 Elif	Hulvânî, Dâcûnî, Sûrî, Hafs, Kisâî, Halefû'l Âşir
4 Elif	Âsım	4 Elif	Âsım
5 Elif	Ezrak, Ahfeş, Hamze	5 Elif	Ezrak, Ahfeş, Hamze
MERTEBETEYN			
(Meryem Suresi'nden Sonra)			
MEDD-İ MUTTASIL		MEDD-İ MUNFASIL	
Medd-i Muttasil'da 1 Elif miktarı Med yoktur.		1 Elif	Kâlûn, İsbehânî, İbn Kesir, Ebû Amr, Hülvani, Hafs, Ebû Ca'fer, Şeyh Ya'kub
3 Elif	Kâlûn, İsbehânî, İbn Kesir, Ebû Amr, Hülvani, Dacuni, Suri, Âsım, Kisâî, Şeyh Ya'kub, Halefû'l Âşir	3 Elif	Kâlûn, İsbehânî, Ebû Amr, Hülvani, Dacuni, Suri, Âsım, Kisâî, Şeyh Ya'kub, Halefû'l Âşir
5 Elif	Ezrak, Ahfeş , Hamze	5 Elif	Ezrak, Ahfeş, Hamze

1.9.5. KIRÂAT İSTİLAHLARI

1. Beyn (Taklil): Azaltma anlamında olan bu kelime, ıstılahta fethayı kesreye veya elif'i ya'ya meylettirme, yani ne fetha ne kesre ne elif ne ya ikisi arası okumaktır. Yani bir harfi hemze ile harf-i med arasında yaymaktır.²²⁴ Mukayesemizi yaparken kısaltma olarak بين diye gösterdik. Buna örnek verecek olursak مُوسَى kelimesinde ki Sin harfinin elifini yaya meylettirerek yapılır.

2. Hazf: Sözlükte; Aradan çıkarma, çıkarılma, silme, ortadan kaldırma, giderme düşürme gibi anlamlara gelen Hazf kelimesi ıstılahta ise, bir harfi yazıda sureti yazmaksızın, yok etmeye denir. Hazfa misal ise مُسْتَهْزُونَ kelimesinin مُسْتَهْزُونَ şeklinde okunması gibi.²²⁵

3. Teshîl: Sözlükte “kolaylaştırmak” anlamındadır. İstılahda ise, “birbirini takip eden iki hemzeden ikincisini, hemze ile elif, hemze ile vâv veya hemze ile yâ arası bir sesle okumak” demektir.²²⁶ Mukayesemizi yaparken kısaltma olarak ته diye gösterdik. Buna örnek verecek olursak أَعْتَمُّ kelimesinin ikinci hemzesini, hemze ile elif arası bir sesle okunması gibi.

4. Nakl: Sâkin bir harften sonra gelen müteharrik (harekeli) hemzenin harekesini makablindeki (önce gelen) sâkin harfe vermeye denir. Mukayesemizi yaparken bunu ن olarak gösterdik. Misal verecek olursak فِي الْأَرْضِ kelimesindeki hemzenin harekesini makablindeki lama verilmesi فِي الْأَرْضِ gibi.²²⁷

5. İdğam: İki mütemâsil (birbirinin aynı), veya mütecânis (aynı cinsten) ve yahut da mütekârib (birbirlerine yakınlığı olan) harften birincisini diğerine idhâl etmeye denir.²²⁸ Buna وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ayetinde geçen, birbirinin aynı olan iki lamın birbirine idğamını örnek olarak verilebiliriz.

6. Tahkîk: Sözlükte, bir şeyi vâcib ve lâzım kılmak, tasdik etmek demektir. Ayrıca bir şeyin hakkını eksiksiz ve artıksız yerine getirmede mübâlağa edip, özen göstermeye de denir. Teshîl'in zıddıdır.²²⁹

7. İşmâm: Sükûndan sonra ötreye işaret etmek üzere dudakları önde yummak

²²⁴ Cezerî, *en-Neşr...*, c. II, s. 3.

²²⁵ Adem Özgören, *Nebe-Nas sûreleri arasında asım ile diğer kırâat imamlarının okuyuş farklılıkları*, Yüksek Lisans Tezi, 2013, s. 42.

²²⁶ İsmail Durmuş, “Hemze”, *DİA*, İstanbul 1998, c. XVII, s. 192.

²²⁷ Özgören, s. 43.

²²⁸ Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, s. 231.

²²⁹ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Fâziletleri...*, s. 68-69; Çetin, *Kur'an Okuma Esaslar*, s. 325.

demektir.²³⁰ Bunun örneği Yusuf Suresinin 11. ayetinde geçen لَا تَأْمَنَّا kelimesinin şeddeli nun’unda dudakların yumulması gibi.

8. İmâle:

Sözlükte “bir şeyi bir şeye meylettirmek” demektir. Kırâat ıstılahında ise, “med harfi olan elifi, elif ile yâ arası bir sesle,” bir başka deyişle “üstün harekeyi esreye doğru meyilli okumaya” denir.²³¹ İmaleye örnek olarak دُنْيَا kelimesinin med harfi olan elifini gösterebiliriz. Burada imaleyi elif ile ya arası bir sesle okumak gibi.

9. Sekte:

Sesi, nefes almaksızın, âdet olarak vakıf zamanından daha kısa bir müddet kesmekten ibarettir. Vakf zamanı, bir teneffüs (nefes alıp-verme) zamanıdır.²³² Kırâat ilminde ki sekteyi daha çok altıncı imam olan Hamza b. Habib yapmaktadır. Sektenin misali ise خَلُّوا إِلَى kelimesinde nefes almaksızın sesin kesilmesi suretiyle yapılır. Mukayesemizi yaparken bunu س olarak gösterdik.

10. Vakf:

Kelime üzerinde, kırâate tekrar başlamak niyetiyle, âdet olduğu şekilde, nefes alacak kadar bir zaman sesi kesmeye denir.²³³

11. Cumhur:

Bütün kırâat imamları aynı şekilde okur demektir. Yani bütün kırâat imamları kırâatı Âsım ve rivayeti Hafs gibi okurlar demektir.²³⁴

12. Sıla:

Lugatta, bir şeyi diğer bir şeye eklemek, varmak, ulaşmak anlamına gelen bu kelime, Cemi’ zamirleri mimine, med harfi olan vavı birleştirip, sebab-i med yoksa, zamme ile okunan bu cemi’ mimlerini bir elif uzatarak maba’dine geçme, veya sıla; İbn Kesir’in kırâatinde olduğu gibi makabli sakin zamirlerin, bir elif uzatılarak maba’dine geçilmesine denir. Zaten sıla vasl haline mahsus bir haldir.²³⁵ Bunun misali عَلَيْهِمْ kelimesinin sonundaki cemi mimini عَلَيْهِمْ şeklinde uzatılarak okunması gibi.

13. Terkik:

Sözlükte “inceltmek zayıflatmak” manalarına gelir. Tecvid ıstılahında Terkik

²³⁰ Çetin, *Kur’ân Okuma Esasları*, s. 223.

²³¹ Cezerî, *en-Neşr...*, c. II, s. 30.

²³² Ibid, s. 238-240.

²³³ Ibid, s. 240.

²³⁴ Özgören, s. 43.

²³⁵ Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân fi İdâhi Zübdetü'l-İrfân*, İstanbul 1287, s. 15; Abdülfettâh Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân fi Vücûhi'l-Kur’ân*, İstanbul 1894, s. 10.

harflerini ince okumaya derler. Bizim burada üzerinde durduğumuz Ra harfinin ince okunmasıdır.²³⁶ Mukayesemizde Verş'in kullandığı terkiki kısaltma olarak تر olarak gösterdik. Terkik'e örnek gösterecek olursak وَبِالْآخِرَةِ kelimesindeki Ra harfinin ince okunmasını verebiliriz.

14. İdğam Bilağunne:

Ğunnesiz idğam demektir. Kırâat ilminde kullanılan İdğam Bila Ğunne terimi, Tecvid ilmindeki İdğam Bila Ğunne harflerine ilave yapılması suretiyle olur. Mukayesemizde Halef'in kullandığı İdğam Bila Ğunne'yi بلغ olarak kısaltma ile gösterdik. Bunun örneği مَنْ يَعْمَلُ kelimesindeki Nun harfini Ya harfine katarak ğunnesiz okunması gibi.²³⁷

15. İbdal:

Bir şeyi diğerine karşılık değiştirmek anlamına gelen bu kelime, kırâat ıstılahında sülasi mücerred ve mehmuz bir fiilin, mazi, muzari, masdar ve emri hazır sigaları ibdal edilirken, İf'al babına nakl edilen bu kelime faü'l-fi'li'nin, sakin hemzenin makablindeki harfin harekesi cinsinden bir med harfi ile, zammeden sonra vav, kesreden sonra ya ve fethadan sonra elifle değiştirilmesine denir.²³⁸ İbdal'e misal verecek olursak يُؤْمِنُونَ kelimesini يُؤْمِنُونَ diye okunması gibi.²³⁹

16. Tefhim (Tağliz):

Sözlükte; Katılaştırma, kalınlaştırma, sertleştirme anlamlarına gelmektedir. Kırâat ilminde ise "Lam" harfinin kalın okunması demektir.²⁴⁰ Bu kural, sakin veya üstün harekeli "sad, ta ve za" harflerinden sonra gelen lam harfini kalın okumak şeklinde uygulanır. Mukayesemizde Verş'in kullandığı Tefhim (Tağliz)'i تغ şeklinde kısaltma olarak gösterdik. Tefhim (Tağliz)'e vereceğimiz örnek ise صَلَوَةٌ kelimesinin Lam'ının kalın okunması gibi.

17. İzhâr:

İki harfin arasını birbirinden uzaklaştırarak ayırmaktır. İzhar tenvin yada sakin nun'dan sonra 6 izhar harfinden birisinin gelmesiyle olur.²⁴¹

Misal: قَوْمٍ هَادٍ

²³⁶ Özgören, s. 44.

²³⁷ Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, s. 174.

²³⁸ Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân...*, s. 21-22; Abdülfettâh Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân...*, s. 11.

²³⁹ Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân...*, s. 21-22.

²⁴⁰ Özgören, s. 45.

²⁴¹ Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, s.163.

18.İdğam Maa'l-ğunne:

İdğam maa'l-ğunne, ğunneli idğam ile beraber yapılan idğam demektir. Ğunne , genizden (burundan) gelen sese denir.²⁴²

Misal: مَنْ يَعْمَلُ

18.Revm:

Sözlükte; talep etmek, istemek anlamında kullanılır. Tecvide hafif bir sesle harekeyi okumaktan ibarettir. Bir başka ifadeyle revm, sesin üçte birlik kuvvetiyle harekeyi okumaya denir.²⁴³

20.İskat:

Eğer birinci kelimenin sakın olan son harfi, harfi med ise, bu harf okunmaz ondan önceki harfle ikinci kelimeye geçilir.²⁴⁴

Misal: قَوْمًا اتَّخَذُوا

21.Vasl:

Bir şeyi başka bir şeye ulaştırıp birleştirmek, eklemek bitiştirmek, yan yana getirmek, ulaştırmak manaların gelir. Tecvid ilminde; bir kelimeyi kendinden sonra gelen bir kelimeye sesi kesmeden bağlayarak okumaya denir.²⁴⁵

Misal: رَبِّ الْعَالَمِينَ (birinci kelimenin sonu harekeli ب)

22.İhtilas:

Harfin sesinin 1/3'ni giderip 2/3'sini okumaktır (zamme, fetha ve kesre de olur).²⁴⁶

23. İskân:

Harekeli harfi sakın kılmaktır.²⁴⁷ إسكان

²⁴² Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, s. 171.

²⁴³ İbid, s. 221.

²⁴⁴ İbid, s. 282.

²⁴⁵ İbid, s. 281.

²⁴⁶ Emin Efendi, *Umdetül Hallan...*, s. 249-250.

²⁴⁷ İbid, s. 249-250.

FATIHA SURESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

أَحْمَدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ

الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.....أَحْمَدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ²⁴⁸

قف قف قف جمهور

بالهاء يع

صل جمهور

صل بالهاء يع

تكبير. قف قف جمهور

بالهاء يع

تكبير صل جمهور

بالهاء يع

تكبير. صل قف جمهور

بالهاء يع

تكبير. صل صل جمهور

بالهاء يع

²⁴⁸ Fatihâ Sûresi okuyuş farklılıkları için bkz: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 7; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 159-165; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 125– 129; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 239; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 34; et-Teysîr... , s. 17.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.....أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

صل قف جمهور

بالهاء يع

صل صل جمهور

بالهاء يع

أعوذ.....صل..... تكبير...قف.....قف..... جمهور

بالهاء يع

صل جمهور

بالهاء يع

أعوذ.....صل..... تكبير..صل.....قف..... جمهور

بالهاء يع

أعوذ.....صل تكبير..صل.....صل جمهور

بالهاء يع

{ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ } { الفاتحة ٤/٣ }

ا الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

.....مَلِكِ..... ا د ح ك ن ف جع

مَا لِكِ..... ن ر يع خل

.....إدغام. مَلِكِ ح

.....إدغام. مَالِكِ يع

{ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ } { الفاتحة ٥/٥ }

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

..... جمهور

{إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ} {الفاتحة/٦}

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

..... ا د ح ك ن ر جع حح خل

..... بالسين..... ز يس

..... إشمام..... ف

{صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} {الفاتحة/٧}

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

..... ا د ح ك ن ر جع خل

بضم الهاء. ق يع

..... بالسين..... ز

بضم الهاء. يع

..... إشمام..... بضم الهاء. ف

BAKARA SURESİ

الم²⁴⁹

بسمله

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

.....قف.....قف.....قف.....

.....صل
تكبير..قف..قف.....قف.....
صل
تكبير صل...قف.....
تكبير صل...صل.....
وَلَا الضَّالِّينَ صل.....صل.....
تكبير.قف.....قف.....
صل
تكبير صل.....صل.....

سكت بلا بسمله..... أزرق ح ك خل

وصل بلا بسمله..... أزرق ح ك خل

صله.....قف.....قف..... ب د

س.س.س جمع

وصل ثاني..... ب د

وصل ثاني.....س.س.س جمع

الم

بسمله

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

تكبير..قف..قف..... ب د

²⁴⁹ Bakara Sûresi 1. sayfa (1-5 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. I; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 166–168; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*...,s. 129 –130; Kâdî Abdülfettah, *el-Büdûrû'z-Zâhira fil'Kırâati'l-Aşerati'l-Mütevâtira*, Kahire, 1375/1955. s. XI.

س . س . س . جمع

وصل ثاني ب د

وصل ثاني جمع س . س . س

تكبير صل قف ب د

س . س . س . جمع

تكبير صل صل ب د

تكبير صل صل جمع س . س . س

وَلَا الضَّالِّينَ صل صل ب د

وَلَا الضَّالِّينَ تكبير . قف قف ب د

س . س . س . جمع

وصل ثاني ب د

وصل ثاني جمع س . س . س

وَلَا الضَّالِّينَ تكبير . صل صل ب د

وَلَا الضَّالِّينَ صل صل جمع س . س . س

وَلَا الضَّالِّينَ تكبير . صل صل جمع س . س . س

ضم. وَلَا الضَّالِّينَ.....ووصل بلا بسمله.....

قف.....قف.....

وصل ثاني.....

تكبير..قف..قف.....قف.....

وصل ثاني.....

تكبير صل...قف.....قف.....

تكبير صل...صل.....صل.....

ضم وَلَا الضَّالِّينَ صل.....صل.....

وَلَا الضَّالِّينَ تكبير.قف.....قف.....

وصل ثاني.....

وَلَا الضَّالِّينَ تكبير. صل.....صل.....

ف يع

سكت بلا بسمله.....

بالهاء.....قف.....قف.....

وصل ثاني.....

تكبير..قف..قف.....قف.....

وصل ثاني.....

تكبير صل...قف.....قف.....

تكبير صل...صل.....صل.....

بالهاء..سكت بلا بسمله.....

يع

{ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ } { البقرة/ ٢ }

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ

..... ادح ك ن ف رجع يع خل

توسط..... ف

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

..... ادح ك ن ف رجع يع خل

بالهاء. يع

غنه..... ادح ك ع جمع يع

بالهاء. يع

{ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ } {البقرة/٣}

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

..... ب ح ك ن ف رجع يع خل

صله..... ب د

إبدال..... أصبهاني ح

صله..... جمع

تغليظ..... أزرق

{ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ } {البقرة/٤}

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ

..... ١..... ١..... ب د ح حلواني ع يع

..... ٢..... ٢..... ب د ح حلواني ع يع

..... ٣..... ٣..... ك ع رخل

..... ٥..... ٥..... أخفش ف

..... ٤..... ٤..... ن

فس.٥.....س.٥
إبدال١.....١.....أصبهاني ح جمع
أصبهاني٢.....٢.....أصبهاني
أزرق٥.....٥.....أزرق

وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

..... ب ح ك ن ف ريع خل

صله..... ب د جمع

..... ن. أصبهاني

..... ن. قصر. تر.

..... ن. تو. تر. أزرق

..... ن. طول. تر.

..... س. م ع ف سه

{أَوْلِيكَ عَلَى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ} {البقرة/٥}

أَوْلِيكَ عَلَى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

.....٢.....٢..... ب ح أصبهاني حلواني ع يع

بالهاء. يع

صله.....٢..... ب د جمع

.....٢..... ب ح أصبهاني حلواني ع يع

بالهاء. يع

غنه صله.....٢..... ب د جمع

.....٥.....٥..... أزرق أخفش ف

غنه.....٥..... أزرق أخفش

..... ٣..... ٣..... ك ع ر خل

..... ٣..... غنه. ك ع

..... ٤..... ن

..... ٤..... غنه. ع

..... ٥..... ٥..... ف

{ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ } {البقرة/٦}

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ²⁵⁰

..... ٢..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... ب ح حلواني

..... إبدال..... ح

..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... حلواني

..... ع

..... ١..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... صلته..... ب

..... إبدال..... جع

..... ١..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... صلته..... إبدال..... أصبھاني

..... صلته..... د

..... ٢..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... صلته..... ٢..... صلته..... ب

..... ٢..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... صلته..... إبدال..... أصبھاني

..... ٢..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... ضم..... يس

..... حه

..... ٥..... ٥..... أَهْنَدَرْتَهُمْ..... صلته..... إبدال..... أزرق

²⁵⁰ Bakara Sûresi 2. sayfa (6 -16 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 16–18; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 168 -171; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 145 – 191; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 239; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II s. 34; *el-Burhan*..., c. I, s. 320.

أَنْذَرْتَهُمْ. صلهه.....إبدال.... أزرق

أخفش

س.....س.....أخفش

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

ضم.....إبدال..... ف

ضم.س.....س.....إبدال..... ف

٢.....أَهَنْدَرْتَهُمْ.....حلواني

أَهَنْدَرْتَهُمْ.....حلواني

دا ج و ن م ع ر خل

س.....س.....صو رى ع سه

٤.....ن

س.....س.....ع

س.س.ضم.س.....س.....إبدال..... ف

{حَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَ عَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً وَ هُمْ عَدَابٌ عَظِيمٌ} {البقرة/٧}

حَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ

..... ا ح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب د جع

وَ عَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً

١..... ب أصبهاني حلواني ع يع

صله..... ب د جع

إماله..... ح

٢..... ب أصبهاني حلواني ع يع

بصله

حإماله

٥. بين أزرق

..... أخفش ف

إماله... ف

٣ ل ع خل

إماله.... س

إماله..... صوری

إماله.... ت

٤ ن

٥ س..... ف

إماله... ف

وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

..... ا ح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب د جع

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ} {البقرة/٨}

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ

..... ب ح ك ن ر يع خل

إبدال... ح ف

بالهاء... يع

صله..... ب د

إبدال... جع

ن.....إبدال... ج

س..... م ع سه

بدال... ف

تو.....ن.تو.....إبدال...
ن.....إبدال...
أزرق }ن.طو.....إبدال...
ن.....إبدال...

بلغ.....س.....إبدال... ض

.....إبدال... ض

..... أبو عثمان

.....إماله... ط

.....إبدال... ط

{يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ} {البقرة/٩}

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا

..... ادح ك ن ف رجع يع خل

.....تو... أزرق

.....طول. أزرق

.....ته... ف

وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ

وما يخادعون.....١..... ب أصبهاني ح

.....صله... ب د

.....٢..... ب أصبهاني ح

صله..... ب

أزرق ٥

١..... حلواني ع يع

صله..... جع

٢..... حلواني ع يع

٣..... ل صوري ع رخل

٥..... أخفش ف

٤..... ن

٥.س..... ف

{ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ } { البقرة / ١٠ }

فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا

..... ا ح ل ن ر يع خل

إيماله..... داجوني م ف

صله..... ب د جع

وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ

..... يُكْذِبُونَ ب ح ك يع

..... ن ف رخل

ن..... يُكْذِبُونَ ج

س..... يُكْذِبُونَ م

..... ع ف سه

صله..... يُكْذِبُونَ ب د جع

{ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ } { البقرة / ١١ }

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ

..... ١. ب ح ع حه

بالحاء. حه

..... ٢. ب ح ع حه

بالحاء. حه

..... ٣. صورى ع حل

..... ٥. أخفش ف

..... ٤. ن

..... ١. ن أصبھاني

..... ٢. أصبھاني

..... ٥. أزرق

..... ٣. س صورى ع سه

..... ٥. أخفش ف

..... ٤. ع

..... ٥. س. ف

..... ١. صلہ. ب د جع

..... ٢. ب

..... ١. إدغام. ح حه

بالحاء. {
..... ٢. حه
بالحاء. }

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ

١.....إشمام. حلواني يس

بالهاء. يس

٢.....حلواني يس

بالهاء. يس

٣.....ل ر

١.....إشمام. إدغام.

بالهاء.

٢.....يس

بالهاء.

{أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ} {البقرة/١٢}

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ

١.....ب أصبهاني ح حلواني ع يع

غنه

صله.....ب د جع

غنه

٢.....ب أصبهاني ح حلواني ع يع

غنه

صله.....ب

غنه

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ

٥.....أزرق أخفش ف

غنه..... أزرق أخفش

٣... ل صوري ع ر خل

غنه..... ل صوري ع

٤... ن

غنه..... ع

٥...س. ف

{ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ } {البقرة/١٣}

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ

١..... ١..... ١..... ٢..... ب ح ع حه

إبدال. ١..... ٢..... ح

٢..... ٢..... ٢..... ٢..... ب ح ع حه

إبدال. ٢..... ٢..... ح

٣..... ٣..... ٣..... ٣..... صوري ع خل

٥..... ٥..... ٥..... ٥..... أخفش

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ

٥. إسقاط...
٣. إسقاط...
١. إسقاط...
٥. ته. روم...
١. ته. روم...

٤..... ٤..... ٤..... ٤..... ن

١..... ١..... ١..... ١..... ٢..... ب د

إبدال... ١..... ٢..... أصبھاني جمع

صله ٢..... ٢..... ٢..... ٢..... ب

إبدال... ٢..... ٢..... أصبھاني

صله ٥..... ٥..... إبدال... ٥.....
صله ٥..... ٥..... تو..... ٥..... إبدال... ٥.....
صله ٥..... ٥..... طول..... ٥..... إبدال... ٥.....

س..... ٣..... ٣..... ٣..... ٣..... صوری ع سه

أخفش ٥..... ٥..... ٥..... ٥.....

ف { ٥..... إسقاط.....
..... ٣..... إسقاط.....
..... ١..... إسقاط.....
..... ٥..... ته. روم.....
..... ١..... ته. روم.....

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا كَمَا اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوْا اَنْتُمْ كَمَا اٰمَنَ السُّفٰهَاءُ

ع ٤..... ٤..... ٤..... ٤.....

ف { ٥..... س..... ٥..... س..... ٥..... إسقاط.....
..... ٣..... إسقاط.....
..... ١..... إسقاط.....
..... ٥..... ته. روم.....
..... ١..... ته. روم.....

ح ٢..... ١..... إبدال... ١..... إدغام.....

حه ٢..... ١.....

..... ٢ ٢ ٢ ٢ إسقاط..... ٢
 إسقاط..... ٢
 إسقاط..... ١
 حلواني { ٣. ته. روم.....
 ١. ته. روم.....
 ٣
 ٥

يس ٢ ١ ١ ١ إشمام. إدغام..... ١

يس ٢ ٢ ٢ ٢

أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ

..... ١ ٢ ١ ب أصبھاني ح حلواني ع يع

غنه

..... ٢ ٢ ب دجع

غنه

..... ٢ ٢ ب أصبھاني ح حلواني ع يع

غنه

..... ٢ ٢ ب

غنه

..... ٥ ٥ أزرق أخفش ف

..... غنه أزرق أخفش

..... ٣ ٣ ل صوری ع ر خل

..... غنه ل صوری ع

ن٤.....٤..

عغنه.....

ف٥.....٥..

ف٥.....

{ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُونَ } {البقرة/ ١٤}

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا

.....١..... ب أصبهاني د ح حلواني ع جع يع

.....٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....٥..... أزرق أخفش ف

.....٣..... ل صوري ع ر خل

.....٤..... ن

.....٥.....

.....ن.....

.....إدغام.....

تو.....٥..... تو. أزرق

طول.....٥..... طول. أزرق

وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُونَ

.....١..... ب ح حلواني ع يع

بالماء يع

.....٢..... ب ح حلواني ع يع

بالماء يع

.....٣..... ل صوري ع ر خل

أخفش ٥

وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُونَ

ف { مُسْتَهْزِؤُونَ.
مُسْتَهْزِؤُونَ.
مُسْتَهْزِؤُونَ.

ن ٤

ب د ١ صله ١ صله ١

جع مُسْتَهْزِؤُونَ.

ب ٢ صله ٢

ن ١ صله ١ أصبھاني

ب ٢ صله ٢ أصبھاني

س ٥ صله ٥

أزرق { تو...
طول

س ٣ صوري ع سه

أخفش ٥

ف { مُسْتَهْزِؤُونَ.
مُسْتَهْزِؤُونَ.
مُسْتَهْزِؤُونَ.

وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُونَ

ع ٤

٥.س.....س.. مُسْتَهْزِئُونَ
 ف . { مُسْتَهْزِئُونَ
 مُسْتَهْزُونَ

{ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ } {البقرة/١٥}

اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

..... اح ك ن ف س يع خل

إمالة..... ت

صله.....صله..... ب د جع

{ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبَحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ } {البقرة/١٦}

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ

.....٢... ب أصبھاني د ح حلواني ع جع يع

.....٥... أزرق أخفش

بين.. أزرق

إمالة.. ف

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَىٰ

.....٣... ل صوری ع

إمالة.. رخل

.....٤... ن

.....٥.س.....إمالة.. ف

فَمَا رَبَحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

بالهاء يع

صله..... ب د جمع

{مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ} {البقرة/١٧}

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا²⁵¹

..... ا ح ك ن ف ر يع خل

.....صله..... ب د جمع

فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ

.....٢.....١. ب أصبهاني ح حلواني ع يع

غنه..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

صله.....صله..... ب د جمع

غنه..... ب د جمع

.....٢.....٢. ب أصبهاني ح حلواني ع يع

غنه..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

صله.....صله..... ب

غنه..... ب

.....٥.....٥. تر.. أزرق

..... أزرق أخفش ف

غنه.....تر.. أزرق

غنه..... أخفش

²⁵¹ Bakara Sûresi 3. sayfa (17 -24 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 18–19; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 172–173; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 151–191; *el-Büdü'rü'z-Zâhira*..., s. 12; Muhaysin, *el-İşârâtü'l-Celiyye*, s. 21.

٣. ٣. ل صوری ع ر خل

غنه..... ل صوری ع

٤. ٤. ن

غنه..... ع

٥. ٥. س. ٥. ف

٥. ٥. س. ٥. ف

{صُمَّ بِكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ} {البقرة/١٨}

صُمَّ بِكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

..... ا ح ك ن ف ر ي ع خل

صله..... ب د ج ع

{أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ

{بِالْكَافِرِينَ} {البقرة/١٩}

أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ

..... ٢. ب أصبهاني ح حلواني ع ج ع ي ع

صله..... د

..... ٥. أزرق أخفش ق

بلغ..... بلغ ض

..... ٣. ل صوری ع ر خل

..... ٤. ن

..... ٥. س. ٥. بلغ..... بلغ ض

..... ق

يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حُدُورَ الْمَوْتِ

.....١..... ب أصبهاي ح حلوان بع يع

.....٢..... ب أصبهاي ح حلواني ع يع

.....٥..... أزرق أخفش ف

.....٥.تو..... أزرق

.....٥.طول..... أزرق

.....٣..... ل صوري ع س خل

.....٤.إماله..... ت

.....٤..... ن

.....٥.س..... ف

.....١.....صله..... ب د جع

.....٢.....صله..... ب

والله يُخِيطُ بِالْكَافِرِينَ

..... ب أصبهاي د ل أخفش ن ف س جع خل

بين..... أزرق

إماله..... ح صوري ت يس

إماله.بالهاء. يس

..... بالهاء.. حه

{يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ

اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ} {البقرة./٢}

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ

..... اد ح ك ن ف ر جع يع خل

يع

..... ٥. بين... أزرق

..... ٣. حلواني ع س

إماله... ت

..... ٣. إماله... داجوني صوري حل

إماله... صوري

..... ٥. إماله... أخفش ف

ته... ف

..... ٤. ن

..... ٥. إماله... ته... ف

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

..... ب أصبھاني د ح ك ن ف ر جع يع حل

تو... أزرق ف

طول... أزرق

س... م ع ف سه

{ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ } { البقرة/ ٢١ }

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

..... ١. ب أصبھاني ح حلواني ع يع

صله... صلہ... صلہ... ب د جع

إدغام... ح يع

..... ٢. ب أصبھاني ح حلواني ع يع

صله.....صله...صله..... ب

إدغام.....يع

.....٥... أزرق أخفش ف

.....٣... ل صوري ع ر خل

.....٤... ن

.....٥...س. ف

{الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا

وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ} {البقرة/٢٢}

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً

.....٢...٢..... ب د ح حلواني ع جع يع

.....٣...٣..... ل صوري ع ر خل

.....٥...٥..... أخفش

.....٥...٥..... ق

.....١...١..... ق

.....٤...٤..... ن

.....٥...٥...٥..... بلغ. ض

.....١...١..... ض

.....٢...٢..... ن أصبھاني

.....٥...٥..... تر. أزرق

.....٣...٣..... س صوري ع سه

.....٥...٥..... أخفش

فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

..... ا ح ك ن ق ر يع خل

..... صلته ب د جع

..... بلغ ض

{ وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ } {البقرة/ ٢٣}

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ

..... ب ح ك ن ف ر يع خل

..... إبدال ج ح

..... صلته ب د

..... إبدال جع

وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

..... ٢٠..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

..... بالماء يع

..... ٢.. صلته ب د جع

..... ٥..... أزرق أخفش ف

..... ٣..... ل صوري ع ر خل

..... ٤..... ن

..... ٥.س..... ف

{ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ } {البقرة/ ٢٤}

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

إماله. ف ر

غنه..... ادح ك ع جمع يع

أَعَدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

..... بأصبهاني د ل أخفش ن ف س جمع حه خل

بين..... أزرق

إماله..... ح صوری ت يس

إماله. بالهاء. يس

..... بالهاء. حه

{وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي

رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنُونا بِهِ مُتَشَابِهًا وَهُمْ فِيهَا أزواجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ} {البقرة/ ۲۵}

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ²⁵²

..... ب ح ك ن ر يع خل

ن..... ج ف

س..... م ع ف سه

صله..... ب د جمع

تو..... ن..... أزرق

طول..... ن..... أزرق

²⁵² Bakara Sûresi 4. sayfa (25 -29 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bkz: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 19-20; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 173-174; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 154 – 192; *el-Büdü'rü'z-Zâhira* ..., s. 13.

كُلَّمَا رَزَقُوا مِنْهَا مِنْ مَرَّةٍ رَزَقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رَزَقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنُوتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا

..... ا د ح ك ن ف ر ج ع ي ع خل

غنه ا د ح ك ع ج ع ي ع

وَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

..... ١. ب أصبھاني ح حلواني ع ي ع

بالهاء ي ع

..... ٢. ب أصبھاني ح حلواني ع ي ع

بالهاء. ي ع

..... ٥. أزرق أخفش ق

بلغ ض

..... ٣. ل صوري ع ر خل

..... ٤. ن

..... ٥. س. بلغ. ض

..... ق

..... ١. صله. ب د ج ع

..... ٢. صله. ب

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَّا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا

فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ {البقرة/٢٦}

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَّا فَوْقَهَا

..... ١. ب أصبھاني د ح حلواني ع ج ع ي ع

..... ٢. ب أصبھاني ح حلواني ع ي ع

٥..... أزرق أخفش ق

بلغ..... ض

٣..... ل صوری ع ر خل

بلغ..... أبوعثمان الضرير

٤..... ن

٥.س.بلغ..... ض

٥.س..... ق

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ

..... ا د ح ك ن ف ر ج ع ي ع خل

غنه..... ا د ح ك ع ج ع ي ع

..... تو
..... طول
..... غنه

..... ١..... ب أصبهاني د ح حلواني ع ج ع ي ع

..... ٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع ي ع

..... ٥..... أزرق أخفش ف

..... ٣..... ل صوری ع ر خل

..... ٤..... ن

..... ٥.س..... ف

يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا

..... ا د ح ك ن ق ر ج ع ي ع خل

تر.. أزرق

تر.....تر.. أزرق

بلغ.....ض

وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ

.....١..... ب أصبهاني د ح حلواني ع جع يع

بالهاء يع

.....٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

بالهاء يع

.....٥..... أزرق أخفش ف

.....٣..... ل صوري ع ر حل

.....٤..... ن

.....٥س..... ف

{ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ }

{البقرة/٢٧}

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع حل

وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ

.....١.....١..... ب د ح حلواني ع جع يع

ن.... أصبهاني

.....٢.....٢..... ب ح حلواني ع يع

ن.... أصبهاني

٥.....٥.....تغ.....ن.....أزرق

أخفش

س..... أخفش ق

ن..... ق

بلغ.....ن.....ض

س.....ض

٣.....٣.....ل صوري ع ر خل

س..... م ع سه

بلغ..... أبو عثمان

٤.....٤.....ن

س.....ع

٥.....٥.....س.....بلغ.....ن.....ض

٥.....٥.....س.....ن.....ق

٥.....٥.....س.....س.....ق

أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

٢.....ب أصبهاني د ح حلواني ع جع يع

بالهاء.. يع

٥.....تر.. أزرق

..... أزرق أخفش ف

٣.....ل صوري ع ر خل

٤.....ن

٥.....س.....ف

{ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ } {البقرة/ ٢٨}

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ

..... ب ح ك ن ف يع خل

ته..... ف

إماله..... ر

صله ١..... ب أصبهاني د جع

صله ٢..... ب أصبهاني

صله ٥..... أزرق

بين..... أزرق

س..... م ع ف سه

ته..... ف

ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

..... ا ح ك ن ف ر خل

تَرْجَعُونَ... يع

صله..... ب جع

صله..... د

{ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ } {البقرة/ ٢٩}

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ

..... ١..... ٢..... ب ح حلواني ع يع

..... ٢..... ٢..... ب ح حلواني ع يع

..... ٣..... ٣..... ل صوري ع

أخفش ٥..... ٥

ن ٤..... ٤

إمالة ٥..... ٥..... إمالة ف

٣. إمالة..... ٣..... إمالة..... رخل

ن..... ١..... ٢..... أصبهايي

٢..... ٢..... أصبهايي

٥..... ٥..... أزرق

بين..... ٥..... ٥..... أزرق

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ

س..... ٣..... ٣..... صوري ع

٥..... ٥..... أخفش

٤..... ٤..... ع

إمالة ٥..... ٥..... إمالة..... ف

إمالة ٥..... ٥..... س.. إمالة..... ف

إمالة ٥..... ٥..... س.. إمالة..... ف

إمالة ٣..... ٣..... إمالة..... سه

صله..... ١..... ٢..... ب د جع

٢..... ٢..... ب

وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

وَهُوَ..... ب ح ر جع

..... أصبهايي د ك ن ف يع خل

تو..... أزرق ف

طول..... أزرع

س..... م ع ف سه

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ

وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ} {البقرة/ 3.}

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً²⁵³

.....٢..... ب د ح حلواني ع جع يع

ن..... أصبھاني

.....٥..... ن..... أزرع

..... أخفش ف

ف إماله.

س..... أخفش ف

ف إماله.

.....٣..... ل صوری ع خل

ر إماله.

س..... صوری ع سه

.....٤..... ن

س..... ع

س.....٥..... س..... ف

ف إماله.

.....٢..... إدغام..... ح يع

²⁵³ Bakara Suresi 5. sayfa (30–37 ayetleri) okuyuş farklılıkları için bkz: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 22–23; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 174–176; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 154–192; *el-İşârâtü'l-Celiyye*, s. 22.

قَالُوا أَنْجَعِلْ فِيهَا مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ

.....١.....٢.....٣.....٤.....٥.....٦.....٧.....٨.....٩.....١٠.....١١.....١٢.....١٣.....١٤.....١٥.....١٦.....١٧.....١٨.....١٩.....٢٠.....
ب أصبھاني د ح حلواني ع جع يع

حلواني {
٣. اثبات.
٥. اثبات.
٢. إسقاط
١,٥. إسقاط
١. إسقاط

.....٢.....٣.....٤.....٥.....٦.....٧.....٨.....٩.....١٠.....١١.....١٢.....١٣.....١٤.....١٥.....١٦.....١٧.....١٨.....١٩.....٢٠.....
ب أصبھاني ح حلواني ع جع يع

حلواني {
٣. اثبات.
٥. اثبات.
٢. إسقاط
١,٥. إسقاط
١. إسقاط

.....٥.....٦.....٧.....٨.....٩.....١٠.....١١.....١٢.....١٣.....١٤.....١٥.....١٦.....١٧.....١٨.....١٩.....٢٠.....
أزرق أخفش

ق {
٥. إسقاط
٣. إسقاط
١. إسقاط

بلغ.....٥.....٦.....٧.....٨.....٩.....١٠.....١١.....١٢.....١٣.....١٤.....١٥.....١٦.....١٧.....١٨.....١٩.....٢٠.....
ض {
٥. إسقاط
٣. إسقاط
١. إسقاط

قَالُوا أَنْجَعِلْ فِيهَا مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ

حلواني { ٣... إسقاط ٠٣
٢... إسقاط ٠٢
١... إسقاط ٠١

ل صوري ع ر خل٣

حلواني٥

بلغ.....٣..... أبو عثمان الضري

ن٤.....٤

ض { ٥...س...بلغ..... إسقاط ٠٥
٣... إسقاط ٠٣
١... إسقاط ٠١

ق { ٥... إسقاط ٠٥
٣... إسقاط ٠٣
١... إسقاط ٠١

وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ

ادح ك ن ف ر جع يع خل

إدغام..... ح يع

قَالَ إِنِّي أَكَلْتُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

إِنِّي..... ادح جع

إدغام..... ح

١..... حلواني ع يع

إدغام..... يع

٢..... حلواني ع يع

إدغام..... يع

٣..... ل صوري ع رخل

٥..... أخفش ف

٤..... ن

٥.س..... ف

{وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ} {البقرة/٣١}

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

.....٢.....٢.....١.....٢.....٢.....ت
ب {١.....١.....ت
.....٢.....٢.....ت

.....٢.....١ إسقاط ح يس

بالحاء..... يس

{وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

.....١.....١ إسقاط ح يس

بالحاء..... يس

.....٢.....٢ إسقاط ح يس

بالحاء..... يس

.....٢.....١ حلواني ع حه

بالحاء..... حه

.....٢.....٢ حلواني ع حه

بالحاء..... حه

٢٠١ ت...ته...
 بالهاء...
 يس { ٢٠٢ ت...ته...
 بالهاء...

صله...٢...٢...١...٢...ته...ت...صله... ب ه

١...١ ت...ته...ت...صله... ب ه

٢...٢ ت...ته...ت...صله... ب

٢٠١ ت...ته...صله...
 ز { ٢٠١ ت...ئ...صله...
 ١...١ إسقاط ت...صله...
 ٢...١ إسقاط ت...صله...

أنبوني...٢...١...ت...ته...صله... جمع

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

ن...٢...٢...١...٢...١...٢...ت...ته... أصبھاني

٢...٢ ت...ته...ت... أصبھاني

ن...٥...٥...٥...٥...ته...
 أزرق { ٥...٥ ت...ئ... (٤ مدله)...
 ٥...٥ ت... باء مختلسه...

ل صوری ع ر خل ٣...٣...٣...٣...٣

س...٣...٣...٣...٣...٣ صوری ع سه

..... ٥...٥...٥...٥...٥ أخفش ف

س...٥...٥...٥...٥...٥ أخفش ف

ف ٥س٥
 ن ٤..... ٤..... ٤..... ٤.....
 ع ٤..... ٤..... ٤..... ٤.....
 ف ٥س..... ٥س..... ٥س..... ٥س.....

تو..ن ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥.....
 ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥.....
 ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥.....
 ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥.....
 ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥.....
 ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥..... ٥.....

{قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ} {البقرة/٣٢}

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا

..... ١..... ب أصبهاني د ح حلواني ع جع يع

..... ٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

..... ٥..... أزرق أخفش ف

..... ٣..... ل صوري ع ر خل

..... ٤..... ن

..... ٥س.....
 ٥..... تو.....
 ٥س.....

إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

..... اد ح ك ن ف ر جع يع خل

{ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا

كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ } {البقرة/ ۳۳}

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ

..... ۱..... ۲..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

صله..... ۲..... ب د جع

..... ۲..... ۲..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

صله..... ۲..... ب

..... ۵..... ۵..... أزرق أخفش

..... ۵.ته.....
..... ۱.ته..... ف
..... ۵.ته..... يايه إبدال
..... ۱.ته..... يايه إبدال

..... ۵..... ۵..... تو..... أزرق

..... ۵..... ۵..... طول..... أزرق

..... ۳..... ۳..... ل صوري ع ر خل

..... ۴..... ۴..... ن

..... ۵..... ۵..... يايه إبدال..... ف

..... ۱.ته..... ف

فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ..... وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

..... ۱..... ۲..... إلى..... ب ح

..... إدغام..... ح

..... ۱..... حلواني ع يع

إدغام.....	يع
ن...صله ١ إِيَّ	ن..... أصبھاني
صله ٢...صله ١ إِيَّ	ب دجع
٢.....٢.....إِيَّ	ب ح
٢.....	حلواني ع يع
إدغام.....	يع
ن...صله ٢ إِيَّ	ن..... أصبھاني
صله ٢...صله ٢ إِيَّ	ب
٥.....٥.....ن...صله ٥ إِيَّ	ن..... أزرق
٥.....	أخفش ف
س.....	ف
س...س...٥.....س.....	أخفش ف
٣.....٣.....٣.....	ل صوري ع رخل
س...س...٣.....س.....	صوري ع سه
٤.....٤.....٤.....	ن
فَلَمَّا أَنبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ	
س.....س...٤.....س.....	ع
٥.....س...٥.....س...٥.....س.....	ف
٥.....س...٥.....س...٥.....س.....	ف
{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ} {البقرة/٣٤}	
وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ	
٢.....١.....١.....	ب أصبھاني د ح حلوان ي ع يع

ب أصبهاني ح حلواني ع يع ٢...٢

أزرق أخفش ف ٥...٥

ف { ٥.٥.٥
..... ١.٥.٥
..... ٥.٥.٥
..... ٥.٥.٥
..... ١.٥.٥

تو ٥...٥ أزرق

طو ٥...٥ أزرق

ل صوری ع رخل ٣...٣ ٣

ن ٤...٤ ٤

ف ٥...٥ ٥

٢. للملكة ١...١ جمع

٢. ضمه يه إثمَام ١...١ عی

أَبِي وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

ب أصبهاني د ل أخفش ن جمع حه

بين أزرق

إمالة ح صوری یس

إمالة. بالهاء . یس

..... بالهاء. حه

بين بين أزرق

إمالة ف س خل

{وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ}

{البقرة/٣٥}

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا

١..... ب د ح حلواني ع يع

إبدال.. ح جع

إدغام. إبدال... ح

إدغام..... يع

ن..... إبدال.. أصبهايني

٢..... ب ح حلواني ع يع

إبدال.. ح

إدغام..... يع

ن..... إبدال.. أصبهايني

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا

٥..... ن..... أزرق

أخفش

إبدال.. ف

س..... أخفش

إبدال.. ف

تو..... إبدال.. أزرق

طو..... إبدال.. أزرق

٣..... ل صوري ع رخل

س.....صوري ع سه

.....٤ ن

س.....ع

.....٥ س.....س.....إبدال.. ف

وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ

..... اد ح ك ن ف رجع يع خل

بالهاء يع

{فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ}

{البقرة/٣٦}

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ

..... اد ح ك ن رجع يع خل

فَأَزَلَّهُمَا..... ف

وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ

..... ب ح ك ن ق ريع خل

بلغ.....ض

ن.....ن.....ج

س.....س.....م ع ق سه

ق.....

بلغ.....ض

بلغ.....س.....ض

..... ب د جمع

وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ

..... اح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب د جع

{ فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ } {البقرة/٣٧}

فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ

.....١ ب أصبهاني ح حلواني ع جع يع

غنه..... ب أصبهاني ح حلواني ع جع يع

آدم..... كَلِمَاتٍ..... د

غنه.. كَلِمَاتٍ..... د

إدغام..... ح يع

غنه..... ح يع

.....٢ ب أصبهاني ح حلواني ع يع

غنه..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

إدغام..... يع

.....٥ أزرق أخفش

غنه..... أزرق أخفش

أزرق {
..... تو
..... طول
..... غنه
..... بين . ٥ . تو
..... بين . ٥ . طول
..... غنه

فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ

.....٣ ل صوری ع

غنه..... ل صوری ع

.....٤ ن

غنه..... ع

إماله.٥..... ف

إماله.٥.س..... ف

إماله.٣..... ر خل

إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

..... ادح ك ن ف ر جع يع خل

إدغام..... ح يع

{قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ} {البقرة/٣٨}

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا²⁵⁴

..... ادح ك ن ف ر جع يع خل

فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

..... ب ح ك ن س خل

بالضم..... ف

فَإِلَّا خَوْفٌ..... بالضم..... يع

إماله..... ت

²⁵⁴ Bakara Sûresi 6. sayfa (38–48 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 23; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 176–177; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 163- 192; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 240; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 35; *el-Burhan*..., c. I, s. 322.

صله.....صله..... ب د

إبدال..... ج ح

بين..... أزرق

إبدال.....صله..... جمع

{وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ} {البقرة/٣٩}

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ

.....٢...١..... ب أصبھاني د ی حلواني ع جمع یع

إماله. ح

بين. ی

.....٢...٢..... ب أصبھاني ی حلواني ع یع

إماله. ح

بين. ی

.....٥...٥..... بين أزرق

..... أخفش ف

.....٥...٥..... بين أزرق توسط

.....٥...٥..... بين أزرق طول

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ

.....٣...٣..... ل ع س خل

إماله. صوری ت

.....٤...٤..... ن

.....٥...٥..... ف

.....٥...٥..... ف

هُم فِيهَا خَالِدُونَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

بالهاء. يع

صله..... ب د جع

{ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ } {البقرة/ ٤٠}

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ

..... ٢٠١..... ١..... ١..... ب أصبھاني ح حلواني ع

فَارْهَبُونِ يع

صله..... ١..... صلہ..... ب د

..... ٢..... ١..... ١..... صلہ..... جع

..... ١..... ١..... صلہ..... جع

..... ٢..... ٢..... ب أصبھاني ح حلواني ع

فَارْهَبُونِ يع

صله..... ٢..... ب

..... ٥..... ٥..... أزرق أخفش ف

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ

..... ٥..... توسط
..... ٥..... طول
..... ٥..... توسط ٥..... توسط
..... ٥..... طول ٥..... طول

..... ٣..... ٣..... ل صوري ع ر خل

..... ٤..... ٤..... ن

س.٥.....س.٥.....س.٥.....ف

س.٥.....س.٥.....س.٥.....ف

{ وَ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ } {البقرة/٤١}

وَ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ

.....١.....١.....ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....١.....صله.....ب د جع

.....١.....غنة.....ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....١.....صله.....ب د جع

.....٢.....ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....٢.....صله.....ب

.....٢.....غنة.....ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....٢.....صله.....ب

وَ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ

.....٥.....أزرق أخفش ف

.....٢.....غنة.....أزرق أخفش

.....٣.....ل صوری ع ر خل

.....٣.....غنة.....ل صوری ع

.....٤.....ن

.....٤.....غنة.....ع

.....س.٥.....ف

توسط... ٥..... ٥.....
 طول... ٥..... ٥.....
 طول... ٥..... غنة..... ٥.....
 أزرق {

وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا

..... اد ح ك ن ف ر جع يع خل

توسط..... أزرق

طول..... أزرق

وَأَيَّ فَاتَّقُونَ

..... اد ح ك ن ف ر جع خل

فَاتَّقُونِي. يع

{وَلَا تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ} {البقرة/٤٢}

وَلَا تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

..... اد ح ك ن ف ر جع خل

صله..... ب د جع

{وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ} {البقرة/٤٣}

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ

..... ب أصهاني د ح ك ن ف ر جع يع خل

بالهاء. يع

تغليظ.. قصر.....
 توسط.....
 طول.....
 أزرق {

{اتَّامِرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ} {البقرة/٤٤}

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا

..... ب ح ك ن ف ر يع حل

ب د صله..صله

إبدال..... ج ح

ج ع صله..صله

أَفَلَا تَعْقِلُونَ

..... اد ح ك ن ف ر جع يع حل

{وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ} {البقرة/٤٥}

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ

..... ب أصبها ني د ح ك ن ف ر جع يع حل

تغليظ... أزرق

وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ

..... ب د ح ك ن ف ر جع يع حل

بالهاء. يع

ن..... أصبها ني

تر..ن..... أزرق

.....س..... م ع ف سه

{الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} {البقرة/٤٦}

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

..... ب ح ك ن ف ر يع حل

بالهاء. يع

صله ١..... أصبها ني

صله ٢..... أصبهاني

صله ٥..... أزرق

س..... م ع ف سه

صله..... صله.. صله ١..... ب جمع

د صله

ب صله ٢.....

{ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ } {البقرة/٤٧}

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

١...٢.....١..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

بالهاء.. يع

د صله..... صله

٢.....ته.....١..... صله..... صله..... جمع

١.....ته.....١..... صله..... صله..... جمع

٢...٢.....٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

بالهاء. يع

ب صله..... صله

٥...٥.....٥..... أزرق أخفش ف

٥.....توسط.....٥..... أزرق

٥.....طول.....٥..... أزرق

٣...٣.....٣..... ل صوري ع ر خل

٤...٤.....٤..... ن

٥.....٥.....س..... ف

س ٥ س.....س٥..... ف

{وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ} {البقرة/٤٨}

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

ب ك ن ق ر خل

صله..... ب

إبدال..... أصبھاني

صله..... جع

وَلَا تُقْبَلُ.....صله..... د

ح يع

إبدال..... ح

تو.....إبدال.....أزرق

ق

طول.....إبدال.....أزرق

س..... م ع ق سه

س.بلغ.....بلغ.....بلغ
تو.بلغ.....بلغ.....بلغ
...بلغ.....بلغ.....بلغ

غنة..... ب ك ع

صله..... ب

إبدال..... أصبھاني

صله..... جع

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

وَلَا تُقْبَلُ.....صله..... د

ح يع

حإبدال

تو.....إبدال.....أزرق

س.....م ع

{وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ}

{البقرة/ ٤٩ }

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ²⁵⁵

.....٢.....٢.....٢.....ب ح حلواني ع يع

.....٢.....إدغام.....ح يع

.....٣.....٣.....٣.....ل صوري ع ر خل

.....٥.....٥.....٥.....أخفش

.....٥.....ته.....ف

.....١.....ته.....ف

.....٤.....٤.....٤.....ن

.....٢.....٢.....٢.....ن.....أصبهاني

²⁵⁵ Bakara Sûresi 7. sayfa (49 – 57 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız Paluvi *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 23–24; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 177–179; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 164–193; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 240; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 36; *el-Burhan*..., c. I, s. 321.

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ

.....٥.....٥.....٥
ن تو٥.....٥.....٥.....٥.....٥
ن طول.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥

س.....٣.....٣.....٣.....٣.....٣
صوری ع سه

.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
أخفش

.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
ف ته...

.....١.....١.....١.....١.....١
ف ته...

.....٤.....٤.....٤.....٤.....٤
ع

.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
س.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
ف تو...

.....١.....١.....١.....١.....١
ف تو...

.....٢.....٢.....٢.....٢.....٢
صله ب د جمع

وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ

.....٢.....٢.....٢.....٢.....٢
ب أصبھاني ح حلواني ع يع

.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
غنه ب أصبھاني ح حلواني ع يع

.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
أزرق أخفش ف

.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
غنه أزرق أخفش

.....٣.....٣.....٣.....٣.....٣
ل صوری ع ر خل

.....٥.....٥.....٥.....٥.....٥
غنه ل صوری ع

.....٤.....٤.....٤.....٤.....٤
ن

وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ

غنه..... ع

س.٥..... ف

صله.....٢. ب د جع

غنه..... ب د جع

{ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَمْجَيْنَاكُمْ وَأَعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ } {البقرة/ ٥٠}

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَمْجَيْنَاكُمْ وَأَعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

١..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

٥..... أزرق أخفش ف

تو..... أزرق

طول..... أزرق

٣..... ل صوري ع ر خل

٤..... ن

س.٥..... ف

صله.....١..... ب د جع

٢..... ب

{ وَإِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ } {البقرة/ ٥١}

وَإِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ

١..... إدغام..... ب أصبهاني حلواني

صله..... ب

- دظهارة.....صلة..... د
- ع
- ٢.....إدغام.....ب أصبهاني حلواني
- بصلة..... ب
- عظهارة..... ع
- ٥.....إدغام.....أزرق أخفش
- بين.٥.....إدغام.....أزرق
- ٣.....إدغام.....ل صوري
- عظهارة..... ع
- ٤.....إدغام.....ص
- عظهارة..... ع
- ٥.....إدغام.....ف
- إماله.٥.....إدغام.....ف
- ٣.....إدغام.....ر خل
- وَعَدْنَا.....١.....إدغام.....ح يع
- بالهاء يع
- جمعصلة..... جمع
- يسظهارة..... يس

وَإِذْ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ

بالهاء.. يس

٢.....إدغام.....ح يع

بالهاء. يع

اظهار..... يس

بالهاء. يس

بين ١٠.....إدغام..... ح

بين ٢٠.....إدغام..... ح

{ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ } {البقرة/٥٢}

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

..... ا ح ك ن ف ر ي ع خل

إدغام..... ح يع

صله.....صله..... ب د جع

{ وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ هَتَدُونَ } {البقرة/٥٣}

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ هَتَدُونَ

..... ب ح ك ن ف ر ي ع خل

صله..... ب د جع

..... ن ج

..... ن .تو..... أزرق

..... ن .طول..... أزرق

..... س..... م ع ف سه

{ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجَلَ فَنُتُوبُوا إِلَى بَرِّئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ

بَرِّئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ } {البقرة/٥٤}

ح ١.....إسكان.....١.....ح

ح ١.....اختلاس.....ح

ط ١.....اتمام.....ط

ح ٢.....إسكان.....٢.....ح

ح ٢.....اختلاس.....ح

ط ٢.....اتمام.....ط

إمالة..... ٥..... ٥.....

ف { ن

..... إدغام.....

س ٣..... ٣..... س خل

ت ٣..... إمالة..... ت

س..... ٥..... ٥.....

..... ن

..... إدغام.....

ف { ٥..... ٥.....

..... ن

..... إدغام.....

سه ٣..... ٣..... سه

ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ

..... ا ط ك ن ف س يع خل

ح .. إسكان..

ح .. اختلاس..

ته.... ف

إماله.. ت

غنه..... ب أصبهاني ط ك ع يع

إسكان.. ح

اختلاس.. ح

تر..... أزرق

غنه..... أزرق

صله..... ب د جع

غنه..... ب د جع

فَتَابَ عَلَيْكُمْ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

..... إدغام. ح يع

{ وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ } {البقرة/ ٥٥}

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

..... ب ح ك ن يع

إماله.. تف..... ي

إماله.. تر..... ي

إبدال..... ج ح

إماله.. تف..... ي

إماله.. تر..... ي

إبدال. إدغام..... ح

إماله.. تف..... ح

إماله.. تر..... ح

إدغام..... يع

بين..... إبدال..... أزرق ح

إماله.. تف..... ح

إماله.. تر..... ح

..... ح

إماله.. تف..... ح

إماله.. تر..... ح

إبدال. إدغام..... ح

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

إماله.. تف..... ح

إماله.. تر..... ح

إماله..... ف ر خل

صله..... ب د

إبدال..... صلّه..... جع

{ ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ } { البقرة/ ٥٦ }

ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

..... ح ك ن ف ر يع خل

صله..... صلّه..... ب د جع

{ وَظَلَلْنَا عَلَيْكُمُ الْعَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ }

{البقرة/٥٧}

وَوَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى

..... ا د ح ك ن جع يع

بين .. ح

إماله. ف ر خل

تغ..... أزرق

بين .. أزرق

كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

..... ١..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

صله..... ب د جع

..... ٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

صله..... ب

..... ٥..... أزرق أخفش ف

..... ٣..... ل صورى ع ر خل

..... ٤..... ن

..... ٥..... س..... ف

تغ..... ٥..... أزرق

{وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَداً وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّداً وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ

{المُحْسِنِينَ} {البقرة/٥٨}

وَأِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ وَلَكِنَّ خَطَايَاكُمْ²⁵⁶

..... يُعْفَرُكُمْ. ب أزرق

بين .. أزرق

..... ط ن ق يع خل

ر إماله... ر

ح إدغام..... ح

ك تُعْفَرُكُمْ..... ك

بلغ..... بلغ ض

صله..... يُعْفَرُكُمْ. صله... ب

د صله... د

إبدال..... يُعْفَرُكُمْ..... أصبھاني

ط

ح إدغام..... ح

يُعْفَرُكُمْ. صله... جمع

إدغام. إبدال..... إدغام. ح يع

وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ

..... كلهم

بالهاء .. يع

{فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رَجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ} {البقرة/٥٩}

²⁵⁶ Bakara Sûresi 8. sayfa (58 – 61 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü 'l-Irfân*..., s. 24 – 25; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 179-180; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü 'l-Hallân*..., s. 165 – 193; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 240; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 35; el-Burhan..., c. I, s. 322.

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ ... ظَلَمُوا رَجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

..... ٢. أصبهاني ح حلواني ع حه

..... ٣. صوري ع خل

..... ٥. أخفش ف

..... ٤. ن

..... ٥.س. ف

..... ٢. صله. ب د

..... ٢. إدغام. ح حه

..... ٢. إثمَام. حلواني يس

..... ٣. ل ر

..... ٢. إثمَام. إدغام. يس

..... ٢. إخفاء. صله. جمع

..... ٥. تغ. تغ. أزرق

{وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ كُتُوبًا

وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ} {البقرة/٦٠}

وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ

..... ا د ح ك ن جع يع

..... بين. ح

..... بين. بين. أزرق

..... إماله... إماله. ف ر خل

كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

..... ب د ح ك ن ف ر ج ع ي ع خل

بالهاء. يع

ن..... ج

س..... م ع ف سه

غنه..... ب د ح ك ع ج ع ي ع

بالهاء. يع

ن..... ج

س..... م ع

فَأَنْفَجَرْتُمْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا

..... كلهم

قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِكَتَهُمْ

..... كلهم

{ وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِيهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مِمَّا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ } {البقرة/ ٦١}

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ ... مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا ... وَبَصَلِهَا

..... ٢..... ب ح حلواني ع يع

..... ٣..... ل صوري

..... ٥..... أخفش

..... ٤..... ن

..... ٢..... ن أصبهاني

- س.....٣.....صوری ع
- أخفش٥
- ع٤
- تر.....ن.....٥.....أزرق
- بين.....تر.....ن.....٥.....أزرق
- ح٢.....
- إماله.....بلغ.....س.....٥.....
- ض {٥.....
- س.....س.....٥.....
- ق٥.....س.....
- ق٥.....س.....
- سه٣.....
- ق٥.....
- رخل٣.....
- صله.....٢.....ب د جمع

قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ

..... ادح ك ن جمع يع

بين.....أزرق

إماله.....ف رخل

إهبطوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ

..... اح ك ن ر يع خل

ته.. ف

صله..... ب د جع

وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ

.....٢. ب أصبهاني د حلواني ع جع

.....٥. أزرق أخفش

.....٥. تو. أزرق

.....٥. طول. أزرق

.....٣. ل صوری ع

.....٤. ن

.....٢. عَلِيَهُمْ ح

.....٥. عَلِيَهُمْ ص. ف

.....٥. س. ف

.....٣. ر خل

.....٢. يع

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ الْحَقِّ

..... النَّبِيِّ ٢ يُن. ب أصبهاني

..... النَّبِيِّ ٥ يُن. أزرق

..... ح ك ن ف ر يع حل

..... النَّبِيِّ ٥ يُن. تو. أزرق

..... النَّبِيِّ ٥ يُن. طول .. أزرق

..... النَّبِيِّ ٢ يُن. ب

..... د جع

ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

كلهم

{ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا

خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ } {البقرة/ ٦٢}

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ²⁵⁷

ب وَالصَّابِئِينَ.....

ب جمع صله ١.....

ب صله ٢.....

ن ن صله ١..... أصبھاني

أصبھاني صله ٢.....

د صله صله

ل أخفش ن يع

س س س أخفش ع

بين وَالصَّابِئِينَ ن ن صله ٥..... أزرق

إمالة ح صوری ف ر خل

س ف

س س س صوری ف سه

إتباع إمالة أبوعثمان الضرير

²⁵⁷ Bakara Süresi 9. sayfa (62 – 69 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 25; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 181; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 166–193; *el-Büdü'rü'z-Zâhira*..., s. 14; *el-İşârâtü'l-Celiyye*, s. 23.

تو.....بين.....وَالصَّابِئِينَ.....ن تو.....ن تو.....صله ه
 ن قصر.....ن قصر..صله ه
 طو.....بين.....وَالصَّابِئِينَ.....ن تو.....ن تو.....صله ه
 ن قصر.....ن قصر..صله ه

أزرق

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

..... ا ح ك ن ر خل

صله.....صله..... ب د جع

بالضم..... ف

وَلَا خَوْفٌ...بالضم..... يع

{ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ } {البقرة/ ٦٣}

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ

..... ب ح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب د جع

ن..... ج

س..... م ع ف سه

خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

..... ١..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

صله.....صله..... ب جع

د صل ه صل ه

..... ٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

ب صل ه صل ه

..... ٥..... أزرق أخفش ق

بلغ.....ض

توسط.....أزرق

طول.....أزرق

.....٣ ل صوري ع ر خل

.....٤ ن

.....٥ س.بلغ.....ض

.....ق

{ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ } { البقرة/٦٤ }

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

إدغام.. ح يع

صله..... ب د جع

فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

بهاء. يع

صله..... ب د جع

{ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ } { البقرة/٦٥ }

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

..... ب أصبھاني ح ك ن ر يع خل

ته... ف

خَاسِئِينَ... ف

بهاء.. يع

تر...قصر...
 أزرق {
 ...توسط
 ...طول

صله.....صله..... ب د

اخفاء.... جمع

{البقرة/٦٦} {فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ}

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ

..... ادح ك ن ف ر جمع يع خل

بالهاء يع

غنه.....غنه..... ادح ك ع جمع يع

غنه.بالهاء يع

{وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ}

{البقرة/٦٧}

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً

.....١..... ب ط حلواني ع يع

صله.....١..... ب د

إبدال صله.....١..... أصبهاني جمع

همز..إسكان.....
 همز..اختلاس.....
 ح {
 إبدال..إسكان.....
 إبدال..اختلاس.....

إبدال.....١..... ط

٢..... ب ط حلواني ع يع

صله ٢..... ب

إبدال. صله ٢..... أصبھاني

همز.. إسكان.....
همز.. اختلاس.....
ح { إبدال. إسكان.....
إبدال. اختلاس.....

إبدال..... ط

٥.. إبدال. صله ٥..... أزرق

أخفش.....

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبُحُوا بَقَرَةً

س..... أخفش

٣..... ل صوری ع

س..... صوری ع

٤..... ن

س..... ع

بين..... ٥.. إبدال. صله ٥..... أزرق

١... همز.. إسكان..... ح

همز.. اختلاس..... ح

ط.....

إبدال. إسكان..... ح

إبدال. اختلاس..... ح

إبدال..... ط

٢.. همز.. إسكان..... ح

همز.. اختلاس..... ح

..... ط

إبدال.. إسكان..... ح

إبدال.. اختلاس..... ح

إبدال..... ط

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً

إماله..... ٥.....
إماله
.....س
ف إماله
.....س..... ٥
إماله

..... ٣ رخل

إماله ر

.....س سه

قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُؤًا

..... ١.. هُزُؤًا... ب أصبهاني د ح حلواني جع يع

..... ع

..... ٢.. هُزُؤًا... ب أصبهاني ح حلواني يع

..... ع

٥... هُزءاً... أزرَق أخفش

هُزأ... ف

هُزوأ.. ف

٣... هُزءاً.. ل صوری ر

ع

هُزءاً... خل

هُزءاً.س سه

٤... هُزءاً.. ص

ع

٥... هُزأ... ف

هُزوأ.. ف

قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

ب د ح ك ن ف ر جع يع خل

بالهاء.. يع

ن

س... م ع ف سه

{قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فافعلوا ما تؤمرون}

{البقرة/٦٨}

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ

ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

بالهاء.. يع

غنه... ا د ح ك ع جع يع

بالهاء يع

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ

..... ا د ح ك ن ق ر جع يع خل

بلغ..... ض

غنه..... ا د ح ك ع جع يع

عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

فَأَفْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ

..... ب د ح ك ن ر يع خل

إبدال... ج ح ف جع

{قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْهَأُ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْهَأُ تَسْرُ النَّاطِرِينَ} {البقرة/٦٩}

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْهَأُ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

غنه..... ا د ح ك ع جع يع

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْهَأُ تَسْرُ النَّاطِرِينَ

.....٢..... ب أصبهاني د ح حلوان ي ع جع يع

بالهاء . يع

غنه..... ا د ح ك ع جع يع

بالهاء . يع

.....٥..... أزرق أخفش ف

غنه..... أزرق أخفش

.....٣..... ك ع ر خل

غنه.....ك ع

.....ن ٤

غنه.....ع

.....س.٥ ف

{قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ} {البقرة/٧}

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا²⁵⁸

.....ادح ك ن ف رجع يع خل

غنه.....ادح ك ع جمع يع

وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ

.....٢.....١... ب أصبهاني د ح حلواني ع جمع يع

باهاء يع

.....٢.....٢... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

باهاء. يع

.....٥.....٥... أزرق

.....٥.....إماله ف

.....٣.....٣... حلواني ع ر

.....٣.....إماله داجوني صوري خل

.....٤.....٤... ن

.....٥.....إماله ف

.....٥.....إماله ف

²⁵⁸ Bakara Sûresi 10. sayfa (71 -76 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 26; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 181-182; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 168-193.

{قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةً لَا شِيبَةَ فِيهَا قَالُوا لَئِن جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا

{يَفْعَلُونَ} {البقرة/٧١}

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ

..... ب د ح ك ن ف ر ج ع ي ع خ ل

ن..... ج

تر...ن..... أ ز ر ق

س..... م ع ف سه

غنه..... ب د ح ك ع ج ع ي ع

ن..... أصبهاني

تر...ن..... أ ز ر ق

س..... م ع ف سه

مُسَلَّمَةً لَا شِيبَةَ فِيهَا

..... ا د ح ك ن ف ر ج ع ي ع خ ل

تو..... ف

غنه..... ا د ح ك ع ج ع ي ع

قَالُوا لَئِن جِئْتَ بِالْحَقِّ

..... ب د ح ك ن ف ر ج ع ي ع خ ل

إبدال..... ح ج ع

ن..... ج

إبدال..... ع ي

ن.تو..... أ ز ر ق

ن. طول..... أزرق

.....س. م ع ف سه

فَذَجَّوْهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ

..... ادح ك ن ف رجع يع خل

{وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ} {البقرة/٧٢}

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا

..... ب أزرق ح ك ن ف ر يع خل

إبدال..... أصبها ني ح

صله.....صله..... ب د

إبدال.صله... جمع

وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

..... ادح ك ن ف رجع يع خل

{فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ} {البقرة/٧٣}

فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا

..... اح ك ن ف رجع يع خل

صله..... د

كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

..... ب ح حلوان ي ع يع

صله١.....صله..... ب د جمع

..... أصبها ني

صله٢.....صله..... ب

..... أصبها ني

صله ه
أزرق { تو
..... طول

س م ع

بين صله ه . تو أزرق

طول أزرق

ح

إماله ف ر خل

س ف سه

{ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقُّ

فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ } {البقرة/ ٧٤}

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً

..... فَهِيَ ب ح

إماله .. ر

ج ن

..... ك ن ف يع خل

إماله ... ف

س م ع ف سه

إماله ... ف

إدغام فَهِيَ ح

يع

صله فَهِيَ ب جمع

د

وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ

..... ب د ح ك ن رجع يع خل

ن ... ج ف

س... م ع ف سه

وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ

.....٢..... ب أصبهان ي د ح حلواني ع جمع يع

.....٥..... أزرق حلواني أخفش

.....٣..... ل صوري ع ر خل

.....٣..... إسقاط... حلواني ف

.....٢..... إسقاط... حلواني

.....١..... إسقا... حلواني ف

.....٣.....ته.رو... حلواني

.....١.....ته.روم.. حلواني ف

.....٤..... ن

.....٥..... إسقاط.. ف

.....٥.....ته.روم.. ف

وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشِيَةِ اللَّهِ

..... ا د ح ك ن ف ر يع خل

.....اخفا..... جمع

وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

..... اح ك ن ف ر ج ع ي ع خل

بالياء.... د

{أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ} {البقرة/٧٥}

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ... مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

..... ب ح ك ن ق ر ي ع خل

ب صلته..... صلته

د صلته

ج ح إبدال

ج ع صلته..... صلته

ض أبو عثمان الضير بلغ

{وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ} {البقرة/٧٦}

{تَعْقِلُونَ} {البقرة/٧٦}

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا

..... ١..... ب أصبهان ي د ح حلواني ع ج ع ي ع

..... ٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع ي ع

..... ٥..... أزرق أخفش ف

..... ٣..... ل صوري ع ر خل

..... ٤..... ن

..... ٥..... س..... ف

..... ن..... ف

..... إدغام..... ف

تو.....٥...طول. أزرق

طول...٥..طول. أزرق

وَإِذَا خَلَا بِبَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُوهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ

١..... ب ح حلواني ع يع

٢..... ب ح حلواني ع يع

٣..... ل صوري ع ر خل

٥..... أخفش ف

٤..... ن

١..... ١..... صلته..... صلته..... صلته..... ب د جع

أصبهاني

٢..... ٢..... صلته..... صلته..... صلته..... ب

أصبهاني

٥..... ٥..... أزرق

٣..... س..... صوري ع سه

٥..... أخفش ف

٤..... ع

٥..... س..... ف

أَفَلَا تَعْقِلُونَ

..... ادح ك ن ف ر جع يع خل

{أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ} {البقرة/٧٧}

أَوَّلًا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ²⁵⁹

..... ادح ك ن ف ر جع يع خل

تر..... أزرق

إدغام..... ح يع

{وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ} {البقرة/٧٨}

وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

.....١..... ب ح حلواني ع يع

.....٢..... ب ح حلواني ع يع

.....٣..... ل صوري ع رخل

.....٥..... أخفش ف

.....٤..... ن

.....١.....١.....١..... ب أصبهاني د

.....١.....١..... أمانِيَّ..... صلته..... جمع

.....٢.....٢.....٢..... ب أصبهاني

.....٥.....٥.....٥..... أزرق

.....٣.....٣..... صوري ع سه

.....٥.....٥..... أخفش ف

.....٤.....٤..... ع

.....٥.....٥..... ف

²⁵⁹ Bakara Sûresi 11. sayfa (77–83 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 26; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 182–183; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 168 – 194; *el-Büdûrû'z-Zâhira*..., s. 14; *el-İşârâtü'l-Celiyye*, s. 23.

{فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَيْشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ

مِمَّا يَكْسِبُونَ} {البقرة/٧٩}

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لَيْشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا

ا ح ك ن ف ر خ ل

ب د ج ع

ب ا ل ض م

ح

ب ا ل ض م

ا ح ك ع

ب د ج ع

ب ا ل ض م

{فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ}

فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ

ب ح ك ن ف ر خ ل

ب ا ل ض م

ج

س

ب د ج ع

ب ح ك ع

ب ا ل ض م

ج

س

صله.....صله.....صله..... ب د جع

{وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ}

{البقرة/٨.}

وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً

.....١..... ب أصبهاني د ح حلواني ي ع جع يع

.....٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....٥..... أزرق أخفش ف

إماله.. ف

.....٣..... ل صوري ع خل

إماله.. ر

.....٤..... ن

.....٥.....س..... ف

إماله.. ف

قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

.....إدغام.....١..... ب ح حلواني يع

.....٢..... ب ح حلواني يع

.....٣..... ل صوري ر خل

.....٥..... أخفش ق

.....٤..... ص

.....٥..... بلغ..... ض

.....٣..... أبوعثمان الضيرير

.....١..... صلّه..... ب جع

ب ٢

د ١ صلته

قُلْ أَخَذْتُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

ع ١ ع يس

ع ٢ ع يس

ع ٣ ع

ع ٤ ع

ن. إدغام ١ أصبھاني

أصبھاني ٢

أزرق ٥

س. إدغام ٣ صوری سه

أخفش ق ٥

ق ٥ س

بلغ ٥ ض

ض ٥ س

س ٣ ع

ع ٤ ع

{ بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ } {البقرة/ ٨١}

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ

..... ٢ ٢ خَطِيئَتُهُ ب أصبھاني جمع

خَطِي ه نَائُهُ ٥.....٥.....بين
 خَطِي ه نَائُهُ تُو. ٥.....بين أزرق
 خَطِي ه نَائُهُ طُول ٥.....بين.....

.....٢.....٢..... د ي حلواني ع يع

حإماله.....

يبين.....

.....٣.....٣..... ل ع

صوريإماله.....

.....٥.....٥..... أخفش

.....٤.....٤..... ن

بين..... خَطِي ه نَائُهُ تُو. ٥.....بين أزرق

خَطِي ه نَائُهُ طُول ٥.....بين..... أزرق

.....٢.....٢..... طإماله.....

.....٤.....٤.....إماله..... ص

.....٥.....٥..... ق

.....٥.....٥.....س..... ق

.....٣.....٣..... س خل

.....إماله..... ت

.....٥.....٥.....بلغ..... ض

.....٥.....٥.....س..... ض

هُم فِيهَا خَالِدُونَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

بالهاء . يع

صله..... ب د جع

{وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ} {البقرة/٨٢}

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ

.....٢..... ب أصبهان ي د ح حلواني ع جع يع

.....٥..... أزرق أخفش ف

إماله . ف

.....٣..... ل صوري ع خل

إماله . ر

.....٤..... ن

.....٥..... س. ف

إماله . ف

.....٥..... تو. أزرق

.....٥..... طول. أزرق

هُم فِيهَا خَالِدُونَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

..... بالهاء . يع

صله..... ب د جع

{وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُّعْرِضُونَ} {البقرة/٨٣}

وَإِذْ أَخَذْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ لَأَتَعْبُدُونَنَا.. إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ.. لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ.. الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

..... ٢٠١. ٢ ب ح حلواني ع

..... حَسَنًا يع

..... إِمَالَهُ ط

..... بَيْنَ ح

..... إِمَالَهُ ط

..... لَا يَعْْبُدُونَ د

..... ٢. إِدْغَامٌ ح

..... حَسَنًا يع

..... إِمَالَهُ ط

..... بَيْنَ ح

..... إِمَالَهُ ط

..... ٢. تَه جمع

..... ١. تَه جمع

..... ٢٠٢. ٢ ب ح حلواني ع

..... حَسَنًا يع

..... إِمَالَهُ ط

..... بَيْنَ ح

..... إِمَالَهُ ط

..... ٢. إِدْغَامٌ يع

وَإِذْ أَخَذْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ لَأَتَعْبُدُونَنَا.. إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ.. لِلنَّاسِ حُسْنًا وَ.. الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

..... ٣... ٣ ل صوري ع

- إماله...إماله...إماله...حَسَنًا.....خل
- لَا يَعْبُدُونَ.....إماله...إماله...إماله...حَسَنًا.....ر
- إماله...إتباع إماله...حَسَنًا.....أبو عثمان الضرير
-٥.....٥.....أخفش
- لَا يَعْبُدُونَ.....بلغ.....إماله...إماله...إماله...حَسَنًا.....بلغ.....ض
-إماله...إماله...إماله...حَسَنًا.....ق
-٤.....٤.....ن
- ن...١.....٢.....أصبهاني
- ن...٢.....٢.....أصبهاني
- ن...٥.....٥.....تغ
-تو
-طول
- بين...بين.....تغ.....تو.....أزرق
-طول
-تو.....تغ.....٥
-طول.....تغ.....٥
- بين...بين.....تغ.....طول
- س.....٣.....٣.....صوري ع
- إماله...إماله...إماله...حَسَنًا.....سه
-٥.....٥.....أخفش

ماله..... ح

٣..... ل ع س خل

إمالة..... صوری ت

٥..... أخفش ف

٤..... ن

صله..... ٢. صله..... صله..... صله..... ب د جع

٢..... أصبھاني

٥..... بين..... أزرق

٣..... صوری ع سه

إمالة..... صوری

٥..... أخفش ف

٤..... ع

٥س..... ف

{ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارَى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفْتُؤْمِنُونَ بَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي

الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ } {البقرة/٨٥}

{ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ

٢.١..... ب أصبھاني حلواني ع يع

إمالة. ح

٢.٢..... ب أصبھان ي حلواني ع يع

إمالة. ح

٥.٥..... بين..... أزرق أخفش ف

٣٠٣..... ل ع س خل

إماله. صوری ت

٤٠٤..... ن

٥٠٥..... ف

٥٠٥..... ف

٢٠١..... صلہ..... صلہ..... ب د جع

٢٠٢..... صلہ..... صلہ..... ب

تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

تَظَاهَرُونَ..... ب ح ك

ن..... ج

س..... م

صلہ..... ب د جع

بالضم..... يع

ن ر خل.....

س..... ع سه

بالضم س..... ف

..... ف

وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أَسَارَى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ

..... إسكان..... ب

..... ن يع

تَفَادُوهُمْ..... ك

إماله. تَفَادُوهُمْ. إسكان..... ح ر

صوری خل

ر إسكان

ق أسرى إماله. تَقْدُوهُمْ.

ب صله ١. إسكان. صله ١.

د تَقْدُوهُمْ صله. صله.

وَإِنْ يَأْتُوَكُمْ أُسَارَى تَقَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ

ب صله ٢. إسكان. صله ٢.

إبدال صله ١ صله ٢. أصبهاي

جع صله. إسكان. صله

إبدال صله ٢ صله ٢. أصبهاي

إبدال صله ٥. بين صله ٥. تر. أزرق

إبدال إماله. تَقْدُوهُمْ. إسكان. ح

..... س. تَقْدُوهُمْ. س. م

..... س. ع

س .. إماله. تَقْدُوهُمْ. س. صوري سه

ق أسرى إماله. تَقْدُوهُمْ.

.. بلغ. أسرى إماله. تَقْدُوهُمْ. ض

.. بلغ. س أسرى إماله تَقْدُوهُمْ. س. ض

إتباع إماله تَقْدُوهُمْ. إسكان. أبو عثمان

أَفْتُوْمُنُونَ بَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بَعْضِ

..... ب د ح ك ن ف ر يع خل

..... إبدال. ج ح جع

فَمَا جَزَاءَ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

.....٢٠٠٠ ب ح حلواني ع يع

بين... ح

إماله... ط

.....١ صله ب أصبهان ي د جع

.....٢ صله ب أصبهاني

.....٥ صله... أزرق

بين... أزرق

..... أخفش

إماله... ق

.....س أخفش

إماله... ق

بلغ...إماله...ض

.....س إماله...ض

.....٣ ل صورى ع

إماله... ر خل

.....س صورى ع

إماله... سه

بلغ... إماله... أبو عثمان

فَمَا جَزَاءَ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

.....٤ ن

.....س ع

٥.س. بلغ.....س.....إماله. . ض

٥.س.....س.....إماله. ق

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ

.....١ ب أصبهاني د ح حلواني ع جع يع

.....٢ ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....٥ أزرق أخفش ف

.....٣ ل صوري ع ر خل

.....٤ ن

.....٥.س..... ف

وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

.....يَعْمَلُونَ. ا د ص يع خل

..... ح ك ع ف ر جع

{ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ } {البقرة/٨٦}

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ

.....٢. ب د ح حلواني ع جع ي ع

.....ن أصبهاني

بين. ح

إماله..... ط

.....٥ن. قصر. تر }
.....ن. تو... تر }
.....ن. طول تر }

..... أخفش ..

س..... أخفش

بين ن. تو.. تر
أزرق { بين ن. طول. تر
بين ن. تو.. تر

امالة. ن.....
إماله. س.....
ف { إماله. ن.... إماله
إماله. س.... إماله.

٣..... ل صوري ع

س..... صوري ع

ر إماله..... إماله.

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ

خل

سهس

٤..... ن

عس

٥.....س..... إماله ن..... ف

ن... إماله.. ف

فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب د جع

{وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ

رَسُولٌ بِمَا لَأَ هَوَىٰ أَنفُسِكُمْ اسْتَكَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَفْتُلُونَ {البقرة/ ٨٧}

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

ب ح ك ن ف ر ج ع ي ح ل

د ..صله.....الْقُدْسِ..

ج

تو.....
طول.....
ن. تو تو.....
ن. طول طول.....

س..... م ع ف سه

أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا هَوَىٰ لَأَنفُسِكُمْ اسْتَكَرْتُمْ

.....٢.....١..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

.....٢..... ب أصبهان ي ح حلواني ع يع

.....٢.....١..... صلہ..... ب د جع

.....٢..... ب

.....٥.....٥..... أزرق

.....٥..... بين أزرق

.....٣.....٣..... حلواني ع

.....٣..... إمالة ر

.....٣.....٣..... إمالة داجوني صوري

.....٣..... إمالة حل

.....٥.....٥..... إمالة أخفش

اماله ه ف

اماله ه س ف

..... ه ن

اماله ه س اماله ه س ف

فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ

..... كلهم

وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ

..... كلهم

{البقرة/ ٨٨} {وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ}

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ

..... كلهم

بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ

..... ب ح ك ن ر يع خل

إبدال.. ج ح ف

صله..... ب د

إبدال.. جع

{وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا

بِهِ فَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ} {البقرة/ ٨٩}

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا²⁶¹

²⁶¹ Bakara Sûresi 13. sayfa (89–93 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 26 – 29; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 187; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 169-194; ; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 240; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 36; *el-Burhan*..., c. I, s. 323.

.....٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

..... غنه..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

..... صلّه..... صلّه..... ب د جمع

..... صلّه..... صلّه..... ب د جمع

..... ٥..... أزرق

..... غنه..... أزرق

.....٣..... حلواني ع ر

..... غنه..... حلواني ع

..... ٣..... إماله ٣..... داجوني صوري خل

..... غنه..... داجوني صوري

..... ٥..... إماله ٥..... أخفش ف

..... غنه..... أخفش

..... ٤..... ن

..... غنه..... ع

..... ٥..... إماله ٥..... ف

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ

.....٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

..... صلّه..... ب د جمع

..... ٥..... أزرق

.....٣..... حلواني ع ر

..... ٣..... إماله ٣..... داجوني صوري خل

..... ٥..... إماله ٥..... أخفش ف

..... ٤... ن

..... ٥ س.. إماله ه ف

فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

..... ب أصبهاني دل أخفش ن ف س جع حه خل

بين... أزرق

إماله... ح صوری ت يس

إماله بالهاء يس

..... بالهاء حه

{بِتَسْمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغِيًّا أَنْ يُنَزَّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ} {البقرة/ ٩٠}

بِتَسْمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغِيًّا أَنْ يُنَزَّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ

..... ١..... ١..... ٢..... ٢..... ب حلواني ع

يُنَزَّلُ..... ٢..... ح يع

..... ١..... ١..... ٢..... ب

يُنَزَّلُ..... ٢..... د

..... ٢..... ٢..... ٢..... ب حلواني ع

يُنَزَّلُ..... ٢..... ح يع

..... ٢..... ٢..... ٢..... ب

..... ٣..... ٣..... ٣..... صوری ع رخل

..... ٣..... ٣..... ٣..... أبو عثمان

..... ٣..... ٣..... ٣..... صوری ع سه

..... ٥..... ٥..... ٥..... أخفش ق

٤..... ن

٥.س..... ف

وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ

..... ب أصبھاني د ل أخفش ف ن س جع حه خل

..... بین. أزرق

..إماله..... ح صوری ت یس

{وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَنَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ

أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ} {البقرة/٩١}

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَنَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ

..... ١..... ١..... ٢..... ٢..... وَهُوَ..... ب ح

..... غنه..... ب ح

..... ع حه

..... غنه..... ع حه

إبدال..... ١..... ٢..... وَهُوَ..... ح

..... ٢..... ٢..... ٢..... وَهُوَ..... ب ح

..... غنه..... ب ح

..... ع حه

..... غنه..... ع حه

إبدال..... ٢..... ٢..... وَهُوَ..... بلغ..... ح

..... غنه..... ح

..... ٣..... ٣..... ٣..... صوري ع خل

..... غنه..... صوری ع

قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

.....أَنْبِيَاءَ ٢..... ب

إبدال.. أصبھاني

صله..... ب

.....أَنْبِيَاءَ ٥.....إبدال... أزرق

.....٢.....صل..... د

إبدال... جع

..... ح حلواني ع يع

إبدال.... ح

بالهاء... يع

.....٣..... ل صوري ع ر خل

.....٥..... أخفش

إبدال.... ف

.....٤..... ن

.....٥.....إبدال.... ف

{وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ} {البقرة/٩٢}

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ

.....٢.....إدغام..... ب أصبھاني يع

بالهاء.. يع

إظهار..... ع يس

بالهاء.. يس

إدغام.....إدغام..... يع

بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ {البقرة/ ٩٣}

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ

..... ب ح ك ن ف ر يع خل

..... ب د ج صلته

..... ج ن

..... م ع ف سه س

خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاَسْمِعُوا

..... ١..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

..... ب د ج صلته

..... ٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

..... ب صلته

..... ٥..... أزرق أخفش ق

..... بلغ ض

..... تو..... أزرق

..... طول..... أزرق

..... ٣..... ل صوري ع ر خل

..... ٤..... ن

..... ٥..... بلغ ض س

..... ٥..... ق س

قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبْنَا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ

..... ا د ك ن جع

..... ح يع ففقلوبهم

فِئَلُوهُمْ..... ف ر خل

قُلْ بِسْمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

..... ١..... ب ط حلواني ع يع

بهاء.. يع

..... ٢..... ب ط حلواني ع يع

بهاء.. يع

..... ٣..... ل صوري ع ر خل

س..... صوري ع سه

..... ٥..... أخفش

إبدال..... ف

س..... أخفش

إبدال..... ف

..... ٤..... ن

س..... ع

..... ٥..... س.س.س. ف

صله..... ١..... صله..... ١..... ب د

..... ٢..... صله..... ٢..... ب

إسكان..... ١.....

..... ٢.....

اختلاس..... ١..... ح

..... ٢.....

..... إبدال. إبدال..... ١..... صله..... ١..... إبدال..... أصبھاني

قُلْ بِسْمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

طإبدال.....

٢...٢...صله.....إبدال..... أصبهاني

طإبدال.....

.....إبدال.....
.....صله.....
.....إبدال.....
.....صله.....
.....إبدال.....

.....إبدال.....إسكان ١.....إبدال.....

.....إبدال..... ٢.....

.....إبدال.....اختلاس ١.....إبدال..... ح

.....إبدال..... ٢.....

.....إبدال.....صله..... ١.....بدا

{قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ} {البقرة/٩٤}

قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ²⁶²

..... ب ح ك ن ف ر يع خل

..... يع بالهاء

..... ب دجع صله.....

..... ط إماله.....

²⁶² Bakara Süresi 14 sayfa (94 - 101 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü 'l-İrfân*..., s. 29; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 188; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü 'l-Hallân*..., s. 175-195; *el-Büdü'rü 'z-Zâhira*..., s. 17; *el-İşârâtü 'l-Celiyye*, s. 27.

فس
 أصبهاني {ن
ن.تر
 أزرقن.تو.تر
ن.طول.تر
 م ع ف سهس

{وَلَنْ يَتَمَنَّوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ} {البقرة/٩٥}

وَلَنْ يَتَمَنَّوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ

ب ح ك ن ف ر خل

بالضم.. يع

ن.....ج ق

س.....م ع ق سه

دصله

بلغ.....ن.....ض

ض أبوعثمان

س.....ض

وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ

..... اد ح ك ن ف ر خع يع خل

بالهاء . يع

{وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُخْرَجِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنَّ يُعَمَّرَ

وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ} {البقرة/٩٦}

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِ

..... ب ي ك ن ف ر يع خل

إمالة..... ط

صله ١..... ب أصبهاني د جع

صله ٢..... ب أصبهاني

صله ٥..... أزرق

س..... م ع ف سه

وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ

..... اح ك ن ف يع خل

إمالة.. ف ر

صله..... ب د جع

وَمَا هُوَ بِمُخْرِجِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ

..... اد ح ك ن ق ر جع يع خل

بلغ..... ض أبوعثمان

وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ

..... اد ح ك ن ف ر جع خل

تَعْمَلُونَ يع

تر..... أزرق

{قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيْلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ}{البقرة/ ٨ ٩}

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيْلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ

..... ب ل أخفش ع يع

إبدال... أصبهاني جع

بالهاء .. يع

بين....إبدال.... أزرق

إماله..... ح صوری

إبدال.... ح

لجبریل.....صله..... د

لجبریل..... ص

لجبریل..... ض

.....إماله..إبدال.... ق

رخل

بلغ.إماله..إبدال.... ض

غنه.....غنه.....ب ل أخفش ع يع

إبدال....أصهاني جمع

بالهاء. يع

بين.... إبدال... أزرق

إماله..... ح صوری

إبدال.. ح

غنه.لجبریل.....غنه.....صله..... د

{ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ } {البقرة/٩٨}

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

.....٢.....ومكآئل.٢..... ب أصهاني جمع

.....إماله..... ح يس

..... ع حه

إماله. بالهاء . يس

..... بالهاء. حه

وَمِكَائِيلَ ٢..... حلواني

وَجِبْرِيْلَ وَمِكَائِيلَ ٢..... د

وَمِكَائِيلَ ٢..... ز

وَمِكَائِيلَ ٥..... بين. أزرق

وَمِكَائِيلَ ٥..... أخفش

وَجِبْرِيْلَ وَمِكَائِيلَ ٥..... ف

وَمِكَائِيلَ ٣..... ل

إماله..... صوري

..... ع

وَجِبْرِيْلَ وَمِكَائِيلَ ٣..... س خل

إماله..... ت

وَجِبْرِيْلَ وَمِكَائِيلَ ٤..... ص

..... ع

وَجِبْرِيْلَ وَمِكَائِيلَ ٥..... ف.

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيْلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ

غنه..... ٢..... وَمِكَائِيلَ ٢..... ب أصبھاني جمع

..... إماله. ح يس

..... ع حه

إماله. بالهاء... يس

..... بالهاء... حه

وَمَكَائِيلَ ٢٠..... حلواني

وَجِبْرِيلَ وَمَكَائِيلَ ٢٠..... د

وَمَكَائِيلَ ٢٠..... ز

غنه ٥٠..... ومكائيل ٥٠..... بين..... أزرق

وَمَكَائِيلَ ٥٠..... أخفش

غنه ٣٠..... ومكائيل ٣٠..... ل

إماله..... صوري

ع.....

غنه ٤٠..... ع

{وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ} {البقرة/٩٩}

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ

١..... ب د ح حلواني ع جع يع

٢..... ب ح حلواني ع يع

١..ن..... أصبهاني

٢..ن..... أصبهاني

٥..ن..... أزرق

٣..... ل صوري ع ر خل

٣..س..... صوري ع سه

٥..... أخفش ف

٥..س..... أخفش ف

٤..... ن

٤..س..... ع

...س.٥...س.٥..... ف

وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ

.....١..... ب أصبھاني د ح حلواني ع جع يع

بالهاء. يع

.....٢..... ب أصبھان ي ح حلواني ع يع

بالهاء. يع

.....٥..... أزرق أخفش ف

.....٣..... ل صوری ع ر خل

.....٤..... ن

.....٥.....س..... ف

{أَوْكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ} {البقرة/١..}

أَوْكَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ

..... كلهم

بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

..... ب ح ك ن ر يع خل

إبدال... ح ف

صله..... ب د

إبدال..... جع

.....ن.....إبدال..... ج

.....س..... م ع سه

إبدال..... ف

{وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ} {البقرة/ ١١}

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ

٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

غنه..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

٢. صله..... ب د جع

غنه..... ب د جع

٥.....
 تو.....
 أزرق { طول.....
 غنه..... تو.....
 طول.....

٣..... حلواني ع ر

غنه..... حلواني ع

٣. إماله..... داجوني صوري خل

غنه..... داجوني صوري

٥. إماله..... أخفش ف

غنه..... أخفش

٤..... ن

غنه..... ع

٥. إماله..... س..... ف

كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

.....٢..... ب ح حلواني ع يع

.....ته..... أصبهاني

.....صله.....صله..... ب د جع

.....أزرق أخفش ف.....٥

.....ل صوری ع ر خل.....٣

.....ن.....٤

.....س.....ف.....٥

{وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ

الْمَلَائِكَةِ بَبَابِ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ

الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي

الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ} {البقرة/١,٢}

وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ²⁶³

.....كلهم

وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ

.....اد ح ن جع يع

.....وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ.....ك ف ر خل

وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ الْمَلَائِكَةِ بَبَابِ هَارُوتَ وَمَارُوتَ

.....١..... ب أصبهاني د ح حلواني ع جع يع

.....٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

²⁶³ Bakara Sûresi 15. sayfa (102-105 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 29; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 189; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 175 – 195; *el-Büdü'rü'z-Zâhira*..., s. 14; *el-İşârâtü'l-Celiyye*, s. 24.

.....٥.. أزرُقأخفش ف

.....٣.. ل صوري ع ر خل

.....٤.. ن

.....٥..س. ف

وَمَا يَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ

.....١..... ب د ح حلواني ع جمع يع

.....٢..... ب ح حلواني ع يع

.....٣..... ل صوري ع ر خل

.....٥..... أخفش ف

.....٤..... ن

.....١.....ن أصبھاني

.....٢..... أصبھاني

.....٥..... أزرُق

.....٣.....س. صوري ع سه

.....٥..... أخفش ف

.....٤..... ع

.....٥..س. ف

فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ

..... ا د ح ك ن ف ر جمع يع خل

.....س. م ع ف سه

وَمَا هُمْ بِضَّالِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ

..... ب ح ك ن ف ر يع خل

ن...ن.....ج

س...س.....م ع ف سه

صله.....ب د جع

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ

.....ا ح ك ن ف ر يع خل

صله.....ب د جع

وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ

.....ب ح ل أخفش ن ف ر يع خل

اخفاء.....جع

ن.....أصبهاني

س.....أخفش ع

بين.....ن.قصر.تر.....

ن.تو..تر.....أزرق

ن.طول.تر.....

صله.....د

إمالة.....ح صوری ف ر خل

س.....صوری ف سه

وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ

.....۱.....ب د ح حلواني ع يع

.....۲.....ب ح حلواني ع يع

.....۳.....ل صوری ع ر خل

.....۵.....أخفش ف

٤..... ن

٥.س.....
ن.....
ف.....
إدغام.....

إبدال.....١..... أصبھاني ح جمع

٢..... أصبھاني ح

٥..... أزرق

لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

..... كلھم

لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ {البقرة/٣. ١} لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ {البقرة/٣. ١} وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ

..... ب ح ك ن ف ر ي ع خ ل كلھم

..... ب د ج ع صله ١

..... ب صله ٢

..... أصبھاني ن.. صله ١

..... أصبھاني ن.. صله ٢

..... ن.. صله ٥ قصر
..... تو أزرق
..... طول

..... م ع ف س ه

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ } {البقرة/٤, ١}

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا

١٠. ب أصبهاني د ح حلواني ع جمع يع

٢٠. ب أصبهاني ح حلواني ع يع

٥٠. أزرق أخفش ف

تو..... أزرق

طول..... أزرق

٣٠. ل ع صوري ع ر خل

٤٠. ن

٥٠.س..... ف

وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ

..... ب د ل أخفش ن ف س جمع حه خل

ن.... أصبهاني ف

س.... أخفش ع ف سه

بين.....ن..... أزرق

إماله..... ح صوري ت يس

س..... صوري

{مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ

ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ} {البقرة/١٥}

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ

..... ب ك ن ق ر خل

غنه..... ب ك ع

صله..... ب

غنه..... ب

اخفاء..... جمع

غنة..... جمع

يُنزَلُ.....صله..... د

غنة..... د

..... ح يع

غنة..... ح يع

بلغ..... ض أبو عثمان

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ

..... ن ج

غنة..... ج

..... س صوری ع ق سه

غنة..... صوری ع

بلغ..... ض

وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ

..... ٢.. ب أصبهاني د ح حلواني ع جمع يع

..... ٥.. أزرق أخفش

..... ٣.. إسقاط. حلواني ق

..... ٢.. إسقاط. حلواني

..... ١.. إسقاط. حلواني ق

..... ٣ته روم... حلواني

..... ١ته روم... حلواني ق

.....۳ داجونی ع ر خل

.....۴ ن

.....۵ إسقاط. ق

.....۵ ته روم. ق

وَاللَّهُ يُخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ

بلغ. ۵. إسقاط.

بلغ. ۳. إسقاط.

بلغ. ۱. إسقاط. ض

بلغ. ۵. ته روم.

بلغ. ۱. ته روم.

بلغ. ۳. أبو عثمان

وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

..... كلهم

{مَا نَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِئُهَا نَاتٍ بَخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ} {البقرة/۱،۶}

مَا نَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِئُهَا نَاتٍ بَخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا²⁶⁴

.....۱ ب ع يع

.....۲ ع يع

.....۳ داجونی ع ر خل

.....۴ ن

.....۵ ف

²⁶⁴ Bakara Sûresi 16. sayfa (106–112 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 29; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 189 – 190; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 175 – 195; *el-Büdûrû'z-Zâhira*..., s. 16, *el-İşârâtü'l-Celiyye*, s. 25.

إبدال.....١..... جمع

أو نُنسأها.....١..... د ح

مَا نَنْسَخُ مِنْ أَوْ أَوْ نُنْسِئُهَا نَأْتِ بِحَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا

ح {٢
أو نُنسأها.....١..... إبدال، إبدال
.....٢

ن.....١..... إبدال..... أصبھاني

أصبھاني٢

أزرق {٥
ن. تو. ن.....٥..... إبدال
ن. طول. ن.....٥..... إبدال

س.....٣..... ع سه

ع٤

ف٥

س.....٥..... ف

مَا نُنْسِئُ.....١..... حلواني

حلواني٢

حلواني صوری٣

أخفش٥

س.....٣..... صوری

أخفش٥

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

..... ب د ح ك ن ف ر ج ع ي خ ل

س..... ف

تو..... ف

ن..... أصبھاني

تو..... أزرق

طول..... أزرق

س.....س..... م ع ف سه

تو..... ف

{ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ } { البقرة/١٧,٧ }

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

..... ب د ح ك ن ر ج ع ي خ ل

ن..... ف

ن.....ن..... ج

س.....س..... م ع ف سه

ن..... ف

وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

..... ا ح ك ن ق ر ي ع خ ل

بلغ.بلغ..... ض

صله..... ب د ج ع

{ أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ } { البقرة/١٨,٨ }

أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ

..... ا ح ك ن يع

بين..... أزرق ح

إمالة..... ف ر خل

صله..... ب د جع

س..... م ع

إمالة..... ف سه

وَمَنْ يَتَّبِدْ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

..... ب د ع جع يع

..... ن

..... ع

إدغام..... ح حلواني

..... ل صوري ر خل

..... أخفش ق

..... ن..... إدغام..... أصبھاني

.....

..... ن. تو..... إدغام..... أزرق

..... ن. طول..... إدغام.....

..... س..... إدغام..... صوري سه

وَمَنْ يَتَّبِدْ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

..... أخفش ق

..... س..... ق

ع٣.....

ع٤.....

بلغس.....إدغام.....٥.....
ض {س.....٥.....
.....إدغام.....٥.....

.....٣..... أبو عثمان

{وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتَرُوا

وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ} {البقرة/٩، ١}

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا

..... ب ح ك ن ف ر ي ع خ ل

.....صله.....صله..... د ج ع

.....ن..... ج

.....طول..... أزرق

.....س..... م ع ف سه

.....ن..... تر.....
.....تو..... أزرق
.....طول.....

حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ

..... ا ح ك ن ف ر ي ع خ ل

.....إدغام..... ح ي ع

.....صله..... ب د ج ع

فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ

..... ب د ح ك ن ف ر يع خل

يايا إبدال. ف

إبدال..... ج ح جع

ا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

..... ب أصبھاني د ح ك ن ف ر جع يع خل

تو..... أزرق ف

طول..... أزرق

س..... م ع ف سه

{وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ} {البقرة/ ١١٠}

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا

..... ب أصبھاني د ح ك ن ف ر جع يع خل

تع..... أزرق

تو..... أزرق

طول..... أزرق

وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ

..... ا ح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب

صله..... د

اخفا..... جع

اِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

..... كلهم

{ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ } {البقرة/ ١١١}

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى

..... ب د ل أخفش ن جع يع

إمالة.. ح صوری ق ر خل

ن..... أصبهاني

ن..... بين... أزرق

س..... أخفش ع

س...إمالة.. صوری ق سه

بلغ.....إمالة.. ض

إتباع.إمالة.. أبوعثمان

س..إمالة.. ض

تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ

..... ا د ح ك ن ف ر يع خل

ته..... ف

أَمَانِيُّهُمْ.. جع

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

..... ب ح ك ن ف ر يع خل

..... بالهاء يع

صله ١.....صله... ب د جع

..... أصبهاني

صله ٢.....صله... ب

..... أصبهاني

صله ٥ أزرق

س م ع ف سه

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ {البقرة/١١٢}

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ

..... وَهُوَ..... ١ ب ح جمع

٢ ب ح جمع

..... ١ حلواني ع يع

٢ حلواني ع يع

٣ ل صوري ع

٥ اخفش

٤ ن

نقل ١ اصبهاني

٢ اصبهاني

٥ ازرق

س ٣ صوري ع

٥ اخفش

٤ ع

بين... نقل..... ٥ ازرق

..... وَهُوَ..... ٢ ط

اماله..... ٤ ص

٥ ف

٣ حل

وَهُوَ..... ٣ ر

س..... ٥ ف

٥ س..... ف

٣ سه

وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

..... اح ك ن ر خل

صله...صله..... ب د جع

بالضم..... ف

وَلَا خَوْفٌ.... بالضم..... يع

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ

لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ} {البقرة/١١٣}

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ²⁶⁵

..... ب أصبهاي دح داجوني ن جع يع

شَيْءٌ.....
حلواني { شَيْءٌ.....
شَيْءٌ.....
شَيْءٌ.....

بين..... تو..... أزرق

طول..... أزرق

إمالة..... ح صوري ر خل

²⁶⁵ Bakara Sûresi 17. sayfa (113–119 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 29; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 190 - 191 ;Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 175 – 195; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 240; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 36; *el-Burhan*..., c. I, s. 323.

شَيْءٌ...
 شَيْءٍ...
 ف { شَيْءٌ...
 شَيْءٍ...

إِتْبَاعِ إِمَالِهِ..... أَبُو عَثْمَانَ

وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتْ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ

..... ب أصبھاني ل أخفش ن يع

صله..... ب د جع

س..... أخفش ع

بين..... تو..... أزرق

طول..... أزرق

إِمَالِهِ..... ح صوری ق ر خل

س..... صوری ق سه

س.بلغ.....
 ض { تو.بلغ.....
بلغ.....

تو..... ق

إِمَالِهِ. إِتْبَاعِ إِمَالِهِ..... أَبُو عَثْمَانَ

كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ

..... ادح ك ن ف رجع يع خل

إِدْغَامِ..... ح يع

فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

..... اح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب جع

د صله

إدغام. إخفاء..... ح

{وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا

خِزْيٌ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ} {البقرة/ ١١٤}

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا

..... ب د ح ك ن جع يع

إماله..... ق ر خل

بلغ..... إماله..... ض أبو عثمان

..... إدغام..... ح يع

ن..... ج

ن. تغ..... أزرق

بين..... أزرق

س..... م ع

إماله..... ق سه

بلغ..... إماله..... ض

أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ

..... ٢..... ١..... ٢..... ب ح حلواني ع يع

٢ بالهاء. يع

..... ٢..... ٢..... ب ح حلواني ع يع

٢ بالهاء. يع

صله ١.....١.....٢..... ب أصبهاني د جع

صله ٢.....٢.....٢..... ب أصبهاني

.....٥.....٥.....٥..... أزرق

.....٥.....٥..... أخفش

.....٥..... ق

.....١..... ق

.....٥.....٥.....٥..... بلغ ض

.....١..... ض

.....٥.....٥.....٥..... أخفش س

.....٥.....

.....١.....

.....٥.....٥..... ق

.....١.....٥.....

أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ

.....٥.....٥.....٥..... بلغ س

.....٥.....

.....٥.....٥..... ض

.....١.....٥.....

.....٣.....٣.....٣..... ل صوری ع ر خل

.....٣.....٣..... بلغ أبو عثمان

ض

صله.....صله..... ب د جع

{وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ} {البقرة/١١٥}

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ

كلهم

إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

كلهم

{وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ} {البقرة/١١٦}

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ

..... ادح ن ف ر جع يع خل

قَالُوا..... ك

بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

..... ب د ح ك ن ر جع يع خل

ن..... ج

س..... م ع ف سه

كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ

..... ادح ك ن ف ر جع يع خل

بالهاء. يع

غنه..... ادح ك ع جع يع

بالهاء. يع

{يَبْدِئُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ} {البقرة/١١٧}

بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

..... ب د ح ك ن ر ج ع ي ع خل

ن..... ج ف

س..... م ع ف سه

وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

.....١..... ب أصبھاني د ح حلواني ع ج ع ي ع

إدغام..... ح ي ع

.....٢..... ب أصبھاني ح حلواني ع ي ع

إدغام..... ي ع

.....٥..... أزرق أخفش

بين.....٥..... أزرق

.....٣..... ل صوری ع

.....٤..... ن

إماله.....٥..... ف

إماله.....٥.....س..... ف

إماله.....٣..... ر خل

{ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَنْزِيلًا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ

لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ } {البقرة/١١٨}

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَنْزِيلًا آيَةٌ

.....١..... ب د ح حلواني ع ي ع

.....٢..... ب ح حلواني ع ي ع

إبدال.....١..... أصبھاني ح ج ع

إبدال ٢..... أصبغاني ح

إبدال ٥.....
أزرق { تو.....
طول.....

ل صوري ع خل ٣.....

ر إمالة.....

أخفش ف ٥

ف إمالة.....

ن ٤

س..... ٥
س. إمالة...
ته..... ٥
ف { ته. إمالة.. ٥
ته..... ١
ته. إمالة.. ١

كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ

..... اح ك ن ف ريع خل

صله..... ب د جع

إدغام..... ح يع

تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ

كلهم

قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ

..... ب د ح ك ن ق ر يع خل

بلغ..... أبو عثمان

ج ن

ن.تو..... أزرق

ن.طول..... أزرق

س..... م ع ق سه

بلغ..... ض

{إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ} {البقرة/ ١١٩}

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ

..... ١.. وَلَا تُسْأَلُ..... ب يع

ن..... أصبهاني

..... د ح حلواني ع يع

..... ٢.. وَلَا تُسْأَلُ..... ب يع

ن..... أصبهاني

..... ح حلواني ع

..... ٥.. تر..... تر..... وَلَا تُسْأَلُ..... ن..... أزرق

تف..... تر..... وَلَا تُسْأَلُ..... ن..... أزرق

..... أخفش ق

..... ق

..... س..... س..... أخفش ق

بلغ...بلغ
 بلغ...بلغ...س
 بلغ...بلغ...س...س

٣... ل صوری ع ر خل

س... صوری ع سه

س...س... صوری ع سه

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ

٤... ن

س... ع

س...س... ع

٥...س...بلغ...بلغ...س...س...ض

س...س...ق

{وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنَّ آتِبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ

مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ}{البقرة/ ١٢٠}

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ²⁶⁶

ب أصبهاني د ك ن جع يع

بين...أزرق

إمالة...ح صوري

بين...بين...أزرق

²⁶⁶ Bakara Sûresi 18. sayfa (120–126 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 29-30; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 191–192; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*...,s. 175–196; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 241; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 38; *el-Burhan*..., c. I, s. 324.

إمالة...إمالة...إمالة..... ف ر خل

إمالة...إتباع إمالة..... أبو عثمان

قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى

..... ب د ح ك ن جع يع

إمالة... ف ر خل

إدغام... ح يع

..... ن ج

بين... أزرق

..... س م ع سه

..... س إمالة... ف

وَلَيْنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

..... ٢ ٢ ب أصبهاني ح حلواني ع يع

إدغام... ح يع

..... ٢ ٢ ب د جع

..... ٥ ٥ أزرق

إمالة ٥ أخفش ق

بلغ...بلغ... ض

..... ٣ ٣ حلواني ع ر

إمالة ٣ داجوني م خل

..... ٤ ٤ ن

..... ٥ ٥ إمالة ٥ س...بلغ...بلغ... ض

..... ٥ ٥ إمالة ٥ س... ق

{الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ} {البقرة/ ١٢١}

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ

..... ا د ح ك ن ر ج ع ي ع خ ل

..... تو..... أزرق

..... طول..... أزرق

أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ

..... ٢... ب د ح حلواني ع ي ع

إبدال..... أصبهاني ح ج ع

..... ٥... إبدال..... أزرق

..... أخفش ف

..... ٣... ك ع ر خ ل

..... ٤... ن

..... ٥... س..... ف

وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

..... ٢... ب أصبهاني د ح حلواني ع ج ع ي ع

بالهاء.. يع

..... ٥... تر..... أزرق

..... أخفش ق

..... ٥... ك ع ر خ ل

..... ٤... ن

..... ٥... س..... ق

..... ٥... بلغ..... ض

س.٥ ض

٣ أبو عثمان

{يا بني إسرائيل اذكروا نعمتي التي أنعمت عليكم وأني فضلتكم على العالمين} {البقرة/١٢٢}

يا بني إسرائيل اذكروا نعمتي التي أنعمت عليكم وأني فضلتكم على العالمين

..... ٢٠٠ ١ ١ ب أصبهاني ح حلواني ع يع

بالهاء.. يع

ب د صله صله

٢ ته ١ صله صله جمع

١ ته ١ صله صله جمع

..... ٢٠٠ ٢ ٢ ب أصبهاني ح حلواني ع يع

{يا بني إسرائيل اذكروا نعمتي التي أنعمت عليكم وأني فضلتكم على العالمين}

بالهاء.. يع

ب صله صله

..... ٥ .. ٥ ٥ أزرق أخفش ف

٥ تو ٥ أزرق

٥ طول ٥ أزرق

..... ٣ .. ٣ ٣ ك ع ر خل

..... ٤ .. ٤ ٤ ن

..... ٥ .. ٥ ٥ ف

..... ٥ .. ٥ ٥ ف

{وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ} {البقرة/١٢٣}

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَّا تَجْرِي شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

ب أصبھاني ح ك ن ق ر یع خل

صله..... ب د جع

تو..... أزرق ق

طو..... أزرق

س..... م ع ق سه

س بلغ.....

تو بلغ..... ض

..... بلغ

غنه..... ب أصبھاني ح ك ع یع

صله..... ب د جع

تو..... أزرق

س..... م ع

{ وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ

{البقرة/ ۱۲۴}

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ

ب أصبھاني د ح ع جع یع ۱

بالهاء. یع

حلواني إِبْرَاهِيمَ

ب أصبھاني ح ع یع ۲

بالهاء. یع

حلواني إِبْرَاهِيمَ

..... ٥ أزرق أخفش

..... بين ٥ أزرق

٣ إِبْرَاهِيمَ ك (غير النقاش)

..... ع. النقاش

..... ٤ ن

..... ٥. إماله
ف { ته ..
..... ٥. إماله. س

..... ٣. إماله. ر خل

قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي

قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا

..... ادح ك ن ف ر جمع يع خل ادح ك ن ف ر جمع يع خل

..... إماله. ط

ته .. ف

قَالَ لَا يَنْتَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ

..... عَهْدِي ادح ك ص ر جمع يع خل

بالهاء. يع

..... ع ف

إدغام. عَهْدِي ح يع

إدغام. عَهْدِي بالهاء. يع

{وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ

وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ} {البقرة/١٢٥}

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا

..... ا د ك ن ف ر ج ع ي ع خل

ته... ف

غنه..... ا د م ع ج ع ي ع

إدغام..... ح ل

إماله..... ط

غنه..... ح ل

إماله..... ط

وَآتَّخَذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى

وَتَّخَذُوا..... ب أصبهاني

تغلظ... أزرق

بين.. أزرق

إبراهيم..... ك (غير النقاش)

..... د ح ن ج ع ي ع

إماله.. ف ر خل

إدغام... ح ي ع

وَعَهَدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

..... ١... ١... ٢..... ب أصبهاني ع ج ع

بَيْتِي..... ٢..... د ح ي ع

إبراهيم..... ٢..... حلواني

..... ٢..... ٢..... ب أصبهاني ع ج ع

بَيْتِي... ٢..... ح يع

ابْرَاهِمَ ٢..... حلواني

..... ٥..... تر..... ٥..... أزرق

..... ٥..... أزرق

بَيْتِي... ٥..... أخفش ف

..... ٣..... ٣..... اِبْرَاهِمَ..... ل

بَيْتِي... ٣..... م (غير النقاش)

وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

..... ٣..... بَيْتِي..... النقاش ر خل

..... ٣..... ع

..... ٤..... ٤..... بَيْتِي..... ٤..... ص

..... ٤..... ع

..... ٥..... ٥..... ٥..... بَيْتِي..... ٥..... ف

..... ٥..... ف

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ

قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَيَنْسَ الْمَصِيرُ} {البقرة/١٢٦}

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ ... مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

..... ب ح ك ن ر يع خل

..... ق

..... س..... ق

..... ب د جع صله.....

..... ن..... بلغ..... ض

س..... ض

ن.....ن.....ن.....ن.....ن.....ج

ن.....ن.....ن.....ن.....ن.....ن.....أزرق

ن.....ن.....ن.....ن.....ن.....ن.....أزرق

وَأَذَقَ آلَ إِبْرَاهِيمَ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ ... مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

س.....س.....س.....س.....س.....م ع ق سه

ن..... ق

س.....بلغ.....س.....س.....ن.....ض

س.....ض

إِبْرَاهِيمَ ك (غير النقاش)

إِبْرَاهِيمَس.....س.....س.....س.....م

قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ

..... ١..... ب أصبھاني د ح حلواني ع جع يع

إماله. ح

بين. ی

..... ٢..... ب أصبھاني ح حلواني ع جع يع

إماله. ح

بين. ی

..... ٥..... أزرق

..... ف

..... ٤..... ن

..... ٣..... ع ر حل

إماله ت

ف ٥.س.....

قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ

فَأُمْتِعْهُ.....١..... حلواني

حلواني٢

٣..... .. ك

إماله.. صوري

٥..... أخفش

وَيُسِّنُ الْمَصِيرُ

..... ب د ح ك ن ف ر يع خل

إبدال ج ح جع

{وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمَ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلَ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ} {البقرة/١٢٧}

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمَ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلَ²⁶⁷

..... ا د ح م ن ف ر جع يع خل

..... ف ته

..... ك إِبْرَاهِيمَ

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا

..... كلمهم

²⁶⁷ Bakara Sûresi 19. sayfa (127–134 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 30; Dimyâtî, *İthâf*..., s. 193; Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 176–196; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 246; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 40; *el-Burhan*..., c. I, s. 329.

إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

كلهم

{رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمَنْ ذُرِّيَّتَنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ} {البقرة/١٢٨}

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمَنْ ذُرِّيَّتَنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ

١..... ب أصبهاني د ح حلواني ع جمع يع

غنه..... ب أصبهاني د ح حلواني ع جمع يع

٢..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

غنه..... ب أصبهاني ح حلواني ع يع

٥..... أزرق أخفش ف

غنه..... أزرق أخفش

٣..... ل صوري ع ر خل

غنه..... ل صوري ع

٤..... ن

غنه..... ع

٥.س..... ف

إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ^{١٩}

وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا

..... ا ك ن ف ر جمع خل كلهم

إسكان..... د ح يع

اختلاس..... ح

{رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ}

{البقرة/١٢٩}

بين.. أزرق ح

إماله. ط ف ر خل

صله..... د

وَأِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ

..... ب د ح ك ن ف ر جع يع خل

بالهاء. يع

ن..... أصبھاني

ن.تر.....
ن.توتر..... أزرق
ن.طول.تر.....

س..... م ع ف سه

{ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ } {البقرة/ ۱۳۱}

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

..... ۱..... ب أصبھاني د ح حلواني ع جع يع

بالهاء. يع

..... ۲..... ب أصبھاني ح حلواني ع يع

بالهاء. يع

..... ۵..... أزرق أخفش ف

..... ۳..... ل صوری ع ر خل

..... ۴..... ن

..... ۵..... س.ف

..... ۱۰..... إدغام ح يع

بالهاء...
 يع { ٢
 بالهاء..

{وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ} {البقرة/١٣٢}

وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ

وَأَوْصَى ١٠. ب أصبھاني جع

إِبْرَاهِيمَ..... حلواني

ب أصبھاني ٢

إِبْرَاهِيمَ..... حلواني

أزرق أخفش ٥

ل صوری ٣. إِبْرَاهِيمَ

وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ

صوری

وَأَوْصَى بين ٥..... أزرق

..... ١..... صله..... د

ح ع يع

ح ع يع ٢

ن ٤

ع ٣

إماله..... ٥..... ف

س..... ٥..... ف

ر خل ٣

يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ

..... اح ك ن يع

بالهاء. يع

..... صلته. ب د جع

..... بين. أزرق

..... إمالة. ف ر خل

{أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ

وَإِسْحَاقَ إلهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ} {البقرة/١٣٣}

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي

..... ت. ٢. ته. ب أصبهاني ح يس

..... إدغام. ح يس

..... ت. ٥. ته. أزرق

..... ٢. حلواني ع حه

..... إدغام. حه

..... ٣. ل صوري ع ر خل

..... ٥. أخفش ف

..... ٤. ن

..... ٥. س. ف

..... صلته. ت. ٢. ته. ب جع

..... صلته. د

قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إلهًا وَاحِدًا

..... ٢. ب أصبهاني د ح ع جع يع

إِبْرَاهِيمَ..... حلواني

٥..... أزرق أخفش ق

بلغ..... ض

٥..... تو أزرق

٥..... طول أزرق

٣..... إِبْرَاهِيمَ. ل صوري

..... صوري ع ر خل

٤..... ن

٥.س..... بلغ..... ض

..... ق

وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

بالهاء. يع

إدغام..... ح يع

بالهاء. يع

{تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ هَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ} {البقرة/١٣٤}

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ

..... كلهم

هَآ مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ

..... ا ح ك ن ف ر يع خل

صله..... ب د جع

وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

..... ا د ح ك ن ف ر ج ع ي خ ل

س..... م ع ف س

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى هَتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ {البقرة/١٣٥}

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى هَتَدُوا²⁶⁸

..... ب د ل أخفش ن ج ع ي خ

إمالة..... ح صورى ف ر خ ل

إتباع إمالة..... أبو عثمان

ن..... أصبهاني

بين..... أزرق

س..... أخفش ع

س. إمالة..... صورى ف سه

قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا

..... ا د ح م ن ف ر ج ع ي خ ل

إبراهيم..... ك

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

..... ا د ح ك ن ف ر ج ع ي خ ل

بالهاء. يع

{قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ

²⁶⁸ Bakara Sûresi 20. sayfa (135– 141 âyetleri) okuyuş farklılıkları için bakınız: Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*..., s. 30-31; Dimyâfî, *İthâf*..., s. 193-194 Muhammed Emin Efendi, *Umdetü'l-Hallân*..., s. 176–196; Cezerî, *en-Neşr*..., c. I, s. 250; Muhaysin, *el-Mühezzeb*..., c. II, s. 41; *el-Burhan*..., c. I, s. 330.

٣..... ل صوری ع ر خل

٥..... أخفش ف

٤..... ن

ن.....١..... أصبھاني

٢..... أصبھاني

فَإِنْ أَمَّنُوا بِمِثْلِ مَا أَمَّنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا

.....٥
تو.....
أزرق { طول.....
ن. تو.....٥. تو.....
ن. طول.....٥. طول.....

س.....٣..... صوری ع سه

٥..... أخفش ف

٤..... ع

س.....٥.....س..... ف

وَأَنْتَوَلَّوْا فَمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ

..... ا ح ك ن ف ريع خل

صله..... ب د جع

فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ

كلهم.....

وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

وَهُوَ..... ب ح ر جع

..... ج د ك ن ف يع خل

{صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ} {البقرة/١٣٨}

صِبْغَةَ اللَّهِ

.....كلهم

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً

..... ب د ح ك ن ف ر جع يع خل

إماله.. ف ر

ن..... ج

س..... م ع ف سه

إماله.. ف

وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ

..... ادح ك ن ف ر جع يع خل

بالهاء. يع

إدغام..... ح يع

إدغام..... بالهاء. يع

{قُلْ أَنَحْنُ جُنُودَ اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ} {البقرة/١٣٩}

قُلْ أَنَحْنُ جُنُودَ اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ

وَهُوَ..... ب ح ر جع

..... د ك ن ف يع خل

ن..... ج

س..... م ع ف سه

وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ

وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ

..... ا د ح ك ن ف ر ج ع ي ع خل

..... ١..... ب ح حلواني ع ي ع

بالهاء.. يع

صله ١..... ب أصبهاني د ج ع

إدغام..... ح ي ع

٢..... ب ححلواني ع ي ع

إدغام..... بالهاء.. يع

صله ٢..... ب أصبهاني

..... ٥..... صلته ٥..... أزرق

..... أخفش ف

..... أخفش ف

..... ٣..... ل صوري ع ر خل

..... م ع سه

..... ٤..... ن

..... ع

..... ٥..... س..... س..... ف

{أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ

شَهَادَةَ عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ} {البقرة/١٤}

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى

..... يَقُولُونَ..... ب د ص ج ع ح

إمالة... ح

..... ن..... ن..... أصبهاني

..... ن..... بين..... أزرق

..... إِبْرَاهِيمَ..... ل صوري

إماله...
 س...إماله...
 س...
 صوری

النقاش ع يس

إماله... صوری ف ر خل

إتباع إماله.. أبوعثمان

س...س...م ع

إماله.. صوری ف سه

إماله.. ف

قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللّٰهُ

...أهنتم... ب ح ل

أهنتم، صله ١... ب جع

أهنتم، صله ٢... ب

...أهنتم، صله ١... د

...أهنتم، حلواني

ل م ن ف ر حه خل

...أهنتم... يس

ن.أهنتم، صله ١... أصبهاي

ن.أهنتم، صله ٢... أصبهاي

ن.أهنتم، صله ٥... أزرق

ن.أهنتم، صله ٥... أزرق

س...س...م ع ف سه

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ

..... ب د ح ك ن ف ر جع يع خل

إدغام..... ح يع

ن..... ج

ن.تع..... أزرق

س..... م ع ف سه

وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

..... كله

{تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ} {البقرة/ ١٤١}

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ

..... كلهم اح ك ن ف ر جع يع خل

صله..... ب د جع

وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

..... ا د ح ك ن ف ر جع يع خل

س..... م ع ف سه

SONUÇ

Bizim ulaştığımız sonuç şudur: Kırâatlar ve yedi harf, birbirleriyle yakından alâkalı iki konudur; “Yedi Harf “ tabirinde ifadesini bulan kırâatların menşei ve dayanağı da Hz. Peygamberdir dolayısıyla vahiydir. Bu bakımdan senedinin sahihliği sâbit olmuş, başka bir ifade ile on kırâat arasına girmiş bütün kırâatları birini diğerine tercih etmeksizin kabul etmek gerekir. On kırâatın sahihliği konusunda ittifak vardır; bu bakımdan bunların kabulü gerekir. Bunun dışında kırâat olarak rivayet edilen hadislerin bağlayıcılık yönü yoktur. Kırâatların bilinen kırâat imamlarına nispet edilmesi onların o kırâatı en çok okuyan ve okutan, o kırâatla ilgilenen ve bu alanda meşhur olup otorite olarak kabul edilen kimseler olmasından kaynaklanmaktadır. Yoksa onların kendi icâdı, re’y ve icthadı mânâsınana gelmemektedir

Yedi Harf; Kur’ân okumada, müslümanlara kolaylık sağlamak için verilmiş bir ruhsattır ve bu da yedi sayısı ile sınırlı olmayan bir takım vecihlerle gerçekleşmiştir. Müslümalara, Kur’ân kırâatında kolaylık sağlamak ve böylece Kur’ân’ın muhtelif kabile ve toplumlar arasında süratle yayılmasını temin etmek gayesiyle, bir genişlik, kolaylık ve rahmet olarak Yedi Harf Ruhsatı; bazı hadislerden de anlaşılacağı üzere, hicretten sonra, Medine döneminde değişik kabile ve toplumların müslümanlığı kabulü sonucu ortaya çıkan zarûret sebebiyle verilmiştir.

Yedi Harf ruhsatı ile sağlanan kolaylığın kaldırılıp kaldırılmadığı ve bundan doğan kırâat farklılıklarının halen mevcut olup olmadığı ihtilafli ise de, bizim kanaatimize göre bu ruhsat kaldırılmamıştır; en azından “yasak “hale getirilmemiştir. Yedi Harf ruhsatının verildiğini vahye dayanarak bildiren Peygamberimizden, daha sonra bu ruhsatın kaldırıldığına dair bir hüküm bildirilmemiştir. Ayrıca bazı hadislerin gerekçesinde belirtilen ümmi kişiler “çocuklar ve yaşlılar“ her devirde mevcuttur bu bakımdan Kur’ân okumada kolaylık devam ediyor demektir.

Kur’ân yazısının seslendirilmesi demek olan kırâatları ise, mütevâtir on kırâat bünyesinde korumak ve okumak gerekmektedir ki , bu görev de başlangıçtan bu güne kadar aksatılmadan yerine getirilmiştir.

Başlangıçta kârieler tarafından ağızdan ağıza hocadan talebeye şifahi olarak nakledilen kırâatlar; zamanla kitaplarda toplanmaya başlanmış böylece ortaya çıkabilecek karışıklık ilk dönemden itibaren önlenmiştir. Bu tespitler sonucunda kırâatlar “meşhur-mütevâtir ve şâz“ olmak üzere iki grupta toplanmış; on kırâatın ihtiva ettiği vecihler sahih ve muteber; bunların dışında kalanlarda şâz olarak değerlendirilmiştir.

Farklı kırâatlarla okunması, Kur’ân hakkında şüphe ve tereddüt uyandıracak bir mesele

olarak görülmemelidir. Söz gelimi mütevâtir on kırâatın mevcut olması, on tane Kur'ân var mânâsına gelmez. Kırâat sayısı kaç olursa olsun Kur'ân bir tanedir. Bu bakımdan endişe edilecek, gariptenecek, yadırganacak bir durum yoktur. Aradan on beş asır geçmiş olmasına rağmen mülümanların kitaplarıyla ilgili bir tereddütleri olmamıştır. Bundan sonra da olmayacaktır.

Hz. Osman mushafları son arza ve kureyş lehçesi esas alınarak istinsah edilmiştir fakat, nokta ve harekelemeden kaçınılmış ve böylece okunmasına izin verilen diğer sahih kırâatlar da alınmıştır. Bunun neticesi olarak Yedi Harf'e okuma tarzları muhafaza edilmiştir fakat on kırâatın dışında kalan diğer rivâyetler tevâtürle sâbit olmadığı (ve Kur'ân-ı Kerim tevâtürle sâbit olduğu) için, bunlar âhâd haber olmaktan öteye bir değer taşımaz.

Bugünkü müslümanlar, Yedi Harf ruhsatıyla tanınan kolaylıktan mütevâtir kırâatlar dâhilinde, Kur'ân'ı güçlerinin yettiği, dillerinin döndüğü kadar okumak suretiyle istifade edebilecekler. Müslümanlar Kur'ân-ı Kerim'i muhafaza etmekle görevlidir. Bu görev, Peygamberimiz zamanından günümüze kadar titizlikle yerine getirilmiştir.

Kırâatlar Kur'ân'dan ayrı bir şey değildir; bir bakıma Kur'ân ile özdeştir. Bize “Kur'ân'dan bir bölüm oku“ denilince, bu kırâatlardan birisi ile okuruz daha doğrusu bu kırâatlardan biriyle okumak zorunda kalırız. Öte yanda sahihliği sabit olmuş bir kırâati sıradan bir “rivâyet“ olarak değerlendiremeyiz bilhassa on kırâat, ümmetin icmâıyla tevâtürle sâbit olmuş kesin bilgidir. Yani Peygamberimiz zamanından bugüne kadar, güvenilir topluluklar tarafından nesilden nesile ve kesintisiz devam etmiştir. İşte on kırâattan her birini bu kırâatlar bünyesinden yer alan kırâat farklılıklarını böyle değerlendirmemiz gerekir. Kırâat imamları kırâatlerini icra ederken konuları itibariyle ferş-i hurûf ve usûl farklılıkları olmak üzere iki grupta değerlendirirler. Usûl farklılıkları manaya herhangi bir etkide bulunmazken ferş-i farklılıkların ise anlam değişikliğine neden olduğu bilinmektedir. Bu farklılıkların manaya etkisi bazen çok az olurken bazen de farklı farklı hükümleri meydana getirecek kadar çok olduğunu görmekteyiz. Şunu da ifade edelim ki, usûl farklılıkları manaya her ne kadar etki etmese de fonotik/ses açısından etkisi olduğu gizlenemez. Kırâat yönüyle Kur'ân'ın geneline bakıldığında usûl yönünün ferş-i hurufa oranla çok daha fazla olduğu kabul edilmektedir.

İbn Mücâhid'in bildirdiğine göre Âsım kırâati ilk dönemlerde bu kadar yaygın değildi; daha sonraki zamanlarda çoğunluğun okuduğu kırâat haline geldi. Âsım kırâatının Hafs rivâyetini esas alarak, diğer kırâatları değerlendirme hatasına düşmemek gerekir. Yani Kur'ân sadece Âsım kırâatine göre inmiş diğer kırâatlar sonradan ortaya çıkmış zannedilmemelidir. Oysa diğer dokuz kırâat ne ise Âsım kırâati de odur.

KAYNAKÇA

Abdullah Mahmud eş-Şehhâte, Ulûmu'l-Kur'ân, Kâhire: Dâru Ğarîb 2002.

Abdussabur, Şahin, Kâhire: Dâru'l-Kutub 1972.

Ahmed b. Hanbel (241/855); el-Müsned, Beyrut, ts. (I-V).

Altıkulaç, Tayyar. "Kunbul", DİA, XXVI, Ankara 2002.

Altıkulaç, Tayyar. "Kâlûn", DİA, XXIV, İstanbul 2001.

Altıkulaç, Tayyar. "İbn Zekvan", DİA, XX, İstanbul 1999.

Altıkulaç, Tayyar. "İbn Verdân", DİA, XX, İstanbul 1999.

Altıkulaç, Tayyar. "İbn Kesîr, Ebû Ma'bed", DİA, XX, İstanbul 1999.

Altıkulaç, Tayyar. "İbn Cemmaz", DİA, XIX, İstanbul 1999.

Altıkulaç, Tayyar. "İbn Âmir", DİA, XIX, İstanbul 1998.

Altıkulaç, Tayyar. "Hişâm b. Ammâr", DİA, XVIII, İstanbul 1998.

Altıkulaç, Tayyar. "Hallâd b. Hâlid", DİA, XV, İstanbul 1997.

Altıkulaç, Tayyar. "Hafs b. Süleyman", XV, DİA, İstanbul 1997.

Altıkulaç, Tayyar. "Ebül-Hâris", DİA, X, İstanbul 1994.

Altıkulaç, Tayyar. "Ebu Bekir b. Ayyaş", DİA, X, İstanbul 1994.

Altıkulaç, Tayyar. "Ebû Ca'fer el-Kârî", DİA, X, İstanbul 1994.

Altıkulaç, Tayyar. "Duri", DİA, X, İstanbul 1994.

Altıkulaç, Tayyar. "Bezzî", DİA, VI, İstanbul 1992.

Askalâni, Şihâbuddin İbn Hacer (852-1448), *Fethu'l-Bâri Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, Beyrut, ts. (I-XIII).

Beğavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mes'ûd (516/1122), *Şerhu's-Sünne*, nşr: Şuayb Arnavud-Muhammed Züheyr Şâviş, Dimaşk 1397/1977 (I-XVI).

Beyhakî, Ebû Bekr ahmed b. Hasen (485/1092), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Haydarabad 1346 (I-XI).

Birişik, Abdülhamit, *Kıraat İlmi ve Tarihi*, EminYayınları, Bursa 2004.

- Buhârî, Muhammed b. İsmâ'il b. İbrahim b. el-Muğira. *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul 1979.
- Carullah, Mûsâ. *Târihu'l-Kur'an ve'l-Mesâhif*, el-Matbaatu'l-İslâmiyye, Petersburg 1934.
- Corci Zeydân (1332/1914), *Medeniyyet'i İslâmiyye Tarihi*, trc: Zeki Megâmiz, İstanbul 1329 (I-V).
- Çetin , Abdurrahman. *Kur'an Okuma Esasları*, 39. Baskı İstanbul 2016.
- Çetin , Abdurrahman. *Kur'an'ı Kerim'in İndirildiği Yedi Harf ve Kıraatler*, 3.Baskı, İstanbul 2013, Ensar Neşriyat.
- Çetin, Abdurrahman. *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*, Dergah Yayınları, 3. Baskı İstanbul 2014.
- Dânî, Ebû Amr Osman b. Saîd (444/1053), *Câmiu'l-Beyân fi'l-Kırâati's-Seb'a*, Nuruosmaniye ktp, no: 62/1.
- Dânî, Ebû Amr Osman b. Saîd (444/1053), *el-Mükni fi Ma'rifeti Mersûmi Masâhifi Ehli'l-Emsâr*, nşr: Muhammed Ahmed Dehmân, Libya 1359/1940.
- Dânî, Ebu Amr Osman b. Said. *Kitabu't-Teysir fi'l-Kıraati's-Seb'a*, Beyrut 1996.
- Dânî, Ebu Amr Osman b. Said. *el-Muhkem fi Nakdi'l-Mesahif*, Dimeşk 1379.
- Dimyâtî, Ahmet b. Muhammed b. Abdi'l-Ğani. *İthâfu Fudalai'l-Beşerfi'l-Kırâati'l-Erbea Aşer*, I-II, Matbaa-i Amire, İstanbul 1865.
- Dönmez, İbrahim Kafi. "İstiaze", İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, İstanbul 1997.
- Durmuş, İsmail. "Hemze", DİA, XVII, İstanbul 1998.
- Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Dâvud es-Sicistânî, *Kitâbu'l-mesâhif*, thk. Muhibbiddin Abdussubhan Vâiz, Beyrût: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâm, 2002,
- Ebi Meryem, Nasr b. Ali b. Muhammed Ebu Abdillah. *Kitabu'l-Mudah fi Vucuhi'l-Kıraat ve İleliha*, (thk. Ömer Hamdan el-Kebisi), Cidde 1993.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as. *es-Sünen*, İstanbul 1981.
- Ebû Şâme, Abdurrahman b. İsmail el-Makdisi. *el-Mürşidü'l-Veciz ilâ Ulûmin Tete'allaku bi'l-Kitâbi'l-Aziz*, (nşr. Tayyar Altıkulaç), TDV Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1986.
- Emin Efendi, Muhammed. *Umdetü'l-Hallân fi İdâhi Zübdetü'l-İrfân*, İstanbul 1287.
- Fîrûzâbâd, Mecdüddin. *el-Kâmusu'l-Muhit, Müessesetü'r-Risale*, Beyrut 1993.
- John Davenport, Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim (trc: Ömer Rıza Doğrul), İstanbul, 1347.

- Hamidullah, Muhammed. *Kur'an'ı Kerim Tarihi*, (çev. M. Sait Mutlu), İstanbul 1965.
- Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, İstanbul, İrfan Yay, 1993.
- Hamidullah, *İslam Müesseselerine Giriş*, çev. İhsan Süreyya Sırma, İstanbul, Beyan Yay, 1992.
- Heysemî, Ali b. Ebû Bekr (807/1404), *Mecmeu'z-zevâid ve Membeu'l-Fevâid*, Beyrut, 1967, 2. Baskı (I-X).
- Hindî, Ali b. Abdülmelik (975/1567), *Kenzü'l-Ummal fî Süneni'l-Akvâli ve'l-Ef'al*, nşr: Bekri Hayyân-Safvet es-Sikâ, Beyrut, 1399/1979 (I-XVI).
- İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus: Dâru't-Tûniyye, 1984.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hasan Ahmed, *Mu'cemu Mekayisi'l-Lüğa*, (thk. Abdüsselam Muhammed Harun), Daru'l-Fikr, Kahire 1389, (I-V).
- İbn Galbun, Ebu'l-Hasan Tahir b. Abdulmun'im. *Kitabu't-Tezkira fi'l-Kiraat*, (çev. Abdulfettah Buhayri İbrahim), Kahire 1991.
- İbn Haldun, Abdurrahman Mağribî (808/1406), *Mukaddime*, Beyrut, ts, 4. Baskı.
- İbn İshak, *Sîret*, nşr: Muhammed Hamidullah, Konya 1981.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed, *Lisânü'l-Arab*, (thk. Abdullah Ali Kebîr, M. Ahmed Haseballah, H. Muhammed eş-Şâzelî), *Dâru'l-Me'ârif*, Kahire, ts, "k-r-e" md, c. III, s. 228.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ' İmâduddîn İsmail b. Şihabeddin Ömer b. Kesî ed-Dimaşkî (774/1373), *Fedâilü'l-Kur'ân*, (Zeylû Tefsiri İbni Kesîr), Mısır, ts, trc: Mehmed Sofuoğlu, Kur'ân'ın Faziletleri, İstanbul 1978.
- İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed. *en-Neşr fi'l-Kiraati'l-Aşr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2002.
- İbnü'l Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed. *Müncidü'l-Mukrîn ve Mürşidü't-Tâlibîn*, Beyrut 1980.
- İbnü'l Cezerî Şemsüddin Ebil- Hayr Muhammed İbn Muhammed : *Gayetün Nihaye Fi Tabakat El-Kurra*, Neşr: G. Bergstraesser Mısır / Kahire 1352 H -1933 (I-II).
- İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer b. Şebbe en-Nümeysi el-Basrî (262/876), *Târîhu'l Medîneti'l-Münevvere*, nşr: Fehîm Muhammed Şeltût, ys, ts (I-IV).
- İbrahim Kafi Dönmez, "İstiaze," *İslam'da İnanç İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997.
- İzmirli, İsmail Hakkı. *Tarih-i Kur'an*, İstanbul 1956

- Kâdı Abdülfettah, *el-Büdü'rü'z-Zâhira fil'-Kırâati'l-Aşerati'l-Mütevâtira*, Kahire, 1375/1955.
- Kastalânî, Şihabuddin, *Letâifu'l-işârât li funûni'l-kırâât*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih kısmı, elyazması, no: 32.
- Karaçam, İsmail. *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 29. Baskı, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2015.
- Karaçam, İsmail. *Kur'ân-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâatı*, 5. Baskı İstanbul 2016.
- Kurtubî, Muhammed b.Ahmed (671/1272), *el-Camiu li Ahkami'l-Kur'an*, Kahire 1386/1966, 3. Baskı (I-XX).
- Katip Çelebi, Mustafa b. Abdillah. *Keşfü'z-Zünun an Esami'l-Kütüb ve'l-Fünun*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.
- Kaysî, Mekki b. Ebû Talip. *el-İbâne 'an Me'âni'l-Kırâ'ât* (nşr: Muhyiddin Ramazan), Dâru'l-Me'mun li't-Türâs, Dimaşk 1979.
- Keskioğlu, Osman, (1989), *Kur'an Tarihi*, İstanbul 1953.
- Mehmet Dağ, "İhticâc Bağlamında Geleneksel Kiraat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım", İstanbul: İSAM Yay., 2011.
- Mesûl, *Mu'cemu Mustalahâti'l-İlmi'l-Kırâati'l-Kur'âniyye*, Kâhire: Dâru's-Selâm, 2007.
- Mevzûâtü'l-Ulûm (nşr. Abdü'l Vehhâb Ebu'n-Nûr-Kâmil Bekrî), *Dâru'l-Kütübi'l- Hâdise*, Kahire 1968. Tatlı, Ali. "Cehdami", DİA, İstanbul 1993.
- Mizzî, Yûsuf b. Abdirrahmân b. Yûsuf. *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâ'i'r-Ricâ*, (thk.Beşşâr Avvâd), Müessesetü'r-Risâle, XV, Beyrut 1980.
- Muhammed Huseyin ez-Zehebi , *et-Tefsir ve 'l Müfessirun*, Kahire, 1961.
- Muhaysin, Muhammed Salim. *el-Kırâatu ve Eseruha fî Ulumi'l-Arabiyyeti, Mektebetü'l-Külliyati'l-Ezheriyye*, Kahir 1984.
- Muhaysin, Muhammed Salim, *el-Mühezzeb fî'l-Kırâati'l-Aşr*, Mısır 1969.
- Muhaysin Muhammed Salim, *el-İşârâtü'l-Celiyye*, Mısır, 1379/1969.
- Mukaddimetan fî Ulûmi'l-Kur'an*, nşr: Arthur Jeffery, Mısır 1954.
- Mücahid, İbn-i Cebir. *Kitabu's-Seb'a fî'l-Kırâât*, (nşr. Şevkî Dayf), Dâru'l-Maârif,Kahire 1972.
- Müslim, Ebü'l-Huseyn Müslim b. Haccac. *el-Camiu's-Sahih*, Beyrut 1955.
- Nisâbü'rî, İbn-i Mihran. *el-Ğâye fî'l-Kırâati'l-Aşr*, (thk. Muhammed Ğıyâs el-Cenbâz), 2. baskı, Riyad 1990.

- Nöldeke, Theodor-Friederich Schwally, *Geschichte des Qorans*, Leipzig 1909 (I-III) trc: Muammer Sencer, İstanbul 1970.
- Okiç, Tayyib. *Tefsir Notları*, Ankara 1965.
- Özgören Adem, Nebe-Nas sûreleri arasında asım ile diğer kıraat imamlarının okuyuş farklılıkları Yüksek, Lisans Tezi, 2013.
- Paluvî, Abdülfettâh. *Zübdetü'l-İrfân fî Vücûhi'l-Kur'ân*, İstanbul 1894.
- Sağman, Ali Rıza. *Sağman Tecvidi*, İstanbul 1955.
- Sarı, Mehmet Ali. “Âsim b. Behdele”, DİA, III, İstanbul 1991.
- San'ânî, Ebû Bekr Abdurrezzâk b. Hemmâm (211/826), *el-Musannef, thk: Habiburrahman el-A'zamî*, Beyrut 1970-1972 (I-XI).
- Sezgin, Fuad. *Tarihu't-Türâsi'l-Arabî*, (çev. Fehmi Ebu'l-Fadl), Kahire 1971.
- Subhi es-Salih. *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'an*, Beyrut 1988.
- Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celaledin Abdurraman b. Ebû Bekr. *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, nşr: Mustafa Buga, Dâru'l İbn-i Kesir, Dımaşk 1987.
- Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahman (911/1505), *Tenvîru'l-Havâlik Şerhun Alâ Muvattai Mâlik*, Beyrut-ts.
- Şen, Ziya, *Kur'ân'ın Metinleşmesi Süreci*, İstanbul 2007.
- Şiblî, Nûmânî (1914), *Asr-I Saadet*, trc: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul 1974 (I-V)
- Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir (310/922), *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli Âyi'l-Kur'an*, Mısır 1388/1968, 3. Baskı (I-XXX).
- Taşköprüzâde, İsmâeddin Ahmet Efendi. *Miftâhü's-Sa'âde ve Misbâhü's-Siyâdefi Mevdûâti'l-Ulûm*, Thk: Kâmil Bekr-Abdülvehhab Ebu'n-Nur, Kahire 1968 (I-III).
- Taşköprüzâde, Ahmet Efendi, *Mevzûatü'l-Ulûm*, (terc. Kemalüddin Mehmet Efendi), İstanbul: Dersaadet, H. 1313.
- Tatlı Ali, “Cehdami”, DİA, İstanbul 1993, VII.
- Tehânevî, Muhammed Ali, *Kitab-u Keşşafî Istilahati'l-Fünun*, Kalküta, 1984, I, 31.
- Önder, Muharrem, “Şâz Kıraatlar ve İslam Hukuku Açısından Değeri”, İHAD, sy: 13, 2009.
- Zerkânî, Muhammed Ablüazîm 1367/1945, *Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'an*, Mısır, ts.

(I-II)

Zerkeşi, Bedru'd-Din Muhammed b. Abdillah. *el-Burhan fi Ulumi'l-Kur'an*, Mısır1957.

Zirikli, Hayreddin. *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim*, 3.Baskı, Beyrut 1969.

